

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**GÖÇÜN EĞİTİME VE EĞİTİM YÖNETİMİNE ETKİLERİNE İLİŞKİN
YÖNETİCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
(DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

HAKKI ATEŞ

Gaziantep, 2013

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

**GÖÇÜN EĞİTİME VE EĞİTİM YÖNETİMİNE ETKİLERİNE İLİŞKİN
YÖNETİCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
(DİYARBAKIR İLİ ÖRNEĞİ)**

Yüksek Lisans Tezi

Hakkı ATEŞ
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Fatih YILMAZ

Gaziantep, 2013

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “ Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkilerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri” başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

24.10.2013

Hakkı ATEŞ

İmza:



ÖZ

Göçün özellikle çocukların eğitiminde önemli etkileri vardır. Göçün etkileri göz önünde tutulduğunda, yoğun göç alan bölgelerdeki okullarda yaşanan sorunlar önem kazanmaktadır. Göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkilerine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri Diyarbakır ili örneğindeki bu çalışmada Diyarbakır merkez ilçelerdeki ilkokul ve ortaokullarda yaşanan sorunlar araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Diyarbakır merkez ilçelere göç etmiş öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ve bu öğrencilerin okullarındaki öğretmen ve yöneticilerinin yaşadıkları sorunlar okul yöneticileri ve öğretmenlerle görüşmeler yapılarak ortaya çıkarılmıştır.

Bu araştırma, göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkilerinin “neler olduğunun belirlenmesi” amaçlandığı için nitel bir çalışmadır. Bu çalışmanın verileri, yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Bu çalışmanın örneklem seçiminde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Temel ölçüt ise, araştırma yapıldığında görüşülen yöneticilerin ve öğretmenlerin göç alan bölgedeki okullarda görev yapmalarıdır. Diyarbakır merkez ilçelerinde bulunan ilk ve ortaokullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerle görüşüldü. Görüşmeye 8’i yönetici, 19’u öğretmen olmak üzere toplam 27 kişi katılmıştır. 9 soru yöneticilere, 9 soru öğretmenlere olmak üzere toplam 18 soru soruldu.

Araştırma sonucunda yöneticiler, ailelerin bilinçsizliği ve duyarsızlığı, devlete olan bakışın olumsuz olması ve bunun okula yansması eğitimi olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında velilerin özellikle ekonomik sorunlardan dolayı yaşamış olduğu travma, velilerin eğitim düzeyinin çok düşük olması ve Türkçe’yi iyi konuşamamaları ya da hiç bilmemeleri gibi nedenler de eğitimi etkileyen diğer durumlar olarak ortaya çıkmıştır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin sonuçlarına göre, öğrencilerin ana dilleri dışında başka bir dille eğitim gördüklerinden başarısız oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde göç ile aidiyet duygusunda problemler yaşandığı, okulu bırakma ve okuldan kaçmanın sıklıkla yaşandığı, anne babanın yaşadığı bunalımların çocuklara yansıdığı ortaya çıkmıştır. Okul başarısızlığı temelinde, ailenin okulu ciddiye almaması, öğrencilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmaması ve okulun devleti temsil ettiği düşüncesiyle öğretmene karşı ciddi bir rahatsızlık duyması olarak ortaya çıkmıştır.

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, köylere dönüşlerin sağlanması, resmi ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılması, bu trajik olayların bir daha yaşanmaması için gereken önlemlerin alınması şeklinde öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Eğitim, Eğitim Yönetimi

ABSTRACT

Migration has important implications in particular for the education of children. When the effects of migration mentioned below are taken into consideration, the problems occurring in the regions which are densely populated become important. The aim of this search is the problems occurring in primary and secondary schools of Diyarbakır city center and also the administrators 'and teachers' opinions related with affects of migration on education and education management. The problems of the students who emigrated to Diyarbakır city center and the problems of those students, and also the teachers and managers of the schools are identified by negotiating school managers and the teachers of those schools.



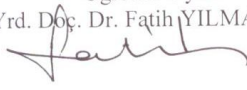
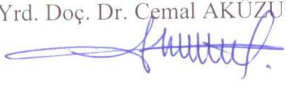
Because this research intends to determine the effects of migration on the education and training management, it is a qualitative research. This research data was collected through semi-structured interviews. Descriptive analysis technique was used to analyze the data. The selection of the sample of this study, criterion sampling method was used for the sampling methods. The main criteria during the resaerch is to meet the administrators and teachers in schools who work in the area of migration. An interview was done with the administrators and teachers working in the primary and secondary schools located in the central districts of Diyarbakır. The research was carried out with the participation of a total of twenty-seven people including eight school administrators and nineteen teachers. A total of 18 questions were asked, half of which to the teachers and the rest to the administrators.

According to the findings of the research, administrators, families 'unawareness and insensitivity and negative point of view to the state, and its reflection concluded that it had negative impact on the education. In addition, due to economic problems that parents have experienced trauma, parents' low education level and because they do not know or they are not able to speak Turkish well have emerged as other factors affecting education. According to the results of negotiations with the teachers, it was concluded that the students fail because of the fact that they are not trained with another language but not with their mother tongue. Similarly, they have problems with migration and sense of belonging, school drop-out and truancy are often experiencing, crisis experienced by the parents were reflected in the children. On the basis of school failure, because family's not taking school seriously, people's basic needs are not met, and due to the fact that school represents the state has emerged from hatred to teachers.

According to the obtained results, more recommendations were made in accordance with providing returns to villages, cooperating with governmental and non- governmental organizations and taking necessary precautions to prevent these tragic events once again.

Keywords: Immigration, Education, Educational Administration

YÜKSEKLİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

		T.C. HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEKLİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI		
Öğrencinin				
Adı-soyadı	Hakkı ATEŞ			
Numarası	112102091			
Anabilim/ Bilim Dalı (Fakültesi)	Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı			
Sınavın				
Tarihi	24.10.2013			
Süresi	60 Dk.			
Yeri	Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi			
Karar				
<u>Oybirliği</u> X	<u>Oyçokluğu</u>	<u>Kabul</u> X	<u>Düzeltilme</u>	<u>Red</u>
<p>Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca Yapılan Tez Savunma Sınavı Jürimiz tarafından gerçekleştirilmiş ve adayın durumu bu tutanakla tespit edilmiştir.</p> <p style="text-align: right;">24/10/2013</p> <p style="text-align: center;"> Jüri Başkanı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Tamer KUTLUCA</p> <p>Üye-Danışman Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Fatih YILMAZ </p> <p>Üye Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Cemal AKÜZÜM </p>				

ÖNSÖZ

Ülkemizin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde özellikle 90'lı yıllar olmak üzere 2000'li yılların başına kadar süren zorunlu bir göç yaşanmıştır. Zorunlu göçün yaşandığı illerden biri de Diyarbakır'dır. Köylerden, ilçelerden ve başka şehirlerden göç eden bazı insanlar kendilerine en yakın olan yere yani Diyarbakır'ın merkez ilçelerine yerleşmişlerdir.

Bu tez çalışması ile göç edilen Diyarbakır merkez ilçelerindeki okullarda eğitim-öğretim gören öğrencilerin sorunlarını ve okudukları okullardaki yönetici ve öğretmenlerin yaşadıkları sorunları yönetici ve öğretmen gözüyle belirlemeye çalıştım. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda bu sorunların çözülmesi için bazı önerilerde bulundum. Bu çalışmayla, göç yaşayan bu insanların, okul okumaya çalışan çocukların, göç edilen bölgelerdeki okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin bir nebze de olsa sesleri duyulursa amacıma ulaşmış olacağım.

Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Programı, "Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkilerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri" konulu tezi hazırlama süresince manevi ve akademik desteğini hiç esirgemeyen, tebessümü, sabrı ve samimiyeti eksik olmayan tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Fatih YILMAZ' a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimi sırasında desteklerinden dolayı Sayın Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin ULUDAĞ' a çok teşekkür ederim. Araştırmanın gerçekleştirildiği ve araştırmaya görüş bildirerek katılan okulların değerli yönetici ve öğretmenlerine çok teşekkür ederim.

Araştırma süresince katkı ve desteklerini hiç esirgemeyen özellikle çok değerli yeğenim Nuhat başta olmak üzere aileme çok teşekkür ederim.

Gaziantep, 2013

Hakkı ATEŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	i
ÖZ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
YÜKSEKLİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTTANAĞI.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÇİZELGE LİSTESİ.....	iv
I. BÖLÜM.....	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Göç Kavramına Genel Bir Bakış	1
1.1.1. Göç Kavramı	1
1.1.2. Göçün Tanımı	2
1.1.3. Göçün Çeşitleri	5
1.1.3.1 Nüfus Hareketini Sağlayan Faktörlere Göre Göç Çeşitleri.....	5
1.1.3.2. Nüfus Hareketinin Yöneldiği Siyasal Alana Göre Göç Çeşitleri.....	6
1.1.3.3. Zaman Faktörüne Göre Göç Çeşitleri.....	6
1.1.4. Göçün Nedenleri	7
1.2. Göçün Ortaya Çıkardığı Sorunlar	10
1.3. Diyarbakır İlinde Göç Olgusu	14
1.3.1. Diyarbakır İlinde Göçün Yoğunlaştığı Yerler	15
1.4. Eğitim ve Göç	19
1.4.1. Türkiye’de Göç Olgusu ve Eğitim	20
1.4.2. Eğitim ve Göç İlişkisi	22
1.4.3. Göçün Eğitime Etkileri	24
1.5. İlgili Araştırmalar	34
1.6. Araştırmanın Amacı	37
1.7. Araştırmanın Önemi	38
1.8. Sınırlılıklar	38
1.9. Tanımlar	39
II. BÖLÜM.....	40
2. YÖNTEM.....	40

2.1. Araştırmanın Modeli.....	40
2.2. Örneklem Seçimi.....	42
2.2.1. Yönetici ve Öğretmenlerin Özellikleri.....	43
2.3. Verilerin Toplanması.....	44
2.3.1. Görüşme Formunun Hazırlanması.....	44
2.3.1.1. Yönetici Görüşme Formu.....	45
2.3.1.2. Öğretmen Görüşme Formu.....	46
2.3.2. Görüşme Kılavuzu.....	46
2.3.3. Görüşme İlkeleri.....	47
2.3.4. Görüşmelerin Yapılması.....	47
2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	47
III. BÖLÜM.....	52
3. BULGU VE YORUMLAR.....	52
3.1. Yöneticilerin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	52
3.1.1. Yöneticilerin “Göç Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	52
3.1.2. Yöneticilerin “Sizce Eğitim Açısından Göç Etmeninin Etkileri Neler Olabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	53
3.1.3. Yöneticilerin “Göç Yaşamış Ailelerle İlgili Yaşadığınız Güçlükler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	55
3.1.4. Yöneticilerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışları Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	58
3.1.5. Yöneticilerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Oluşmasında Nelerin Etkili Olduğunu İlişkin Görüşleri?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	61
3.1.6. Yöneticilerin “Okul Yönetimi Olarak İstenmeyen Davranışları Ortadan Kaldırmak İçin Öğretmen ve Velilerle Nasıl Bir İşbirliği Yapıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	62
3.1.7. Yöneticilerin “Yöneticilerin Göç Durumunu Yaşamış Öğrencilerde Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağının Kurulmasına Yönelik Yaptığı Etkinlikler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	64
3.1.8. Yöneticilerin “Yöneticilerin Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağının Kurulmasını Engelleyen Etkenler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	66
3.1.9. Yöneticilerin “Bu konudaki Başka Görüş ve Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	68

3.2. Öğretmenlerin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular.....	70
3.2.1. Öğretmenlerin “Göç Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	70
3.2.2. Öğretmenlerin “Sizce Eğitim Açısından Göç Etmenin Etkileri Neler Olabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	73
3.2.3. Öğretmenlerin “Göçmen Öğrencilerin Okullarında Yaşadıkları Sorunlar Hakkında Neler Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	75
3.2.4. Öğretmenlerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışları Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	78
3.2.5. Öğretmenlerin “İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Oluşma Nedenleri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	82
3.2.6. Öğretmenlerin “İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Çözümünde Ailenin, Öğretmenlerin ve Okul Yönetiminin Katkısı Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	85
3.2.7. Öğretmenlerin “Göçlerle Gelen Öğrencilerin Okul Başarısı Üzerindeki Etkileri Hakkında Neler Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	87
3.2.8. Öğretmenlerin “Göç Yaşamış Ailelerle İlgili Yaşadığınız Güçlükler Nelerdir? Bu Güçlükleri Nasıl Çözüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	89
3.2.9. Öğretmenlerin “Bu Konuda Söylemek İstedığınız Başka Görüş ve Önerileriniz Var mıdır?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	92
IV. BÖLÜM.....	96
4. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	96
4.1. Sonuçlar.....	96
4.2. Öneriler.....	100
4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	100
4.2.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler.....	102
EKLER.....	103
Ek 1: Araştırmanın Yapıldığı Okullar.....	104
Ek 2: Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Formu.....	105
Ek 3: Öğretmen Görüşme Kılavuzu.....	106
Ek 4: Görüşme Takvimi.....	111
Ek 5: Görüşme Kodlama Anahtarı.....	112
KAYNAKÇA.....	123

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa No

Çizelge 1: Yönetici ve Öğretmenlerin Eğitim durumları, Hizmet Süreleri ve Branşlarına İlişkin Özellikleri.....	43
Çizelge 2: Yönetici Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri.....	50
Çizelge 3: Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri.....	51
Çizelge 4: Yöneticilerin “Göç Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	52
Çizelge 5: Yöneticilerin “Sizce Eğitim Açısından Göç Etmenin Etkileri Neler Olabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	53
Çizelge 6: Yöneticilerin “Göç Yaşamış Ailelerle İlgili Yaşadığınız Güçlükler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	55
Çizelge 7: Yöneticilerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışları Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	58
Çizelge 8: Yöneticilerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Oluşmasında Nelerin Etkili Olduğunu İlişkin Görüşleri?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	61
Çizelge 9: Yöneticilerin “Okul Yönetimi Olarak Öğretmen ve Velilerle Nasıl Bir İşbirliği Yapıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	63
Çizelge 10: Yöneticilerin “Yöneticilerin Göç Durumunu Yaşamış Öğrencilerde Veli-Öğretmen Öğrenci Bağının Kurulmasına Yönelik Yaptığı Etkinlikler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	65
Çizelge 11: Yöneticilerin “Yöneticilerin Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağının Kurulmasını Engelleyen Etkenler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	66
Çizelge 12: Yöneticilerin “Bu Konudaki Başka Görüş ve Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	68
Çizelge 13: Öğretmenlerin “Göç Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	71
Çizelge 14: Öğretmenlerin “Sizce Eğitim Açısından Göç Etmenin Etkileri Neler Olabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	73
Çizelge 15: Öğretmenlerin “Göçmen Öğrencilerin Okullarında Yaşadıkları Sorunlar Hakkında Neler Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	76
Çizelge 16: Öğretmenlerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışları Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	78
Çizelge 17: Öğretmenlerin “İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Oluşma Nedenleri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	82

Çizelge 18: Öğretmenlerin “İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Çözümünde Ailenin, Öğretmenlerin ve Okul Yönetiminin Katkısı Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	85
Çizelge 19: Öğretmenlerin “Göçlerle Gelen Öğrencilerin Okul Başarısı Üzerindeki Etkileri Hakkında Neler Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	87
Çizelge 20: Öğretmenlerin “Göç Yaşamış Ailelerle İlgili Yaşadığınız Güçlükler Nelerdir? Bu Güçlükleri Nasıl Çözüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	89
Çizelge 21: Öğretmenlerin “Bu Konuda Söylemek İstedığınız Başka Görüş ve Önerileriniz Var mıdır?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar.....	92



I. BÖLÜM

1.GİRİŞ

1.1. Göç Kavramına Genel Bir Bakış

Bu bölümde, göç olgusuna dair daha önceden yapılmış tanımlar ortaya konarak göç olgusunun çeşitleri ve farklı yönleri verilmiştir. Göç kavramının sahip olduğu ve yazında bahsedilen göç olgusuna yer verilmiştir.

1.1.1. Göç Kavramı

En genel anlamıyla *göç*, şahıs ya da toplulukların fiili ikametgahlarını isteyerek ya da zorla, kalıcı ya da belirli bir süreyi kapsayıcı şekilde gerçekleşen fiziki mekan değişikliğidir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere göç, zorunlu ya da gönüllüdür. Gönüllü göç, insanların kendi istekleri ve beklentileri yönünde bir kentten diğerine ya da bölgeye olan hareketliliğini dile getirir. Zorunlu göç ise, bireylerin istekleri dışında çeşitli kuvvetlerin etkisi ya da zorlamasıyla gerçekleşir. Örneğin, devletin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik gibi konularda aldığı kararların yerine getirilmesi aşamasında, nüfusta oluşturulan hareketlilik zorunlu göçü oluşturmaktadır (Akkayan, 1979).

Göç, nüfusun belirli bir bölümünün çeşitli nedenlerle bulunduğu yerden ayrılıp, başka bir yere yerleşmek amacıyla gitmesidir (Başol, 1995: 209). Göç olayının temelinde bulunan ana faktör, insanların geçimlerini sağlamak için daha uygun yerlere gitmek ve burada iş bulmak, çeşitli olanaklardan faydalanmak ve yerleşmektir (Atalay, 1994: 295). Bir başka ifadeyle göç, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 1998: 307). Ya da göç kişilerin gelecek yaşantılarının ya bir bölümünü ya da tamamını geçirmek üzere bir yerleşim biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapmış oldukları coğrafi nitelikli yer değiştirme olayıdır (Demir, 1997: 85).

Göç kavramı sosyal bilimlerde giderek artan bir şekilde ilgi görmeye başlamıştır. Göçün içerdiği kökten kopma ve kültürel değişimle birleşen problemler ve deneyimler birçok farklı disiplin (antropoloji, sosyoloji, psikiyatri, psikoloji, hukuk, siyasal bilimler, sağlık ve din) tarafından ele alınmıştır (Gün, 2004: 12).

1.1.2. Göçün Tanımı

Göç kavramı kısaca insanın fiziksel çevresini geçici ya da sürekli olarak, zorunlu ya da isteğe bağlı bir şekilde değiştirmesidir. Bu itibarla, göç sadece demografik bir olgu değildir. Siyasi, iktisadi, sosyal ve çevresel faktörlerden kaynaklanan ve yeni toplumsal sonuçlara yol açan bir süreçtir. Süreç boyunca hem birey hem de göç edilen yer sosyo-ekonomik ve kültürel boyutlarıyla değişime uğramaktadır (Durugönül, 1997: 95). Bu anlamda göç, yerleşim yeri değişikliğinden kaynaklanan nüfus hareketlerinin toplumu siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlarıyla değiştirmesidir (Bayhan, 1997: 178). Ünalın'a (1998: 92) göre göçün tanımı *uzaklık, kalıcılık ve zaman* ölçütlerine göre yapılır. Zaman unsuru konusunda nesnel bir değerlendirme yapılamayacağı için bu kriter göz ardı edilebilir. Göçün önemli bir toplumsal olgu olarak ortaya çıkmasında sanayileşme ve kentleşmenin büyük etkisi vardır (Akan ve Arslan, 2008: 3). Sanayileşme ile birlikte Batı'da kentlere yoğun göçler başlamış ve büyük kentler meydana gelmiştir. Bu anlamda modern bir olgu olmaktadır göç.

Esas itibariyle göç, çevre koşullarının yaşamı zorlamasıyla ortaya çıkar (Yüceşahin ve Özgür, 2006: 16). Yaşamı zorlaştıran sebepler; savaş, dini, ekonomik, siyasi ya da ailevi sebeplerden biri ya da birkaçı olabilir (Başbakanlık Aile Kurumu, 1998: 3). Ekolojik değişiklikler, güvenlik sorunları ve barınma ihtiyaçları da göçe iten önemli etmenlerdir (Erjem, 2009: 8). Keleş (1984: 34), göç sebeplerini itici ve çekici faktörler olarak sınıflandırmaktadır. Yetersiz ve kötü dağıtılmış toprak, düşük verimlilik, doğal afetler, kan davaları, toprağın mirasla parçalanması, tarımda makineleşme sonucu işsiz kalanların kente göçü, terör ve güvenlik gibi diğer etmenler göçün diğer bir başka sebebidir. Daha iyi eğitim, kentin cazibesi, iş bulma umidi, daha yüksek yaşam standardı, ulaşım olanakları, kentlerdeki sosyal ve kültürel olanaklardan faydalanma isteği de nüfusu kente çeken etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Dil Kurumu göç olgusunu, ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlamıştır (TDK, 2013). Üner (1972: 77), göçü nüfusun yer değiştirme hareketi olarak ele almakta ve kent, köy gibi bir yerleşme biriminden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketi olarak tanımlamaktadır. İçduygu (1998: 215) ise paralel bir tanımla göçü, coğrafi mekân değiştirme sürecinin toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketi olarak tanımlamış ve göç olgusunun toplum yapısı üzerindeki etkilerine değinmiştir.

Gönüllü (1996: 94), diğer tanımlar gibi yer değiştirme eylemi üzerinde durarak göçü, bireylerin ya da grupların bir yerden başka bir yere gitmeleri olarak tanımlamış ve söz konusu yer

değiştirme eyleminin ülke içinde olabileceği gibi ülke dışında da olabileceğini belirtmiştir. Akkayan'ın (1979) tanımına göre ise, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir süre için bir iskân ünitesinden (şehir, köy gibi) diğerine yerleşmek amacıyla yaptıkları yer değiştirme eylemleridir (Gönüllü, 1996: 94'ten alıntı). Göç olgusunun sonuçları yönünden tanım yapmak gerekirse, coğrafi, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi sonuçlar doğuran nüfus hareketi olarak tanımlayabilmekteyiz (Özer, 2004: 11).

Göç kısa ve orta vadede bir kısım sorunlara ve uyumsuzluklara neden olsa da uzun vadede topluma dinamizm kazandıran bir olgudur. Göç edenler daha iyi bir yaşam hayaliyle yerleşim yerlerini değiştirmektedir. Bu genel kurala rağmen göçün sebep ve sonuçları toplumların yapısına göre farklılık göstermektedir. Örneğin Avrupa'da kentleşme (kırdan kente göç) sanayileşmeden dolayı kentin daha cazip imkanlar sunmasından kaynaklanırken; Türkiye'deki kentleşme 1950'den sonra tarımdaki makineleşmeden, yani kırın iticiliğinden ileri gelmektedir (Tekeli, 2008: 68).

Göç, tüm toplumları ve toplulukları etkileyen, pozitif ve negatif yönlere sahip olan bir olgudur. Neredeyse insanlık tarihi ile bütünleşik olarak anılan bu olgu toplumları ve toplulukları etkileyen bir değişkendir. İnsanların yer değiştirme hareketi, neredeyse insanlık tarihinin başlangıcından bu yana sosyal hayatın en önemli öğelerinden birisi haline gelmiştir. Ulus devletlerinin oluşumu ve uluslararası siyasi sistemin temel aktörü olmasını takiben ise, bu hareketlilik sınır ötesi dolaşım şeklini alarak farklı siyasi, ekonomik ve sosyal anlamlar da kazanmıştır (Sallan, 2002: 80). İnsanlık tarihine etki eden en önemli unsurlardan biri olan göç; toplumların gelişimine katkıda bulunmuş, birçok kültür ve uygarlığı zenginleştirmiştir. Globalleşme süreci içerisinde dünyanın farklı bölgelerinde toplulukları, kültürleri, ekonomileri bütünleştirmiş ve birbirine bağlı hale getirmiştir (GCIM, 2005: 1-5).

Doğal afetler, açlık, kuraklık, iklim değişiklikleri ve diğer yaşam biçimleri ile girişilen mücadeleler neticesinde insan toplulukları, göçebe hayatı benimsemiş ve sürekli olarak göç eylemini gerçekleştirmişlerdir. Göçebelik hayatı içerisinde her zaman yer değiştirme olmaktadır. Göçebe topluluklar, anakara üzerinde yaşayabileceklerine inandıkları her yerleşim bölgesine göç etmişlerdir. İnsanlar çoğunlukla kendilerini ya da ailelerini düşünerek, kişisel ya da ekonomik koşulları değiştirmek üzere göç eylemini gerçekleştirirler (Audas ve Mcdonald, 2004: 17-24). Göç hareketi ilk bakışta bir yer değiştirme hareketi olarak değerlendirilse de nedenleri ve sonuçları ile birlikte bireylerin ve toplulukların üzerinde geniş çaplı değişiklikler yarattığı bir gerçektir. Toplumsal formasyonların ekonomik, politik ve kültürel yapılarında ve bu yapılar içindeki ilişkiler sisteminde yaşanan değişimlerin sonucunda ortaya çıkan göç, söz konusu yapılarda önemli dönüşümlere yol açmaktadır (Göktürk, 1999: 111-147).

Ülkelerde ki göç hareketliliği nedeniyle sosyal ve ekonomik değişimler yaşanmış, sağlık, eğitim, kentleşme, sosyal güvenlik ve benzeri problemler meydana çıkmıştır (Üçdoğruk, 2002: 158). Nedenleri, sonuçları ve bununla beraber yarattığı problemleri ile derinlemesine incelendiğinde göç olgusunun çok yönlü bir karaktere sahip olduğu görülmektedir. Toplumun, toplumsal, kültürel ve ekonomik yapısıyla yakından ilişkilidir. Göç, özellikle nüfus yapısında etkili olurken, nüfusların nitel ve nicel özellikleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Göç olgusu, ülkelerin ya da ülke nüfuslarının gelişmesini sağlayabileceği gibi, azalmasına da sebep olacak gücü kendinde bulundurmaktadır (Ateş ve Es, 2004: 210).

Gönüllü (1996: 95) göç olgusunun önemini siyasal, ekonomik, toplumsal, dinsel, vb. nedenlerle, ister zorunlu, isterse gönüllü olarak yapılsın sosyo-ekonomik yapıda önemli toplumsal sonuçlar doğurduğunu ifade etmiştir. Yalnızca nüfus hareketliliği olması nedeniyle değil bu olguya yol açan faktörler (nedenler) ve göç olgusuyla birlikte düşünülmesi gereken sonuçlar (durumlar) bakımından da önemli olması nedeniyle, hem göç veren, hem de göç alan toplumlar bakımından irdelenmesi gereken bir olgudur. İnsanlık tarihi ile özdeş olan göç olgusu demografik, ekonomik, siyasi, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik içeriklere sahip olması nedeniyle çok yönlüdür. Göçün bu özelliği, ona evrensel bir yaklaşımdan ziyade yerel yaklaşım ve incelemeleri gerekli kılmıştır (Yalçın, 2004:3).

Tanımlar incelendiğinde bir nüfus hareketinin göç olarak kabul edilebilmesi için bazı özelliklerin sağlanması gerektiği açıktır. Bunlardan birincisi nüfus hareketinin, iki yerleşme bölgesi arasında tamamlanmış olması gerekmektedir. Bir şehrin semtleri ya da köyün mahalleri arasında yaşanan nüfus hareketleri, mahalli hareketler olup, göç olarak değerlendirilmemelidir. İkinci kıstas ise yer değiştirmenin zaman boyutu ile ilgilidir. Nüfus hareketine katılanların, yeni iskân bölgelerine hareket etmelerinin amacının yerleşme olması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler, nüfus hareketine katılanların, yeni yerlerinde en az bir yıl yaşamaları halinde bu nüfus hareketinin göç olarak kabul edilebileceğini açıklamaktadır (Akgür, 1997: 41). Göçle ilgili tanımlarda bazı farklılıklara rağmen ortak unsurun yer değiştirme olduğu görülmektedir. Bu yer değiştirme kısa mesafeli veya kısa zamanlı olabileceği gibi sınırlar ötesi uzak mesafeler şeklinde de olabilir. Dolayısıyla göç, bireylerin veya grupların yerleşme alanlarından çeşitli nedenlerle uzak veya yakın başka alanlara gerçekleştirdikleri uzun süreli yer değişikliği hareketleridir (Gişi, 2007: 4).

Bilimsel kaynaklar incelendiğinde, göç kavramının farklı birçok tanımı olduğu görülmektedir. Bilim dallarının kendilerine has ilgi alanları ve amaçları olduğu dikkate alındığında bu çeşitliliğin olması normaldir. Bilimsel kaynaklarda farklı kelimelerle, hemen hemen aynı hususları vurgulayan tanımlar incelendiğinde, göçün genel tanımına ulaşmak mümkündür. Göç,

insanın coğrafi hareketliliği ve bu hareketliliğin yol açtığı nüfus dinamiğidir. İnsan türü, diğer canlı türlerinin aksine, temel ihtiyaçlarını gidermek için yarattığı stratejilerden biri olarak, dünyanın neredeyse tamamına yerleşmiş ve kendi yaşam alanını inşa etmiştir. Bu durum, insanı diğer canlılar arasında hareketliliği en yüksek varlık yapmıştır. Özellikle nüfus artışı gibi bir baskı karşısında, insanın nispeten boş alanlara doğru hareket etmesi ya da avlanma sahalarını kolayca değiştirebilmesi, göç olgusuna işlerlik kazandırmıştır. Savaşlar, fetihler, kıtlık, büyük salgınlar, önemli iklim değişiklikleri, ideolojik baskılar, tehcir, basit insan hareketleri, avcılık, toplayıcılık, göçebe çobanlık, kentleşme ve işsizlik gibi etkenler, göçe neden olmaktadır (Emiroğlu, 2003: 342).

1.1.3. Göçün Çeşitleri

Göç olgusu, değişik biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Göçün nedenleri, içerdiği mekanizmalar, farklı göç türlerini doğurmaktadır. Sebepler, mesafe, göç etme biçimi ve doğrultu gibi değişkenler, göç türlerinde farklı gruplandırmaların yapılmasına neden olmuştur (Gişi, 2007: 4).

1.1.3.1 Nüfus Hareketini Sağlayan Faktörlere Göre Göç Çeşitleri

Akkayan, göçün oluşmasında rol oynayan nüfus hareketini sağlayan etkenler açısından göç çeşitlerini gruplandırırken, iki farklı göç çeşidini tanımlamıştır. Göç, fertlerin kendi inisiyatifleriyle gerçekleştirdikleri, serbestçe oluşan bir mobilite olabileceği gibi, fertlerin arzuları dışında çeşitli kuvvetlerin etkisiyle de gerçekleşebilir. Nüfus hareketini sağlayan faktörlere göre göçler ‘serbest göç’ ve ‘güdümlü göç’ olarak iki gruba ayrılmaktadır (Akkayan, 1979: 22).

Serbest göç, fertler, daha iyi hayat şartları, iş imkânları, mali olanaklar, emniyet, istikrar ve çeşitli sosyal imkânlar elde edebilmek arzusu ile serbestçe yer değiştirebilirler. İşte bu yer değiştirme bir ‘serbest göç’ olarak tanımlanır (Akkayan,1979: 23). Gönüllü göç olarak da adlandırılan serbest göç, olumlu bir tanımlamayı içermektedir. Örneğin, bireylerin yeni yerler görmek, maddi durumlarını düzeltmek ya da refah düzeyini arttırmak, ailelerinin ve çocuklarının geleceğini garanti altına almak gibi bir takım kişisel isteklerini tatmin amacıyla gerçekleştirdikleri göçler serbest göçlerdir (Akgür, 1997: 52).

Güdümlü göç, fertlerin, kendi arzuları dışında çeşitli güçlerin etkisi ile yer değiştirmeye zorlandıkları nüfus hareketlerini “güdümlü göç” olarak tanımlamak mümkündür. Devletlerin çeşitli sosyal, ekonomik, güvenlik gibi konularda aldıkları kararların tatbikatı sonucunda nüfusta

yarattıkları hareketlilik, güdümlü göçü oluşturur (Akkayan, 1979: 24). Güdümlü göç, “zorunlu göç” ve “zorlama göç” olarak iki sınıfa ayrılmaktadır.

Zorunlu göç, terör, asayişsizlik ve kan davası türünde toplumsal rahatsızlıklar, cezalandırılma korkusu ve baskı gibi kişisel özgürlüklerin sınırlandırılmasıyla bireyleri kendilerine daha güvenli bir yer aramaya iten göçlerdir (Akgür, 1997: 52). Zorunlu göçler, insanların içinde buldukları şartların zorlaması nedeni ile meydana gelen göçlerdir.

Zorlama göç, otoriter bir gücün, insanları kendi istekleri dışında zorla yer değiştirtmesidir. İnşa edilen barajlar neticesinde, toprakları sular altında kalan insanların, yaşamak için başka yerlere gitmeleri zorlama göçe bir örnektir.

1.1.3.2. Nüfus Hareketinin Yöneldiği Siyasal Alana Göre Göç Çeşitleri

Göçleri oluşturan nüfus hareketlerinin mesafesine ve ülke sınırlarını aşip aşmamalarına göre göçleri, klasik olarak “iç göç” ve “dış göç” şeklinde sınıflandırabiliriz.

İç göç, bir ülkenin sınırları içerisinde yaşanan ve genel göç özellikleri gösteren nüfus hareketlerini iç göçler olarak tanımlayabiliriz. İç göçte göç mesafesi önemli değildir, önemli olan göç hareketinin aynı devlet sınırları içerisinde başlayıp son bulmasıdır. Gürtan, iç göçü bir memleket dâhilinde bir yerden (bölge, şehir, kasaba, köy vs.) diğerine yerleşmek maksadı ile vaki nüfus hareketleri olarak tanımlamaktadır. Üner, iç göçü bir ülke içinde bölge, kent, kasaba ve köy gibi bir yerden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketleri olarak tanımlar. (Akkayan, 1979: 23).

Gürtan, dış göçü bir memleket hudutlarını her iki istikamette aşmak suretiyle meydana gelen ve çalışmak, yerleşmek maksadı ile yapılan nüfus hareketleri olarak tanımlamaktadır. Üner’e göre dış göç, uzun süre kalmak ve çalışmak, ya da yerleşmek amacıyla bir ülke sınırlarını her iki yönde aşarak yapılan nüfus hareketidir. Yüceulug’a göre dış göç hareketleri, nüfusun memleket sınırlarını aşarak bir memlekette diğer bir memlekete doğru kayması şeklinde tecelli eder (Akkayan, 1979: 23).

1.1.3.3. Zaman Faktörüne Göre Göç Çeşitleri

Göçe katılanların gittikleri yerde kalma süreleri, değişim göstermektedir. Zaman faktörünü esas alarak göçleri incelediğimizde, “mevsimlik göç” ve “daimî göç” olmak üzere iki farklı göç tipi karşımıza çıkmaktadır.

Mevsimlik göçte, göç edilen yörenin (kaynak noktanın) ekonomik faaliyetinin yoğun olduğu süre dışındaki zamanlarda, kişilerin yerlerini gelecek döneme kadar terk edip, diğer bölgelerde çalışmaya gittikleri bilinmektedir. Önemli olan husus, göçe katılanların gittikleri yerde ne kadar müddet kalacaklarının belirli olmasıdır (Akkayan, 1979: 24).

Daimî göçte göçe katılanların belirli bir süre için yeni yerde yerleşmeleri söz konusu değildir. Burada devamlı yerleşme arzusu ile gerçekleştirilen bir nüfus hareketi vardır (Akkayan, 1979: 24).

1.1.4. Göçün Nedenleri

Göç, uzun bir süre için veya kalıcı olarak, belli bir kültürel ortamdan başka birine gitmek suretiyle yaşanan değişiktir. En çok rastlanan sebepleri arasında ekonomik mecburiyetler, politik zaruretler ve daha iyi eğitim imkanlarına kavuşma amacı sayılabilir (Balcıoğlu, 2001: 186). Başaran (1982: 64)'a göre kente göçmenin nedenleri; tarıma elverişli toprağın artan nüfusa yetmemesi, sanayileşmenin kentlerde olması sonucu iş gereksinmesi, kasabaların iş olanaklarının sınırlı olması, kırsal bölgelerin yaşama koşullarının zorluğu, ailelerin çocuklarını okutmak için kentlere göçüdür.

İnsanların doğdukları toprakları bırakıp yeni yerlere göç etmesinin temelinde yatan çok sayıda neden vardır. Genellikle bu nedenleri, nüfus problemleri, ekonomik problemler, çevre şartlarındaki bozulmalar, eğitim şartlarındaki yetersizlikler, siyasi problemler ve savaşlar olarak sıralayabiliriz. Bu nedenlerin en önemlileri ekonomik ve siyasi problemlerdir. Gelir dağılımındaki dengesizlikler, işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik nedenlerle çok sayıda kişi yaşadığı alanları devamlı olarak terk etmektedir. Ayrıca siyasi problemlerde insanların göç etmesinde önemli olmuştur. 1989 yılında, Bulgaristan'dan göç etmek durumunda kalan Türkler bunun yakın tarihimizdeki en iyi örneğidir. Çevre şartlarındaki bozulmalar da göçün nedenlerindedir. İklim değişimleri, erozyon, su baskınları, deprem ve volkanik patlamalar gibi doğal olaylar insanların göç etmelerine neden olmuştur (Tümertekin ve Özgüç, 1998: 307). Örneğin ülkemizde son yıllarda yaşanan Marmara ve Bingöl depreminden sonra birçok insan buldukları bölgeyi sürekli olarak terk etmek zorunda kalmışlardır.

Sosyologlar göçün sebepleri ile ilgili yaptıkları araştırmalarda ekonomik sebeplerin diğer bütün sebeplerden daha ağırlıklı bir yer tuttuğu görüşündedirler (Ersoy, 1985). Göçe yol açan ekonomik sebepler daha ziyade son iki yüzyıldaki göçlerde görülür (Gezgin, 1994: 18). Kır ve kent

arasındaki mevcut olan ücret farklılığı (Üner, 1986: 371) önemli sebepler olarak göç olayını beslemektedir.

Aile fertleri arasındaki geçimsizlikler kan davası ve sosyal çevre ile olan anlaşmazlıklar göç sebebi olabilmektedir. Şehir hayatının çekiciliği, şehir hayatının sağladığı sağlık, konfor, eğlence, eğitim gibi imkânlar önemli göç sebepleri arasındadır (Yörükân ve Yörükân, 1966: 6). Dini ve siyasi sebepler tarih boyunca göçün önemli nedenleri arasında yer almıştır (Gezgin, 1994: 18). Bununla birlikte eğitim görmek, evlilik dolayısıyla aile bütünleşmesi gibi kişisel ve ailevi nedenlerle insanlar göç etmektedirler.

Göçle birlikte kültür, gelenek, görenek ve yaşam biçimleri de hareket etmektedir. Böylece göç edilen yerdeki mevcut sosyo-kültürel yapı, getirilen sosyo-kültürel yapıyla genişlemektedir. Bireylerin göç kararlarının temelinde, göçün nedenlerini içeren, itici ve çekici faktörler vardır. Bireylerin doğdukları yeri ve alışkın oldukları yaşam tarzını bırakarak göç kararı almasına neden olan etkenlere itici faktörler denilmektedir. Diğer taraftan göç etmek üzere karar verilen yerin cazibelerine ise çekici faktörler adı verilmektedir. Türkiye’de iç göçler genellikle belli bir takım merkezlere yapılmaktadır. Daha çok kırsal yerleşmelerden kentlere doğru olan iç göçün hep aynı merkezlere yapılması, zamanla buralarda bir doyumluğa yol açmakta ve iç göç bu merkezlere yakın yerlere doğru kayma göstermektedir (Demir, 1997: 85).

Göç, göç olgusu sebepleri itibari ile açıklanırken konu genellikle, ekonomik, teknolojik siyasal ve psiko-sosyolojik sebepler açısından incelenmektedir. Bu dört grupta toplanan göç sebeplerini birbirinden tam olarak ayırmak mümkün değildir. Çünkü bu sebepler birbirine bağımlı ve birbirini etkilemektedir (Erkan, 2004: 81).

Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu genel sebepler dışında, 1990’lı yıllarda yoğunlaşan zorunlu göçün ise daha özel sebepleri vardır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bundan önceki dönemlerde gerçekleşen göç; geçim sıkıntısı, toprak yetersizliği, ekonomik sebeplere (TMMOB, 2003) sınırlı sayıda ailenin katıldığı ve ailelerin koşullar el verdiğince planlayarak giriştikleri bir süreç (Kalkınma Merkezi, 2006: 16) iken bu dönemden sonra gerek sebep gerekse doğurduğu sonuçlar itibari ile tamamen farklı durumlar ortaya çıkmıştır.

Göçün genel sonuçları, insanlık tarihinin büyük bir bölümü coğrafi yer değiştirme olarak nitelendirilebilecek göçlerden oluşmaktadır. Göçler coğrafi olmasının yanı sıra ekonomik ve kültürel nitelik de taşır. Göç sonucu kültürlerin çatışması, bazen iki kültürün karışımı, bazen sıkıntının kaynağı, bazen uyum ve entegrasyonun yolu, bazen hasta bir zihniyete geçiş olur. Bu

yüzden göç makro düzeyde toplumu, mikro düzeyde bireyi sarsan bir durumdur (Aslan, 2001). Uygarlıkları meydana getiren ve bitiren itici güç de bu göçler olmuştur.

Kişilerin bir yerden diğerine göç etmesi göçmenlerin kendileri üzerinde ve taşındıkları grup ve yapı üzerinde çeşitli etkilerde bulunur. Tarihsel olarak göçün en önemli sonucu kültür yayılmasıdır. Göç, kültürel ve coğrafi olarak izole kişiler arasında temas ve iletişime yol açar. Davranış örüntüleri değiş tokuş edilir, yeni fikirler oluşturulur, kültür zenginleştirilir ve yaygınlaştırılır. Bu kişilerin birbiriyle karışımının her zaman barışçıl bir süreç olduğu veya hızlı sosyal ilerlemelere yol açtığı anlamına gelmez (Fichter, 1996: 156). Göç, göç edenlerin hayatlarında etkili olan faktörlerde köklü değişikliklere yol açmasından dolayı göçerlerin hayatındaki istikrarlı ortamın bozulmasına neden olan bir etken olarak belirdiği söylenebilir. Kentte sosyal kontrol mekanizmalarının formelleşmesi ve geleneksel cemaat ilişkilerinin çözülmesi, göçmenin sosyal hayatı ve şahsiyeti üzerinde önemli değişikliklere yol açmaktadır (Yörük, 1968: 19-26).

Göç öncesi dönemden kaynaklanan faktörler arasında göçün nedeni ve kaybedilecek şeylerin çapı, derinliği çok önemlidir. Zorunlu göç, 'gönüllü' göçten daha fazla olumsuzlukla yüküldür. Hayatını, güvenliğini kurtarmak için bir yerden kaçmak zorunda kalan bir kimse, hem buna yol açan tehditlerin ve eziyetlerin yarattığı travmayla hem de aniden, tamamen hazırlıksız bir şekilde yerinden yurdundan kopmanın getirdiği sorunlarla uğraşmak zorundadır (Paker, 2005). Göç eden aileler ve onların çocukları arasında, göç öncesi ve sonrasındaki sosyokültürel normların farklılaşması nedeni ile aile içi çatışmalar yaşanmaktadır. Bu çatışmalardan kaynaklanan gerginlik de ergenlerin madde kullanım eğilimlerini artırabilmektedir (Akvardar, 2007).

Zorunlu göçün sonuçları, göç olgusu incelenirken zorunlu göçle gönüllü göçü ayrı ayrı ele almak gerekir. Çünkü zorunlu göç, göç kararının alınışından göçün neden olduğu sonuçlara kadar birçok yönü ile gönüllü göçten farklı özellikler göstermektedir. Zorunlu göç, etkileri itibariyle gönüllü göçe nazaran çok daha derin psikolojik ve sosyal kopuş ve altüst oluşa neden olur. Zorunlu göç konusunda yapılan çeşitli çalışmalara göre, göç edenler çok zor koşullarla karşılaşmaktadırlar. Zorunlu göçe maruz kalanların yaşadıkları en büyük sorun ise iş bulamamaktan kaynaklanan geçim sıkıntısı olarak tespit edilmiştir. Evlerini, mallarını, geçim olanaklarını kaybeden insanlar için göç maddi bir kayıp olup, yeni mekânda iş bulamamak bu kayıp duygusunu pekiştirmektedir. Göçenlerin kent ortamında geçerli olan beceri ve bilgilerle donatılmış olmamaları da yaşamlarını son derece zorlaştırabilmektedir. Zorunlu göç genellikle travmatik olayların tetiklemesi ile başlar. Memleketten, yuvadan, ana ocağından ayrılma kararının verildiği süreç, çoğu zaman ailelerin parçalanması ile sonuçlanır. Güvensizlik, yalnızlık ve yaş gibi pek çok bilişsel sorun bu süreçte

tetiklenir (Aker, 2006: 61). Zorunlu göç, yarattığı etkiler bakımından bir afet türü olarak değerlendirilmektedir (TESEV, 2013).

Zorunlu iç göç mağdurları yedi tipik boyutta yoksunlaşmayla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunlar: Topraksızlık, evsizlik, işsizlik, marjinalleşme, besin güvencesizliği, ölüm oranlarında artış ve toplumsal kopukluktur. Bu yoksunlaşma, marjinalleşme ve toplumsal kopukluğun, özellikle göç edenlerin belirgin bir etnik aidiyetleri söz konusu olması durumunda daha yoğun yaşandığı söylenebilir (TMMOB, 2003). Zorunlu göçe maruz kalanlarda travma sonrası stres bozukluğu, duygu durum bozuklukları, davranış bozuklukları gibi psikiyatrik sorunlara sıklıkla intihar düşünceleri ve girişimleri eşlik etmektedir (Altındağ, 2007: 38). Zorunlu göç geleneksel geçim kaynaklarından kopma ve bu kaynaklara ulaşamama, sosyal yurttaşlık haklarından yararlanamama, konut sıkıntısı, iş gücü piyasasında rekabet edememe ve yoksulluk ile çocuk emeğinin istismarı, eğitim hakkı ve fırsatlarından yararlanamama gibi sonuçları ile yerinden edilenler açısından bir sosyal dışlanmaya yol açmaktadır.

Göçmenlerdeki gelecek kaygısı köklü değerlerde aşınmalara yol açmaktadır. Örneğin kendileri için uygun görmemelerine rağmen kadınlar, geleceklerini güvence altına alma ümidiyle, çocuklarının uygunsuz giyimlerinde hoşgörülü ve bağışlayıcı olabilmektedirler (Aktaş, 1991: 100). Genç kızlarda ve kadınlarda dini duygu zayıflığı, yoksulluğa tahammülsüzlükle birleşince, kolay kazanç yolu olarak düşünülen fuhuş ortamlarına da iltifat edilmektedir (Aktaş, 1992: 91).

1.2. Göçün Ortaya Çıkardığı Sorunlar

Göç eden insanlar gittikleri yerlerde çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadırlar. İnsanlar bir topluluğun içinden çıkıp, farklı bir kültür ve toplumun içinde yaşamak zorunda kalırlar. Farklı bir ortamda olduklarından uyum problemleri yaşarlar. O toplumun ekonomik, eğitim ve kültürel boyutuyla karşı karşıya kalırlar. Bunlar birer sorun haline gelir. Bu sorunlar kültürel boşluk, göçmen ve toplum ilişkisi, işsizlik ve altyapı sorunlarıdır.

Kültürel boşluk, toplumun temelini oluşturan kültür, insanın maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı ve yarattığı tüm birikimi içerir. Kültürü meydana getiren maddi ve manevi kültür unsurlarının uyum içerisinde olması gerekir (Bayhan, 1995: 99). Kültür değişmesi sürecinde, maddi kültürün manevi kültürden daha hızlı değişmesi ve kültürün iki unsuru arasındaki uyumsuzluk, “kültürel boşluk” ya da “kültürel gecikme” meydana getirmektedir. Kültür gecikmesi sosyal problemler doğurur (Leslie, Larson ve Gorman, 1986: 125). Kırdan kente göçen ve gecekondularda yerleşenlerde de "kültürel boşluk" görülmektedir. Gecekondular üzerinde yapılan araştırmalara göre, "göç edenin" kentle bütünleşmesi daha çok maddi kültür yolu ile

gerçekleşmekte, sosyal ve davranışsal bütünleşme ise daha yavaş gelişmektedir. Özellikle kadınlara ilişkin davranış normları ve geleneklerdeki değişme daha da yavaş olmaktadır. Gecekonduya yaşayanlar "alt kültür" oluşturmaktadırlar (Gökçe, Acar, Ayata, Kasapoğlu, Özer ve Uygun,1993: 2).

Maddi kültür değişimleri; fiziki yerleşme mekânının değişmesi, ev şeklinin değişmesi, günlük hayatta kullanılan ev eşyalarının değişmesi ve meslek değişmesini içerir. Manevi kültür değişimleri ise; değer hükümlerindeki değişmeler, zihniyet ve davranışlardaki değişmeler ile sosyal ilişkilerdeki ve davranışlardaki değişimleri içermektedir. Bu anlamda, köyden kente göçenler, maddi kültür değişimini -tam kentli kültürü boyutlarıyla olmasa da- yaşamakla birlikte manevi kültür değişimini gerçekleştirememektedirler. Kent hayatının tüketim kalıplarını benimsemeleri için değer hükümlerinin değişmesi gereklidir (Sezal, 1992: 87- 88). İnsanların kente uyum sürecinde gelirleri düşük olduğu için istediklerini karşılamak mümkün olmuyor. Dolayısıyla, kültürel boşluk, kent kültürüne yabancılaşma meydana gelmektedir.

Oktik (1997: 81)'e göre, göç eden bireylerin geldikleri yerlerle bağlantıları kesilmediğinden, göç edilen ve varılan yerlerin kültürlerini taşıyan, ara kültüre sahip bireyler oluşmaktadır. Böylece kentlerin nüfus potansiyelini oluşturan geniş kitlelerin sahip oldukları değerler kentlere yayılmaya başlamıştır. Sonuçta kentler gün geçtikçe büyüyüp köyün değerlerini taşımakta iken, köylerde de nüfus azalarak kentin ve teknolojinin oluşturduğu gelişimlere açılmaktadır. Ülkemiz kentleşmenin getirdiği bir kültür şoku yaşamaktadır. Kırsal alanlardan büyük kentlere göçen milyonlarca kişi için, kırsal kültür işlevini kaybetmektedir. Ancak bu kişiler kentsel kültürü de yeterince benimseyememektedir. Kentleşme ile ortaya çıkan kültür boşluğunu ortadan kaldırmak ve geleneksel topluluktan kent çevresine geçişi sağlamak amacı ile yeni kentliler, değişik yöntemlerle kent koşulları içinde geleneksel toplumun bazı ilişki biçimlerini ve davranış kalıplarını geliştirme eğilimi göstermektedirler. Bu geçiş mekanizmaları ile aşamalı bir şekilde kentle uyum sağlanmakta ve geleneksel toplulukla kent arasında bir köprü kurmak suretiyle kentle bütünleşmeye ulaşılmaktadır (Keleş, 1995).

Göçmen ve toplum ilişkisi, Giddens'a atfen iki güven mekanizmasının işleyişinin hayati olduğu belirtilmelidir. Bunları basitçe pasif ve aktif güven mekanizmaları olarak ifade edebilmekteyiz. Pasif güvenle kastedilen, kurumsal güvendir ve bireylerin toplumun kurallarına ve kuramsal yapısına duyduğu güven olarak kabul edilmektedir. Diğer bir deyişle, modernite projesinin yaratmayı amaçladığı, birbirini tanımayanlar arasında oluşacak anonim bir güvendir. Aktif güven ise, pasif güvenin aksine birbirini tanıyanlar arasında oluşan, dayanışmayı sağlayan bir güven biçimidir. Yine pasif güvenin aksine aktif güvenin, enformel ilişkilerin işlenmesini sağlamakta önemli işlevleri bulunmaktadır. Yaşanılan çağda aktif güvenin varlığı birçok noktada

hayati görünmektedir. Mesela hukuksal sistemin iyi işlediği varsayılan ülkelerde bile sosyal ilişkilerin hızı karşısında pasif güven tam bir garanti sağlamamaktadır. Bu nedenle, enformel güven mekanizmalarının pasif güveni desteklemesi gerektiği düşünülmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 54-55).

Göçmenlerin haneleri, hüner ve mesleklerinin verdiği olanaklarla “güvence” sorununu düzenli ve görel olarak düzenli prestijli işlerle çözümlenmiş; konut gereksinmelerini, formel ya da enformel piyasadan, sadece kullanım amacıyla karşılayan hanelerdir. Bu hanelerin ortak özellikleri, sağlık, emeklilik gibi sosyal güvence sağlayan kurumlar dışında, formel ya da enformel örgütlenmeler üzerinden kendi çabalarıyla sağladıkları sınırlı olanakların ancak kendi dar çevrelerini ayakta tutmaya yetebilmesidir. Bu nedenle, söz konusu hanelerin içe kapalı, az kişiyle ilişkili günlük yasaları vardır (Erder, 2001: 293). Göçmen, yaşadığı şoku en aza indirebilmek ve ötekilikten kurtulabilmek için değişik uyum mekanizmaları geliştirmektedir. İlk yıllardan itibaren, ötekilerin bakışını içselleştirerek kimliği sorgulayan birey, çoğunlukla aidiyetini kanıtlamaya yönelik davranış biçimleri edinmektedir (Beaud ve Noiriel, 2003: 21).

Göç eden işgücünün kırsal kökenli oluşu ve genellikle niteliğinin düşük olması onları “razı olucu karar verme” ye zorlamaktadır. Kırdan kente göç edenler maliyet fayda analizi yapmaktadırlar. Kendi hünerlerine uygun bütün fırsatlardan haberleri olmamaktadır. İş bulmada “akraba çoğaltanı” etkili olmaktadır. Beklenti düzeyi düştükçe razı olma davranışı ön plana çıkmaktadır. Bu durumda sigortasız, düşük ücretle çalışma doğal olarak kabul edilmektedir (Bal, 1999: 64).

Göçün ardından gelen uyum göçmen için önemli olmakla beraber göç edilen kentte yaşayanlar için de önemlidir. Bu noktada Sartre’in otobüs kuyruğu örnek olarak verilebilir. Göç eden ve göç edilen kentte yaşayanlar için çok farklı bir gözlem yapan Sartre’a göre, “herkesin tek başına olduğu, herkesin bir diğeri için fazlalık olduğu” durum için kullandığı model, otobüs kuyruğudur. Bir kuyruğun üyeleri kuşkusuz birbirinin farkında bile değildir, yalnızca nicel bir dizinin rakamları olarak görürler birbirlerini. Sartre’a göre otobüs kuyruğundaki bireyler, “Birbirlerinin iç dünyaları arasında herhangi bir bağlantı kurmayı karşılıklı olarak reddederler”. Buradan şu sonuç çıkmaktadır: Birbirlerini yadsıyan iki taraf da aslında uyum mekanizması olarak çatışmamayı seçmişlerdir. Yadsıma da bir uyum mekanizması olarak görülmektedir. Kente her yeni gelen göçmen, ötekinin bu yadsımasını uzunca bir süre kavrayamamakta ve birbirinin farkında olmamakla “reddetmek” arasındaki, “bir bağlantı kurmayı reddetmekle”, “ötekiliğini” yadsımak arasında muazzam farkı görmektedir. Kaldı ki, aklı başında bir insan açısından bu yadsımayla öldürme, işkence ve köleleştirme arasında da hayli uzak bir mesafe bulunmaktadır (Arendt, 2003: 21).

İşsizlik ve alt yapı sorunları, köyden kente göçenlerin, birincil göç nedeni işsizliktir. Kitleler "iş bulmak" amacı ile alıştıkları hayat tarzından koparak kente göç etmektedirler. İşsizlik, Türkiye'nin temel problemlerinden birisidir. Nüfusunun genç yapısı, sanayileşmeye paralel olarak gerçekleşmeyen kentleşme, köyden kente göçenlerin kentte iş bulamamaları ve marjinal sektörde çalışmalarına, aynı zamanda gizli işsizlik oranının kentlerde artmasına neden olmaktadır. İşsizlik; bireyin, ailesinin ve toplumun varlığını, refah ve mutluluğunu tehdit eden bir sosyal problemdir. İşsizlik; intiharlara, boşanmalara, alkolizme, hırsızlığa, silahlı soygunlara, cinayetlere, kişilik sisteminde ve sosyal sistemde çözümlere neden olan önemli faktörlerden biridir (Erdoğan, 1985: 162).

Gökçe ve diğerlerine (1993: 344-345) göre, gecekondu oturanların büyük çoğunluğu kentin alt gelir gruplarını oluşturmaktadır. Bu nüfusun büyük bir kısmı gelir ve beceri seviyesi düşük işlerde çalışmaktadır. Eğitim seviyeleri düşüktür. Büyük ölçüde sosyal hareketlilik imkânlarından yoksundurlar. Ailelerin en büyük harcama kalemi yiyecektir. Eğitim, sağlık gibi ileriye yönelik güvence yatırımı yapma imkânları kısıtlıdır. Tasarruf imkânları azdır. Gecekondu oturanların alt gelir grubunu oluşturmalarına ve sosyal hareketlilik imkânının kısıtlı olmasına rağmen, bir sefalet yuvası olma eğiliminde de değildir. Şehirde geçen yıllar, gecekondu nüfusun örgütsüz marjinal işlerden, örgütlü sürekli işlere geçmesine, aynı zamanda güvencesinin de artmasını sağlamaktadır.

Göç eden bireylerin, geldikleri yerlerle bağlantıları kesilmediğinden, göç edilen ve varılan yerlerin kültürlerini taşıyan, ara kültüre sahip bireyler oluşmaktadır. Böylece kentlerin nüfus potansiyelini oluşturan geniş kitlelerin sahip oldukları değerler kentlere yayılmaya başlamıştır. Sonuçta, kentler gün geçtikçe büyüyüp köyün değerlerini taşımakta iken, köylerde de nüfus azalarak kentin ve teknolojinin oluşturduğu gelişimlere açılmaktadır (Oktik, 1997: 81). Büyük kentlere göç eden bu insanlar, kentte yaşamak uğruna bu yoksulluğu çekmektedirler. Bu insanlar yoksulluğu hayatlarının bir parçası olarak görmekteyiz. Bu durum onların toplum hayatına her yönüyle katılmasını engel olur. Bu katılımın en az seviyede olması ise bu insanların içlerine kapanmasına yol açmaktadır.

Göç eden insanların en büyük problemi iş üzerinedir. Bu insanların eğitim düzeyi düşüktür. Sahip oldukları bilgi birikimi tarımsal yapıya uygun olduğu için, bunları kent ortamında kullanmamaktadırlar. Kentin iş hayatı, uzmanlaşmış ve beceri kazanmış insanları kabul etmektedir. Özellikle yüksek gelir getiren işler, yüksek veya mesleki teknik eğitimi gerektirmektedir. Göçle gelen gecekondu nüfusu mevcut eğitim düzeyiyle bu işlere girmekte uzun süre zorluk çekmektedir. Günümüzde gecekondu bölgelerinde yaşayanların büyük çoğunluğu çocuklarını okutabildikleri

kadar okutmak niyetindedirler. Kent yaşamında şunu görmüşlerdir: Daha iyi iş ve gelir, eğitim düzeyinin yüksekliğiyle alakalıdır. Çocuklarının bu eğitimi alarak sefalet ortamından kurtulmalarını istemektedirler (Kazgan, 1999: 18).

Kentin mevcut teşkilatlarına katılma, bu teşkilatları kullanma yüksek gelir elde etme mümkün olmadığı sürece kente intibak gerçekleşmeyeceğine göre gecekonduların kente intibakı bir problem olarak önemini korumaya devam edecektir. Bu durum büyük kentlerimize vasıfsız işgücü yığılmasına ve enformel sektörün dogmasına sebebiyet verecektir ve nitekim vermiştir. Bu problem büyük kentlerimizde, örneğin İstanbul'da değişik sektörlerin dogmasına yol açmıştır. İşportacılık bunun en güzel örneğidir. İlk aşamada vasıfsız işçi pozisyonunda işsiz olarak yeni yerleşim birimine gelmektedirler (Gündüz ve Yetim, 1997: 110).

Göç kararının temelinde yatan düşünce yaşam kalitesinin arttırılmasıdır. Özellikle kıt doğal ve ekonomik kaynakların bölüşümündeki dengesizlikler insanları göçe itmektir. Yeni yerleşim birimlerinde daha fazla elde edilmesi ümit edilen kaynaklarla göç edilen yere nazaran yaşam kalitesinin artacağı düşünülmektedir. Ancak göz ardı edilen hususlar vardır. İlki, kırsal bölgelerde ev için üretim yapılmaktadır. Göç sonucu daha önce kendilerinin ürettikleri malzemelerin dışarıdan satın alınması gerekmektedir. İkincisi, daha önce aile ekonomisi çerçevesinde üretici olan aile bireyleri, kentlerde tüketici durumunda olmaktadır. Böylece ailelerin geçimi daha da güçleşecektir. Üretime katkı sağlayan bireylerin, kent yaşamında üretime katkı sağlamaları zaman alacak ya da kısa vadeli çözümler ile katkı sağlanmaya çalışılacaktır (Oktik, 1997: 82).

Özellikle düzensiz kentleşmeden ve göçlerden doğan sorunlar çok değişiktir. Aslında alt yapıdan genellikle yoksun olan kentlerin, hızlı bir nüfus artışı nedeniyle konut sağlama, temiz su ve sağlık hizmetleri, okul ve ulaşım, eğitilmiş personel, çöp ve enerji sorunlarını çözme bakımından ne kadar yetersiz kalacağını kestirmek zor değildir. Çünkü plansız yerleşim bölgelerini düzeltmek, ilkel yaşam koşullarını iyileştirmek çok güç olduğu gibi, kaybedilmiş sağlıklı bir çevreyi de özellikle fiziksel mekan olarak yeniden kazanma olanağı hemen hemen hiç yok gibidir (Dinçer, 1997: 101-103). Bu etkilerin ortadan kaldırılması için nüfus hareketlerine göre önlemlerin alınması zorunludur.

1.3. Diyarbakır İlinde Göç Olgusu

Diyarbakır, Anadolu'nun en eski yerleşim birimlerinden birisidir. Birçok kültürün ve medeniyetin ortaya çıktığı, Mezopotamya diye anılan coğrafyanın Yukarı Dicle Bölgesi'nde bulunmaktadır. Yukarı Mezopotamya'nın önemli bir kavşağında bulunmasından ötürü Diyarbakır, bu coğrafyada önemli bir merkez olmuştur. Şu an elde bulunan arkeolojik verilere göre

insanoğlunun ilk yerleşik düzene geçişi, hayvanların evcilleştirilmesi, kendi ihtiyacından fazla üretimi gerçekleştirmesi ve bu ihtiyaç fazlası üretimin güvenliğini sağlamak için basit anlamda örgütlenmesi sonucunda gerçekleşmiştir. İşte tarihsel süreçte bu dönüşümlerin meydana geldiği ilk yerleşim yerlerinden biri olan Çayönü Diyarbakır'da bulunmaktadır.

Diyarbakır, tarihi geçmişi bakımından ve üzerinde bulunduğu coğrafya açısından önemli bir yerleşim merkezidir. Bu öneminden dolayı birçok kültürün ve ideolojinin kesişme alanı olmaktadır. Günümüzde de kent, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel ve coğrafi açıdan da merkezi konumundadır. Kentin gerek tarihinin bu kadar eski olması, gerekse bölgenin merkezi konumunda olması nedeniyle, sorunları da o oranda büyük ve önem arz etmektedir. Kısaca Diyarbakır, uzun yıllardan beri çeşitli politik ve sosyal nedenlerden dolayı yoğun göç almakta ve bu göç, hem kent dokusu hem de kentsel yaşamda büyük sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunların başında; göç olgusu gelmektedir.

1.3.1. Diyarbakır İlinde Göçün Yoğunlaştığı Yerler

Diyarbakır kent merkezinin her bölgesi göç almıştır. Fakat zamanla kendini ekonomik açıdan düzelten insanlar farklı semtlere yerleşmişlerdir. Diyarbakır kentinde yaşayan hanelerin yüzde 94,9' u bu kente başka bir yerleşim merkezinden gelmiştir. Bu durum Diyarbakır'daki gündelik yaşamda göçlerin ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Diyarbakır'da yaşayan insanların sadece % 2'sinin 1950 yılından önce yerleşmiş olduğu göz önüne alındığında, geriye kalanların ne kadar kısa süre içerisinde Diyarbakır'a göç ettiği görülmektedir (Keser, 2011: 59). Hemen hemen tamamının son elli yılda kente gelmiş olması oldukça farklı bir göç meydana getirmektedir.

1989 ve sonrasında Diyarbakır'a göç eden insanların bu kenti seçmelerindeki öncelikli neden göç sürecinin tahribatlarından kurtulmaktır. Bu kente göç eden insanların büyük bir kısmı il içinden veya yakın illerden gelmişlerdir. İl dışından gelen insanların geldikleri yerin Diyarbakır'dan daha güvensiz olduğunu düşünmesi ve Diyarbakır'ın bölge illerine kıyasla daha iyi bir durumda olması göçün buraya doğru yoğunlaşmasında etkili olmuştur. Yani göç sürecinde güvenlik kaygısı ve ekonomik yoksunluk nedeniyle göç eden bu insanlar kendilerini bir an önce en güvenilir ve en yakın kente ulaştırmak istemişlerdir (Keser, 2011: 118). Genel olarak batıdaki şehirlere göç etmeyi tercih eden insanların Diyarbakır'a göç etmelerinde, yaşadıkları ekonomik yoksulluğun da çok büyük etkisi vardır.

Diyarbakır'ın bugün yaşadığı en büyük problem yoğun bir şekilde gerçekleşen göç dalgasına karşı fiziksel, sosyal ve ekonomik hiçbir hazırlığının olmamasıdır. Türkiye'deki göç

sürecinin henüz tamamlanmadığı göz önüne alındığında, göçler sonucu ortaya çıkan uyum sorunu ve buna bağlı olarak kır-kent ayrımının yapılamadığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Kente göç eden insanların gerek sosyolojik ve gerekse de psikolojik açıdan hazırlığının olmaması, hem kentin kimlik kazanmasında olumsuz rol oynamaktadır hem de göç edenler açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Bağlı ve Erkan, 2005: 111).

1990'lı yıllarda ortaya çıkan siyasi istikrarsızlık ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'ndeki çatışmalar burada yaşayan insanları can güvenliği nedeniyle yerinden etmiştir. Köylerden kentlere doğru gerçekleşen bu göç hareketinde önemli bir nüfus Diyarbakır kent merkezine yerleşmiştir. Başta Suriçi bölgesi olmak üzere, Seyrantepe, Bağlar, Ben-u Sen gibi bölgelere yerleşip gecekondular alanları kuran bu insanlar, kent merkezinde var olan yoksulluğu daha da tetiklemişlerdir. Kentte yaşanan ekonomik yoksunluk, bölgenin siyasi olarak yaşadığı olumsuzluklar ve neo-liberal politikalar yüzünden yoksullukla karşı karşıya kalmıştır (Kurşuncu, 2006: 3).

Yoğun göç ve buna bağlı olarak ortaya çıkan hızlı nüfus artışı kentin ekonomik, kültürel ve fiziksel imkanlarının yetersiz kalmasına neden olmuştur. Kentin ekonomik olanaklarının sınırlılığı ve iş sektörünün de yetersiz olması nedeniyle kente göç eden insanların büyük bir kısmı işsizlikle karşı karşıya kalmıştır. Kente bir anda göç eden insanlar, kentin mevcut konutlarına yerleşememiş ve ekonomik olanakları da piyasada yeni yapılan konutlara yerleşmeye yetmeyince, göç eden insanların çoğu şimdiki gecekondular mahalleleri olan yerlere yerleşmişlerdir. Başta Suriçi olmak üzere, Seyrantepe, Ben-u Sen, Bağlar ve Peyas gibi gecekondular bölgelerinde tek katlı ve çok katlı yapılar yapmışlardır (Kurşuncu, 2006: 54-55). Diyarbakır'a göçle gelen nüfus Diyarbakır'ın hemen her bölgesinde yaşamaktadır. Göç ettikten sonra ekonomik şartlarını bir türlü düzeltemeyip yoksulluğun içinde yaşayan göçmenler gecekondular bölgelerinde yaşarken, ekonomik şartlarını yükselten ve kentlileşen insanlar da modern yaşamın hüküm olduğu metropollerde yaşamlarını sürdürmektedirler.

İlçe özellikle 1990 yılından bu yana tüm bölgeden yoğun göç almıştır. Göç, ilçenin nüfusunu neredeyse ikiye katlamasına yol açarak ilçe açısından, sosyal, kültürel, ve ekonomik alanlarda yeni sorun odaklarının gelişmesine neden olmuştur. Nüfus tablosu, 1990 yılında 147.799, 1995 yılında 257.804, 2000 yılında 291.098, 2005 yılında 301.845, 2009 yılında 334.954 şeklindedir (Bağlar Belediyesi, 2013). Diyarbakır'ın Bağlar ilçesi özellikle 1990'lı yılların başında tüm bölgeden çok fazla göç almıştır. Göç, Bağlar ilçesinin nüfusunu çok büyük oranda etkilemiştir. Göçle birlikte Bağlar'ın nüfusu neredeyse iki katına çıkarmıştır. Göçün bu kadar yoğun bir şekilde yaşanması ilçeyi ekonomik, eğitim, sosyal ve kültürel açıdan oldukça sorunlu bir duruma getirmiştir. Bağlar ilçesi 1990'lı yıllardan önce oldukça küçük bir yerleşim yeri iken, yaşanan göçler sebebiyle birçok sorunun merkezi haline gelmiştir. Gecekondulaşmanın yoğun şekilde

yaşandığı Bağlar ilçesinde evlerin çoğu plansızdır. Bununla birlikte işsizliğin hüküm sürdüğü ilçede, insanların büyük bir kısmı inşaat işçiliği, hamallık, pazarcılık veya seyyar satıcılık gibi kayıt dışı işlerde çalışmaktadır. Ayrıca ilçe, suç oranının yüksek olduğu, hırsızlığın ve madde kullanımının da çok olduğu bölgelerden biri olarak görülmektedir.

1990 yılında nüfusu 147.799 olan ilçenin yıllara göre nüfusu sırasıyla; 1995 yılında 257.804, 2000 yılında 291.098, 2005 yılında 301.845 ve 2009 yılında ise 334.954'e ulaşmıştır. Nüfusunda meydana gelen büyük artış özellikle 1990 ile 1995 yılları arasında gerçekleşmiştir (Atan, 2011). Diyarbakır ve çevresindeki kırsal alanlarında yaşanan olaylar sonucunda, Diyarbakır'ın göçle aldığı nüfusun önemli bir kısmı bu ilçeye akın etmiştir. Büyük bir nüfusun kısa bir sürede buraya göç etmesi, ilçeyi birçok açıdan olumsuzlukla karşı karşıya bırakmıştır. Günümüzde de Bağlar ilçesi içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumun kötü şartlarından kurtulamamıştır.

Sur ilçesi 2008 yılında 5747 sayılı kanunla Diyarbakır'ın en eski yerleşim merkezinde kurulmuştur. Adını etrafını saran surlardan alan ilçe, Dicle Nehrinin kenarında bulunmaktadır. Oldukça zengin bir kültürel mirasa sahip olan ilçede tarih boyunca büyük uygarlıklar yaşamıştır. 2009 nüfus sayımına göre ilçe merkezinin nüfusu 108.558'dir. Tarihi ve kültürel açıdan oldukça eskilere dayanan bölgenin geçmişi, M.Ö. 7500 yıllarına kadar gitmektedir. İlçede Hurriler, Mitanniler, Hititler, Asurlar, Medler, Persler, Büyük İskender, Romalılar, Bizanslılar, Osmanlılar gibi 30 civarında uygarlık yaşamıştır (Sur Belediyesi, 2013). Buna bağlı olarak ilçe sınırları içerisinde tarihin izlerini taşıyan tarihi ve kültürel eserler oldukça zengin bir oluşumu meydana getirmektedir.

Zorunlu göç sonucu oldukça kötü yapıları bünyesinde barındıran ilçede fakirlikle içinde yaşayan çok sayıda insan yaşamını sürdürmeye çalışmaktadır. Şehrin kayıtsız ve vasıfsız işgücünün önemli oranda karşılandığı bir yer olan Sur içi, ekonomik, kültürel ve fiziksel açıdan çok kötü şartlara sahiptir. Bununla beraber Büyükşehir Belediyesi ile Diyarbakır Valiliği arasında imzalanan "Diyarbakır Tarihi ve Sur Koruma Bandı Gecekondü Dönüşüm Projesi" sayesinde Sur içi bölgesinde bulunan ev ve işyerleri boşaltılarak, tarihi ve kültürel yapısı koruma altına alınması için çalışmalara başlanmıştır.

Kayapınar ilçesi Diyarbakır'ın en hızlı ve en düzenli yapılanan ilçesidir. Son 14 yılda çok büyük değişimler yaşayan ilçe 2004 yılından bu yana Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin birinci kademe belediyesi olmuştur. Küçük bir belde iken 2004 yılında kendisine bağlanan köylerle beraber nüfusu 75.592'ye çıkmıştır. Belediyenin ilk yerleştiği yer olan Peyas Köyü, yoğun göç alan yerlerden bir tanesidir. 1991 yılında beldeye dönüştürülen Peyas Köyü'nün nüfusu çok kısa

sürede oldukça büyük bir artış göstermiştir. Peyas'tan Kayapınar'a dönüşen ilçedeki nüfus yıllara göre sırasıyla 1991 yılında 3 bin, 1994 yılında 20 bin, 1997 yılında 47 bin, 2000 yılında 68 bin ve son sayımlara göre ise 203.222'dir (Kayapınar Belediyesi, 2013). Kayapınar, Yenişehir ve Bağlar ilçe sınırlarıyla komşu olup, Diyarbakır'ın Urfa ve Elazığ illerinden gelen yolların kesiştiği üçgende bulunmaktadır. Bunun yanında yeşil alan bakımında büyük alanlar mevcut olup şehrin doğal yapısına büyük katkısı bulunmaktadır. Modern şehir anlayışıyla konut çevrelerinde yeşil alan, yapıların arasındaki alanların genişliği ve otopark gibi avantajlarla beldemiz geleceğin yerleşim bölgesi olma konumundadır

İlçe, Diyarbakır'ın fiziksel olarak en iyi, en modern ve en planlı yapılan ilçesidir. Çok kısa sürede çok sayıda ve çok modern konut yapılan ilçeye, kentin diğer bölgelerinden oldukça yoğun bir nüfus kaymaktadır. Modern kent anlayışıyla inşa edilen konutlar, etrafında yapılan geniş caddeler, yeşil alanlar ve park bölgeleriyle, kentin en çok talep edilen ilçesi haline gelmiştir. Bununla beraber Kayapınar ilçesinin Peyas Mahallesi ilçenin genel gelişmişlik standardının epeyce altındadır. Böyle olmasının sebebi 1990'lı yıllarda Diyarbakır'ın aldığı yoğun zorunlu göçlerdir. Göç eden insanlar arasında ekonomik durumu çok kötü olanların yerleştikleri yerlerden biri de Peyas Mahallesi'dir.

Yenişehir ilçesi toplam alanı 17,6 km² olup, Sur içi yerleşim merkezinin kuzeyinden başlar. İlçenin doğusunda Dicle nehri, güneyinde Çarıklı mahallesi ve Bağlar ilçe sınırı, kuzeyinde Deve Geçidi Barajı, batısında ise Kayapınar ilçe sınırları içerisinde bulunur. İlçe bu konumuyla Diyarbakır'ın ortasında yer alır (Yenişehir Belediyesi, 2013).

Diyarbakır ili sınırları içerisinde bulunan Yenişehir 22 Mart 2008 tarihinde Büyükşehir Belediye sınırları içerisinde ilçe statüsüne kavuşmuştur. Sur ilçesinden sonra kentin en eski yerleşim bölgesi olan ilçe, içinde eski yerleşim yerleri ve tarıma elverişli toprakları bulunmaktadır. 1950'li yıllardan sonra sur içerisinden dışa taşan kent bu bölgeye yerleşmeye başlamıştır. Yenişehir ilçesi toplamda 9 köy ve 30 mahalleden oluşmaktadır. Yenişehir ilçe merkezinin nüfusu 2000 yılında 163.205 iken, 2007 yılında yapılan sayım sonuçlarına göre ilçe merkezinin nüfusu 178.972'dir. Nüfusunun yaklaşık olarak % 96'sı merkezde % 4'ü ise köylerde yaşamaktadır. Kitlesel boyutlarda göç alan ilçe, mevcut koşulları özümseyemeyen göçmenlerle dolunca, kent yapısı ekonomik, kültürel ve sosyal açıdan gerilemeye başlamıştır (Yenişehir Belediyesi, 2013). Şehrin Yenişehir ilçesinde bulunan Seyrantepe ve Ben-u Sen bölgeleri 1990'lı yıllarda çatışmaların başlamasıyla çok yoğun bir şekilde göç almıştır.

Yenişehir ilçesi sınırları içinde zorunlu göçün de etkisiyle sosyoekonomik yapısı farklı mahalleler oluşmuştur. Göç nedeniyle olağanüstü artış gösteren ilçede eğitim kurumları açılması

ihtiyacı doğmuş ve buna göre yeni okullar açılmıştır. İlçenin ülkemizdeki başarı sıralaması çok aşağılarda kalmaktadır.

Seyrantepe olarak bilinen bölge, Diyarbakır'ın kuzeyinde Bitlis-Elazığ-Diyarbakır kavşağının bulunduğu karayolunun kenar bölgesinde, yolun sağına ve soluna yerleşen gecekondulardan oluşan mahallelerdir. Aziziye, Cumhuriyet, Gürdoğan ve Sanayi mahallesi olmak üzere toplam dört mahalleden oluşmaktadır. Aziziye mahallesinin hemen doğusunda bulunan Gürdoğan Mahallesi, Aziziye Mahallesiyle benzer özellikler taşımaktadır. Bunun dışında mahallenin güneybatısında bulunan sanayi mahallesi de genel olarak sanayi sitesinde çalışan insanların evlerinin bulunduğu bölgedir (Kurşuncu, 2006: 56-57).

Seyrantepe bölgesini oluşturan mahallelerin nüfusu sırasıyla Aziziye Mahallesi 14.991, Cumhuriyet Mahallesi 6097, Gürdoğan Mahallesi 1027 ve Sanayi Mahallesi 2300'dür (Yenişehir Belediyesi, 2013). Diyarbakır'ın Seyrantepe bölgesi genel olarak gecekondularla oluşmaktadır. Diyarbakır'ın almış olduğu yoğun göçün önemli bölgelerinden bir tanesi olan bu bölge, kentteki genel yoksulluğu oldukça arttırmaktadır. Seyrantepe bölgesinde yaşayan insanların çok önemli bir kısmı 1990 ve sonrasında Diyarbakır'a bağlı köylerden ve çevre illerden gelmiştir. Göçün yarattığı tahribat bölgenin birçok yerinde kendini hissettirmektedir. Diğer göç bölgelerinde olduğu gibi suçun ve madde kullanımının yaygın olduğu yerleşim yerlerindedir

Ben-u Sen mahallesi tarihi Diyarbakır Surlarının bir kısmını sarmalayan ve Dicle Vadisinin bahçelerine yukardan bakan bir alanda bulunmaktadır. Diyarbakır'ın neredeyse kemikleşmiş gecekondularla mahallelerinden bir tanesi olan Ben-u Sen mahallesinin nüfusu 20.000 civarındadır (MarcErrera ve Marie-Marie Pénicaud, 2013). Ben- u Sen 15-20 yıllık bir mahalledir. Tamamen gecekondularla oluşmuştur. Genel refah seviyesi oldukça düşük olan bir alandır. Barınma, sağlık, yoksulluk gibi birçok sorunla yaşayan mahalle sakinleri, yıllardan beri bu mahallede yaşamlarını sürdürmektedir.

Mahallenin genel olarak yaşadığı içme suyu ve kanalizasyon sorunu ciddi sağlık problemlerinin oluşmasına yol açmaktadır. Ayrıca bölgenin yaşadığı elektrik sorunu oldukça önemli sorunlar yaratmakta ve birçok işi aksatmaktadır. Bölgede ortak kullanılan çamaşır evi ve taziye evi ve eğitim destek evleri de oldukça önemli bir dayanışma ağını oluşturmaktadır.

1.4. Eğitim ve Göç

Eğitim günümüzde çok önemli bir yere sahiptir. İyi bir eğitim olmadan iyi bir gelecek de olamaz. Bir toplum ilerlemek, gelişmek, büyümek, zenginleşmek, kaliteli, mutlu, huzurlu ve

sağlıklı yaşamak istiyorsa eğitime çok önem vermek zorundadır. Toplumsal sorunlarımızın temelinde eğitimin rolü yadsınamaz. Normal şartlarda eğitimde sorunlarımız var. Şehirlere olan göçle birlikte eğitimdeki sorunlar katlanarak artmaktadır.

Eğitim en genel anlamıyla, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanın kişiliği değişir. Bu değişiklik eğitim sürecinde kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Eğitim toplumdaki kültürlenme sürecinin bir parçasıdır. Toplumda bireylerin doğumundan ölümüne kadar kendi kültürünün istek ve beklentilerine uyacak biçimde etkilenmesi ve değiştirilmesine kültürlenme” denir. Kültürlemenin amaçlı olarak yapılan kısmı eğitimidir. Eğitime kasıtlı kültürlenme süreci de denilmektedir (Fidan ve Erden , ? , s. 23).

Eğitim, kişinin zihni, bedeni, duygusal, toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının en uygun şekilde ya da istenilen bir doğrultuda geliştirilmesi, ona birtakım amaçlara dönük yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür. Eğitim, hayat boyu sürer; planlı ya da tesadüfi olabilir. Okul, okuma-yazma, ders araç-gereçleri ile ve bunların dışında aile veya bir çevre içinde, kişisel yetiştirme vs. yollarıyla yapılan öğretme, öğrenme, bilgi aktarma, beceri kazandırma çalışmalarının tümünü kapsayan bu çabalara yaygın eğitim de denilmektedir. Kısaca eğitim, öğretimi de içine alan çok geniş bir terimdir (Akyüz, 2012: 2).

1.4.1. Türkiye’de Göç Olgusu ve Eğitim

Göç, temelinde sosyal bir hareket olmasına karşın, ekonomik yaşamdan kültüre kadar hayatın her yönünü etkileyen temel bir değişim aracıdır. Ülkemizde kırdan kente göç, 1950’li yıllardan itibaren başlayıp, 1960’lı yıllarda giderek hız kazanmıştır. 1950 sayımında % 25 olan kent nüfusu; 1980’de %44’e, 1990 nüfus sayımında ise % 59’a yükselmiştir. 2000 nüfus sayımına göre ise şehirde yaşayanların toplam nüfus içindeki oranı; % 64.90, köyde yaşayanların % 35.10 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2006). Göçler kırsal kesimlerin şehre açılmasına, şehrin etkilerinin ailenin yapısına girmesine imkân veren en önemli toplumsal olaylardan biridir. Göç gerçeği ile yüz yüze gelen aileler, gidilen bölgelerde farklı bir kültürel ortam içine girmektedir. Girilen bu yeni ortama adaptasyon süreci aileler üzerinde değişik şekillerde etkilere neden olmaktadır. Göçler toplumdaki pek çok değer gibi aile yapılarını etkilemekte geleneksel geniş ailemiz gittikçe çekirdek aileye doğru dönüşmektedir (Erder, 2001: 296).

Göç ile beraber yaşanan uyum süreci, aile ve akrabalık ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır. Göç eden aile temelde çekirdek aile yapısı gösterir, buna rağmen kente uyum sağlayabilmek için kendini çeşitli biçimlerde yeniden düzenlemektedir. Öyle ki 1960’lardan bu yana her on yıl içinde, göç edenin evi, işi ve kent ortamındaki göreceli yeri değişmiştir. İş yaşamı, marjinal işlerden küçük

çaplı işletmelere veya çevre işlere doğru kaymıştır, evi kentin organik bir parçası haline gelmiştir, seçimlerdeki oy potansiyeli siyasal partiler için önem kazanmıştır. Ama o sorunlarını hala, akrabaları, hemşerileri ve mezhep gruplarıyla (cemaatler ile) kurduğu enformel ağ içinde, temel olarak bir patronaj ilişkisi çerçevesinde çözümlenmektedir (Kıray, 1999: 334). Güneydoğu'dan özellikle 1990'lı yıllarla beraber yaşanan kitlesel göç, birçok açıdan Türkiye'de yaşanmış önceki göç deneyimlerinden farklılık taşımaktadır. Öncelikle bu kesim, kelimenin tam anlamıyla kente hazırlıksız göç etmek durumunda kalmıştır. Öncekilerin tersine kent ile önceden tanışıklık kurmalarını sağlayacak herhangi bir irtibata giremeyen Güneydoğulu kitle, kopuş niteliğinde bir göç süreci yaşamıştır. Travmatik adı verilen bu göçle eğitimsiz, uysal ve kentte karşılaşacaklarına kendisini hazırlama olanağı bulamamış büyük bir kitle kentlere akmıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: 173).

Bugün, bu göçmenlerin gelişinin deprem etkisi fazlasıyla hissedilmektedir. Göç edenler, günlük yaşamın güvenliğinin dayandığı temeli çatlatmaktadır. Uzaklardan gelmekte, yerel varsayımları paylaşmamakta ve neredeyse girdiği grubun üyelerine sorgulanamaz görünen her şeyi sorgulayan kişi haline gelmektedir (Bauman, 1997: 20). Türkiye'de yaşanan son göç dalgası “güvenlik” nedenine dayanmasıyla, esas olarak ekonomik nedenlerden kaynaklanan önceki göç dalgalarından farklılık göstermektedir. 1993 sonrasında bölgede yaşanan siyasi gelişmeler sonucunda ‘zorunlu’/‘isteğe bağlı’ olarak göç edenlerin sayısında büyük bir artış gözlenmiştir. Zorunlu göç, köy sakinleri tarafından güvenliğe dayalı ve/veya ekonomik nedenlerle köylerinin terk edilmesine bağlı pek çok pratiği kapsamaktadır. Bu şekilde yaşanan göçe kesin bir rakam vermek mümkün değildir, zira bu nüfus hareketleri sağlıklı bir biçimde kayda geçirilmemiştir. Diğer yandan da gönüllü ile zorunlu göçlere yol açan nedenler birbirinin içine geçmiştir. Terörist faaliyetlerin ağırlık kazandığı yıllardan bu yana göç eden toplam insan sayısı farklı kaynaklarda farklı verilmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden başka bölgelere yönelen ekonomik nitelikli gönüllü göçler eskiden beri var olmuşlarsa da, söz konusu terör ortamı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan köy boşaltmaları neticesinde zorunlu bir niteliğe bürünmüşlerdir (Yılmaz, 2003: 97).

Son dönemlerdeki göç dalgasının, Doğu göçünün, söz konusu nitelikte haneler yaratan göç olduğunu belirtmekte yarar vardır. Doğu'dan gelen “yeni” göç dalgası, zincirleme göçün sağladığı esnek ve aşamalı uyum olanaklarından yoksundur. Bunun yanı sıra, yerleşikleşmiş Doğulu aileler, Doğu'da yaşanan politik olarak da soyutlamak eğilimindedirler. Kaldı ki, çok çocuklu, çok nüfuslu hanelerin tüm üyelerinin birlikte göç etmesinin maliyetini karşılamak, eskiden göç etmiş olanların gücünü aşmaktadır. Bu da hemşerilik ilişkilerinin çok daha radikal bir biçimde kesintiye uğramasına neden olmaktadır. Bu nedenle, söz konusu hanelerin geleceğin yerleşikleşmiş yoksulları olmaları yüksek bir olasılıktır (Erder, 2001: 296).

Göç ile beraber yaşanan uyum sürecinde aile ve akrabalık ilişkileri önemli bir yer tutmaktadır. Göç eden aile temelde çekirdek aile yapısı gösterir, buna rağmen kente uyum sağlayabilmek için kendini çeşitli biçimlerde yeniden düzenlemektedir. Öyle ki 1960'lardan bu yana her on yıl içinde, göç edenin evi, işi ve kent ortamındaki göreceli yeri değişmiştir. İş yaşamı, marjinal işlerden küçük çaplı işletmelere veya çevre işlere doğru kaymıştır, evi kentin organik bir parçası haline gelmiştir, seçimlerdeki oy potansiyeli siyasal partiler için önem kazanmıştır. Ama o sorunlarını hala, akrabaları, hemşerileri ve mezhep gruplarıyla (cemaatler ile) kurduğu enformel ağ içinde, temel olarak bir patronaj ilişkisi çerçevesinde çözümlenmektedir (Kıray, 1999: 334).

1.4.2. Eğitim ve Göç İlişkisi

Ülkemizde iç göç halen önemli bir sorun olmaya devam etmektedir. Göç, sadece bölgeler arası değil, aynı bölge, hatta aynı il içinde taşradan merkeze doğru devam etmektedir. Bu durum şehirler için alt yapı, konut, sağlık, işsizlik gibi sosyal ve ekonomik sorunları ortaya çıkarmaktadır. Göçler dolayısıyla bu sorunlar, her kademedeki fiziki alt yapı, derslik, donanım, öğretmen açığı şeklinde kendini göstermektedir. Buna bir de hızlı nüfus artışı eklendiğinde, eğitim alanındaki yatırımlar AB standartlarına yetişmemizi zora sokmaktadır. Fiziki yetersizlik, kalabalık sınıflar, ikili öğretim, öğretmen ve öğretim elemanı yetersizliği ve dengesiz dağılım, eğitim ve öğretim alanında çözülmesi gereken problemler olarak görülmektedir (Birinci, 2003: 1).

Göç, işsizliğin yanında okullarda da bazı eğitim problemlerinin kaynağını oluşturmaktadır. Göçün olumsuz etkilerinin başında toplumsal yapının temel ögesi olan eğitimin, özellikle ilköğretim işleyişinin bozulması, yetersizleşmesi ve yaygınlaştırılmaması gelmektedir.

Genel olarak köyden kente göç ile kent ilköğretim okullarının fiziksel kapasitesinin yetersizleşmesi durumu ortaya çıkmakta ve bu sorun değişik problemlerin de başlangıcını oluşturmaktadır. Göç olgusu ile planlanan ve mevcut bulunan sınıf ortalamaları aşılmakta olup okulların düzeni ve eğitim-öğretimindeki pek çok özelliği altüst olabilmektedir. Köyden kente göç ederek gelen aileler sağlıklı koşullarda barındıkları gibi, o çevrelerde oturan yakınlarının yanına da yerleşebilmekte ya da inşa edeceği gecekondusuna yerleşebilmektedir. Dolayısıyla da bu çevredeki okulların alacağı öğrenci sayısı artmakta ve buna bağlı olarak bir sınıfa düşen öğrenci sayısında artış meydana gelmektedir. Okullar fiziksel kapasite bakımından yetersizleşmekte, mevcut araç gereçlerin kullanımı problem olmaktadır. Sınıflardaki öğrenci sayısının artmasıyla birlikte öğretmenlerin öğrencilere ayırdığı zaman azalmakta, öğrencilerin başarısı diğer okullara göre düşmekte, kalabalıklaşan sınıflarda öğrenciler pasifleşmekte, eğitim araçlarından yeterince yararlanamamakta, okulların oyun alanları yetersizleşmekte, okuldaki çalışanlar ve yardımcı

personel yetersizleşmekte, sınıf içi öğrenci sorunları artmakta, sınıf içi demokrasi işletilememekte ve disiplin sorunları ortaya çıkmaktadır. Göç eden aileler çocuklarına sağlıklı barınma ve ders çalışma koşulları sağlayamadığı aşikârdır. Çünkü sağlıklı koşullarda barınan ve buna bağlı olarak temel gereksinimlerini karşılayamayan, ders çalışma zamanı ve ortamı bulamayan öğrencinin başarısı da bundan olumsuz etkilenecek ve bu koşullardaki öğrenci sayısının çok olduğu sınıflar ile bu sınıfların oluşturduğu okulların başarısı doğal olarak düşük olacaktır (Karakuş, 2006: 24-26).

Göçün eğitime olumsuz etkilerinden bir tanesi de dil etmenidir. Kent ailesi ve köy ailesinin kullandıkları aynı dilin kullanımındaki farklar çocuğun okulda sosyalleşmesini dolayısıyla başarısını etkilemektedir. Okul ve sınıf çocuğa aile kurumunda bulamadığı arkadaş grubunu sağlar ki, bu grup da çocuğun toplumsallaşmasında etkin bir rol oynar. Aynı dilin kullanımındaki farklılıklar çocuklar arasında iletişimsizliğe yol açar. Göç eden ailelerin çocukları bunu çok yoğun olarak yaşamaktadırlar. Köyden göç eden aileleri sosyo-ekonomik yönden alt sosyal tabaka olarak nitelendirmek çokta yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Dil etmenini de alt ve orta sosyal tabaka olarak incelenebilir. Farklı sosyo-ekonomik düzeylerde bulunan ailelerde tek dilin farklı kullanılması çocuğun okul başarısını etkilemektedir. Özellikle alt sosyo-ekonomik düzeyde bulunan ailelerde çok kısır bir dil kullanılması, çocuğun başarısını olumsuz olarak etkilemektedir (Karakuş, 2006: 24-26).

Tezcan (1997: 143) aile tiplerinin eğitim üzerindeki etkileri üzerinde durmuştur. Ailelerin geniş ve dar aile tipinde oluşları, çocuk eğitimi bakımından önem taşımaktadır. Geniş ailelerde çocuk sayısının fazla oluşu çocukların yeterli derecede eğitimlerine engel olmaktadır. Çocuk sayılarının az olduğu dar ailelerde anne babalar çocuklarının eğitimleriyle daha yakından ilgilenebilmektedirler. Ülkemizde gecekondular ailelerindeki çocuk sayısının fazlalığı da eğitimlerinin sağlanmasına ve anti sosyal davranışlara yol açmaktadır.

Göç eden aileler bakımından olaya olumlu bakmak mümkündür. Kente göç nedenlerinden biri de ailelerin çocuklarını okutma isteğidir (Başaran, 1991: 64). Çünkü kırsal kesimde ilköğretim ötesi öğrenim olanakları ya yok ya da çok sınırlı düzeydedir. Böylece aileler kente gelince çocuklarını temel eğitim ötesi okullara gönderebilmek olanağına kavuşmaktadır. Esasen kente göç nedenleri arasında çocukların okutulması isteği de yer almaktadır. Gecekondulardaki çocukların özellikle yüksek öğrenim yapmalarını istemektedir (Alpar ve Yener, 1991: 79).

Gecekondular bölgelerine yaşayan ailelerin çocuklarının öğrenim görme oranı kırsal alanlara göre yüksektir. Göçten sonraki ilk yıllarda ailenin çocuğunu okutması, çoğunlukla bir sosyal güvenlik yatırımı olarak düşünülmektedir. Okuyarak daha nitelikli bir iş sahibi olacak çocuk, ailesine yardım edecektir. Ailenin kentte kalış süresi arttıkça ve elbette ailenin kentleşme sürecinde geldiği yere de

bağlı olarak çocuğun okutulmasındaki ekonomik beklenti düzeyi geriletme ve topluma daha nitelikli insan yetiştirme istediği öne çıkmaktadır (Kartal, 1983: 235).

Olayın ikinci bir yönü de olumsuzdur. Çünkü iç göçler eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir. Kalabalık sınıflarda eğitimin niteliği düşmektedir. Göçlerden önce kırsal kesimdeki okullar eğitimin yükünü paylaşmakta idiler. Oysa bugün hızlı göçler nedeniyle kırsal kesimdeki çocukların yükünü de okulları üzerine almış durumdadırlar. Bu durumda okul, öğretmen, araç-gereç sayısının yetersizliğine ve öğrenci başarısızlığına yol açmaktadır (Tezcan, 1994: 62).

Bayraktar (1999)' in köyden kente göç olgusuna bağlı olarak Diyarbakır il merkezindeki ilköğretim okullarında ortaya çıkan sorunlara ilişkin öğretmen algılarını incelediği çalışmasında sorunların üç boyutta yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Fiziksel koşullarla ilgili boyutta temel olarak, sınıfların göçle birlikte öğrenci sayısının arttığı ve bu nedenle okulların alt yapısının yetersiz kaldığı ifade edilmiştir. Buna bağlı olarak, öğretmenlerin her öğrenciye ayırdığı zaman azalmış, eğitim araç ve gereçleri daha da yetersizleşmiş, oyun alanları azalmış, hastalık ve hastalanan sayısı artmış ve okullarda temizlik sorunu artmıştır (İçbay, 2005: 283). Ayrıca öğretmenlerin dile getirdiği en önemli sorunlar; göçle gelen ailelerin ekonomik olanaksızlıklar nedeni ile çocuklarına ders çalışma koşullarını sağlayamamaları ve eğitim gereksinimlerini karşılayamıyor olmaları, velilerin eğitim düzeylerinin düşük olması, çocukların Türkçe'yi iyi kullanamıyor olmaları, çoğu çocuğun okul dışındaki zamanda bir işte çalışmaları, okula aç ve yorgun gelmeleri, yüksek devamsızlık oranları, kalabalıklaşan sınıflar ve bu sınıflarda demokratik koşulları sağlayamamak de eğitimin kalitesini düşürmektedir (Çuhadar ve Sarı, 2007).

Yapılan çalışmalar göçün demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda önemli değişikliklere yol açtığını göstermektedir. Kırdan kente ve kentten kente gerçekleşen göç, mekansal düzeyde (bölgesel ve kır-kent dengesi açısından) yerleşim birimlerinin nüfus yapısını ve kompozisyonunu değiştirmekte, göç veren birimlerin kaynaklarını atıl duruma getirirken, göç alan birimlerde kaynakları yetersiz duruma getirmektedir. Bunun yanında, nüfusun terk ettiği yerlerde ekonomik gerileme ve iller arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik farkının ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Kır-kent ve bölgeler arası nüfus alışkanlığının, başka bir ifadeyle yerleşim birimlerinin nüfus azalması ya da artması pek çok süreci olduğu gibi, eğitim sistemini de etkilemektedir (Mısırlı, Akar ve İçbay, 2005: 278).

1.4.3. Göçün Eğitime Etkileri

Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı'nın (TESEV) yaptığı bir araştırmaya göre plansız ve beklenmedik bir anda topraklarından kopmak zorunda kalan ailelerin geldikleri yerlerde

yaşadıkları ekonomik sıkıntılar yüzünden çocuklarını okutamadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca kırsal kesimde yaşayan bu insanların 1990'lı yıllarda okullarının büyük bir kısmının kapalı olması yüzünden birçok çocuk okula gidememiştir. Çocuklar ve gençlerle yapılan birebir görüşmelerde, eğitim ve öğretim fırsatları yaratılması talebi birçoğunun ortak talebi olmuştur. Ayrıca bölgenin kültürel yapısındaki ataerkil bakış açısı eğitim konusunda özellikle kadın ve genç kızları bir kat daha mağdur etmiştir (Aker ve diğerleri 2005: 13). Kız çocuklarının yaşadığı mağduriyet ileriki yaşlarında da devam etmektedir. Bu yaşamlarının neredeyse tamamına etki etmektedir.

Göç eden ailelerde okul öncesi çağındaki çocukların sayılarının fazla olması, çocuklar için daha büyük tehlikelerin olduğunu göstermektedir. Yeterli ve iyi bir eğitim görememesi ve iyi yaşam koşullarına ulaşamaması onları “kolay ve kötü” yollara sürükleyebilmektedir. Güven duygusunun ortadan kalkması sadece genç üyelerin değil aynı zamanda bütün aile fertlerinde de karamsarlık duygusu uyandırır (Balcıoğlu, 2007: 83). Bu ailelerin yaşadığı yoksulluk çocuklarının eğitimi başta olmak üzere, tüm aile bireylerinin yaşamına etki etmektedir.

Göçün önemli sonuçları genel olarak yoksulluk, aile ve toplum yapısı üzerinde kendini göstermektedir. Kırdan kente gelen insanların kent yaşamına ekonomik ve sosyal olarak tutunma süreçlerinde, geldikleri yerdeki yaşam biçimlerinden kısmen de olsa kopmak zorunda kalmışlardır. Ekonomik yoksunluğun dayatması ve göçmenlerin kendilerini kente yabancı hissetmeleri yaşamlarını oldukça sıkıntılı hale getirmiştir. Aile yapısında zorunlu olarak küçülme meydana gelmiş, ekonomik olarak durumları daha da kötü bir hal almıştır. Ayrıca yeterli derecede eğitim alamayan göçmen çocuklarının bir kısmı sokak çocukları gibi mendil satmaya, dilenmeye, araba camı silmeye yönelmiştir (Taşçı, 2009: 198). Bu çocukların sokak çocuğu olmamaları için okula yeniden kazandırılması için gerekli ekonomik ve psikolojik ve maddi desteğin sağlanması gerekir.

Özellikle ergenlik dönemini, yabancı olduğu bir kültürde geçiren gençlerin durumu çok daha zordur. Bu durumdaki gençlerin büyük bir çoğunluğu okula adapte olamadığı için derslerinde başarısız olabilmektedir. Bunun yerine genç sokaklarda olmayı, kendi durumundaki hemşeri çocuklarıyla çeteler kurmayı tercih etmektedir. Yabancı bir ortamda kimlik bocalaması daha yoğun olan bu gençlerin, kendi evlerine karşı aidiyet duyguları azalmakta, çevreyle yoğun iletişim kurma çabasına girişmektedirler. Okula ilgisi olmayan bu gençler şiddet çağrışımlı alanlarla ilgilenirler. Kaçak olarak çalışıp, para kazanmaya başladığında ise sigara, uyuşturucu gibi bağımlılıkları da artmaya başlar. Göçle gelmiş ailelerin yoğun yaşadıkları bölgelerde çocukları suça yönelten faktörlerin önceden tespit edilmesi ve koruyucu tedbirlerin alınması gerekmektedir. Anti-sosyal kişilik sergileyen çocuklara uygun eğitimler verilmeli ve Rehberlik Araştırma Merkezleri yaygınlaştırılmalıdır (Balcıoğlu, 2007: 103-161).

Göç sonucunda yer değiştiren ailelerin çocuklarının bir an önce eğitime başlaması, göçün olumsuz etkilerinden kurtulmasını ve adaptasyon sürecini hızlandırmaktadır. Bu açıdan, eğitimin daha verimli hale getirilmesi ve herhangi bir aksaklığa uğramaması için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir (Bilgili ve diğerleri, 1997: 337). Ekonomik açıdan durumları kötü olan bu ailelerin çocuklarına gerekli ve yeterli ekonomik destek sunulmalı, göçle beraber ortaya çıkan adaptasyon sorunu da uzmanlar tarafından verilecek sosyal ve psikolojik destek sayesinde asgari düzeye indirgenmelidir. Göç eden ailelerin çocukları okula kazandırılarak, göçün uzun vadede yaratacağı olumsuz etkileri azaltılabilir.

Göçün olumsuz etkilerinin başında toplumsal yapının temel ögesi olan eğitimin işleyişinin bozulması, yetersizleşmesi ve yaygınlaştırılmaması gelmektedir. Köyden kente göç ile ilköğretim okullarının fiziksel kapasitelerinin yetersizleşmesi durumu ortaya çıkmakta ve bu sorun değişik problemlerinde başlangıcını oluşturmaktadır. Mevcut araç gereçlerin kullanımı sorun yaratmaktadır. Sınıflardaki öğrenci sayısının artmasıyla birlikte öğretmenlerin öğrencilere ayırdığı zaman azalmakta, öğrencilerin başarısı düşmekte, sınıf içi öğrenci sorunları artmakta, disiplin problemleri ortaya çıkmaktadır (Karakuş, 2006). Göç eden aileler çocuklarına sağlıklı barınma ve ders çalışma ortamı sağlayamamaktadır. Sağlıksız koşullarda barınan ve buna bağlı olarak temel gereksinmelerini karşılayamayan, ders çalışma zamanı ve ortamı bulamayan öğrencinin başarısı da bundan etkilenmekte ve bu koşullardaki öğrenci sayısının çok olduğu sınıflar ile bu sınıfların oluşturduğu okulların başarısı düşük olmaktadır (Karakuş, 2006). Ülkemizdeki iç göçün eğitime olumsuz etkilerinden diğeri ise, dil etmenidir. Türk dilinin kullanımındaki farklar çocuğun okulda sosyalleşmesini dolayısı ile başarısını etkilemektedir. Ayrıca bu okulda iletişimi sağlayamayan ve derslerde başarısız olan çocuk, kendine yaşıtları arasında başka çeşit bir üstünlük kurmaya çabalamaktadır. Yaşıtlarıyla kavga etmekte, daha gözü pek ve korkusuz davranmaktadır. Okula msket, sapan, çakı, bıçak getirmektedir. Oyunlara alınmazsa oyunları bozmakta, sık sık öğretmen ve müdürün uyarılarını işitmektedir. Göç ile gelen çocuk okula uyum sağlayamamakta, herkes ona karşıymış düşüncesine kapılmaktadır. Eski okulundan ayırdıkları için anne babasına öfke duymakta, bu öfkesini de okulda ve sınıfta disiplinsiz davranarak göstermektedir (Yörükoğlu, 2000). Kırsal alanlardan kente yapılan göç eylemi, birçok şey gibi çocuğun kişilik oluşumunu da etkilemektedir. Yetişmekte olan gencin çevre ile kuvvetli bağlarının oluştuğu bir devrede ortam değişikliği ile karşı karşıya gelmesiyle kişilik oluşumunda yıpratıcı etkiler ortaya çıkmaktadır (Yıldız, 2007).

Göç eden aile kente gelişiyle, önce çocuğunu okutma, okula devam ettirmeye niyetlenmektedir. Çocuğun okula uyum sağlayamaması, ailenin gelir seviyesinin çok düşük olması ve bir dizi sebepten dolayı çocuk çalıştırılmaktadır. Sokakta çalışan çocukların en yaygın

faaliyetleri ufak tefek ürün satıcılığı, ayakkabı boyacılığı, araba camı siliciliği, araba yıkayıcılığı, çöp toplayıcılığı ve dilencilik olarak sıralanmaktadır (Şensoy, 2005).

2005'de yayınlanan TBMM Raporu'nda çocukları sokağa iten sebepler arasında göç ve buna bağlı olarak yaşanan uyum sorunu ve yoksulluğun ilk sıralarda yer aldığı belirtilmektedir. Bu komisyon raporuna göre, çocukları sokakta bekleyen tehlikeler olarak da şiddet, madde bağımlılığı, suç örgütlerine katılma vb. tehlikeler gösterilmektedir (TBMM Raporu, 2005). Çocuk emeğinden bu derece yararlanılması kent yoksullarının elindeki acil durumda başvuracak birincil çarelerden biridir. Azalan reel gelire karşı yoksul hanelerin verdiği ilk tepki ek işgüçlerini ortaya sürmektedir, bunlardan başta geleni kadın emeği iken, en yoksul haneler çocukların dahi emeğinden yararlanmaktadırlar (Yılmaz, 2003). Göç ile gelen öğrencilerde bütün bunların yanı sıra öğrencinin aile ortamında yaşadığı sorunlar, onu hem duygusal açıdan etkilemekte, hem de okuldaki derslerinde başarısız kılmaktadır. Özellikle anne ve baba arasında yaşanan sürekli anlaşmazlık ve tartışmalar çocuğun duygusal yaşamını ve buna bağlı olarak okuldaki başarı düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca çok çocuklu ailelerde sıkça karşılaşılan kardeş kavgaları öğrencinin yeterince ders çalışma ortamı bulamamasına ve okuldaki başarısızlığına neden olmaktadır (Gürdal, 2005).

Göç eden ailelerin, çocuklarının eğitim ve öğretimi konusunda son derece duyarsız davrandıkları görülmektedir. Ancak bunun da temelinde ailelerin ekonomik olanaklarının yetersizliği yatmaktadır. Çocukların birçoğu bir ilköğretim kurumunu bitirdikten sonra çalışmak için okula devam etmemektedir (Erkek, 2000). Okula giden öğrenciye, evde çalışabileceği bir oda ya da belirli bir yerin ayrılması gerekmektedir. Öğrenciye, okuldan eve geldiğinde kendisine verilen ev ödevlerini yapabileceği, derslerini çalışabileceği hazır ve düzenli bir çalışma yerinin ayrılması ve burada ona ait bir çalışma masasının bulunması onun başarısı için gerekmektedir. Ayrıca öğrenciye okula gidebilmesi için gerekli olan çanta, kitap, defter, kalem, silgi, cetvel vb okul malzemelerinin de zamanında sağlanması öğrencinin başarısı için oldukça önemli olmaktadır (Gürdal, 2005).

Göç sürecinden en fazla etkilenen ise şüphesiz çocuklar olmaktadır. Göç, çocuk ve ergenlerin ruh sağlığında çeşitli tahribatlara sebep olabilmektedir yani göç, çocuk ve ergen açısından risk içermektedir. Göçe maruz kalan çocuk ve ergenlerde uyum sorunları oluşabilmektedir. Bu durum çocukların eğitimlerine de yansımaktadır ve bu çocuklar göç ettikleri yerlerdeki okullarda çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar. İlköğretim çağındaki çocukların yaşadıkları eğitim sorunları aşağıda sıralanmıştır.

Uyum sorunları, uyum, bireyin sahip olduğu özelliklerin kendi benliği ile çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilmesi ve bu ilişkiyi sürdürebilmesidir (Köknel, 1989: 9). Uyumlu kişilik özellikleri, gerçeği yeterli biçimde algılamak, gerçeklerle rahat bir ilişki içinde olmak, endişesiz olarak kendini kabul etmek, davranışlarında doğal olmak, olumlu arayış gösteren motivasyonlara sahip olma, davranışlarında esnek olmak, kendine güveni olmak, rolünü bilmek, gelecekte beklenen ve amaçları olmaktır (Tufan, 1987). Ailenin sosyo-ekonomik şartları aile hayatının ruh sağlığını etkilediği gibi çocuğun kişiliğini de etkiler. Arzularına doyum bulamayan veya somut olarak açlığa ve kötü hayat şartlarına mahkum olan çocuklarda yoğun bir endişe görülür. Bu kişiliğinde derin izler bırakır ve çocukta sürekli bir güvensizlik hâli oluşturur (Kağıtçıbaşı, 1998).

Göç eden ailelerin birçoğunun göç önceliğini ekonomik problemler oluşturmaktadır. Bu aileler çocuklarının eğitimini ikinci planda düşünmektedir. Oysaki sık sık okul değiştiren bir çocuğun yeni gittiği her okulda, o çevrenin yaşamına uyabilmek için sıkıntı çektiği herkesçe bilinmektedir. Çocuğun maddi, manevi ve toplumsal çevresinin değişmesi, çocukta çok kez olumsuz etkiler bırakır. Böyle bir çocuk güçsüz kaldığı durumlarda okuldan ve derslerden soğuyarak tembellik yapma yoluna sapabilir. Bu nedenle öncelikle çocuğun okulu gereksiz yere değiştirilmemelidir (Binbaşıoğlu, 2004: 130).

Sosyal tabaka ve dil sorunu, sosyalleşme bakımından sosyologlar başlıca iki tabakayı karakteristik saymışlardır: orta ve alt tabaka. Orta tabakada genellikle memurlar, serbest meslek sahipleri ve kalifiye eleman olarak çalışanlar; alt tabakada ise kalifiye olmayan işçiler, az kalifiye hizmet meslekleri, önemsiz ve üretim gücü düşük bazı işyerlerinde çalışan kişiler bulunmaktadır. Okullarda verilen eğitim orta ve üst tabakaların sosyal karakterlerine daha uygundur, bu nedenle alt tabaka çocuklarının okulda çok başarılı olmaları oldukça zordur. Onlar da bu nedenle babalarının mesleklerinde yetişme yolunu tutarlar (Ergün, 2000).

Alt ve orta tabakalardaki dil farklılıkları çocukları küçüklükten itibaren etkilemektedir. Orta tabakada sevgi dilsel ifadelerle açıklanmaya başlar, çocuklar dil ile sevilir, azarlanır, yönetilir, bu da onlarda dil gelişimini hızlandırır. Somut göstermelerden fazla sorulan sorulara dil ile açıklamalar getirilir. Alt tabakada ise, iletişim sisteminde dil pek kullanılmaz, daha doğrusu cümle ve kelimeler yerine sesler ve vurgular kullanılır. İstekler dil ile ifade edilmez. Alt tabakadaki anneler çocuklarının davranışlarının neden doğru veya yanlış olduklarını söz ile açıklamazlar. Alt tabakalar arasındaki fark, dil farkı değil iletişim biçimi farklılığıdır. Sosyal tabakalar, sosyokültürel ortam çocukların dilini zekadan bağımsız olarak etkilemektedir. Aile içindeki dil kalıplaması da çocukta daha sonraki kavram gelişimini etkiliyor (Ergün, 2000).

Bernstein'in araştırmalarına göre alt tabaka çocukları sınırlı dil becerilerine ("Restrictiver Kode") sahiptir, soyutlama ve planlı konuşma yetenekleri zayıftır, daha ziyade jest ve mimiklerin yardım ettiği, tam olmayan kısa cümlelerle konuşurlar. Buna karşılık orta tabaka çocuklarında işlenmiş bir dil ("Elaborativer Kode") vardır, gramere, sentaksa ve sözlüğe uygun, yüksek düzeyde bir dili planlı olarak konuşabilirler ve yazabilirler (Akt: Ergün, 2000).

Tezcan (1997: 154)'a göre, öğretmenlerin çoğu da toplumun orta tabakalarından geldikleri için ya da öğrenimleri ve meslekleri nedeni ile sonradan bu tabakaya ye olduklarından orta tabakaların kullandığı dili kullanmaktadırlar. Bu nedenle alt tabaka, sosyo-ekonomik yönden yoksul olan sınıf, onların kullandıkları dili anlamakta büyük zorluklar yaşayacaktır. Öğretmen de onlarla iletişim sağlayamayacaktır. Bu durumda onların başarı oranı düşecektir. Evinde kurallara uygun bir dil kullanan orta sınıf çocuklar ise okulda aynı dille karşılaşırlar ve okula kolay uyum sağlarlar. Bu ifade kolaylığı derslerindeki başarıyı da arttırır.

Sosyal hayatta insanlar arasındaki eşitliği sağlamada okula çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Okula başlangıçta, çocuklar arasında birçok eşitsizlikler vardır. Okul, bu eşitsizlikleri daha da arttırıcı yönde değil kapatıcı yönde çalışmalı, okul ğretiminde geri kalanlar ya da başarısız öğrenciler çeşitli tedbirlerle desteklenmelidir. Coleman'ın fikrine göre, okulun dış hayattaki eşitsizlikleri kaldırmaması için çok etkili bir çalışma yapması gerekmektedir. Bunun için, okuldaki öğrencilerin zekâ ve motivasyonlarının eşit olarak değerlendirilmesi gerekir; cinsiyet, ırk, sosyal menşe gibi doğuştan olan ve çocukların elinde olmayan faktörlerin okul hayatına etki etmesi önlenmelidir. İnsanlığın daha önceki toplumsal gelişiminden gelen birçok sosyal eşitsizlikler vardır; bundan sonra da insanın yetenek ve çalışmasına göre-sosyal yaşayışın bir gereği olarak bu tür eşitsizlikler gene var olacaktır. Ama okul, her çocuğu bütün haklara sahip bir varlık olarak alıp, âdeta her neslin çalışmasına, zekâ ve yeteneklerine göre bir toplum oluşturmaya çalışmalıdır. Sosyal, politik ve kültürel hayat bütün vatandaşlara aynı oranda açık tutulmalı, çocuklar bütün okullara kendi öz glerine göre girebilmelidirler (Ergün, 2000).

Çocukların okul başarılarında ailedaki iletişim ile anne-babanın iş hayatı, ailenin mensup olduğu sosyal tabakaya has eğitim teknikleri çok önemlidir. Soruna genel olarak bakıldığında, aile içinde daha çok cezalandırılan ve çok sıkı kontrol edilen, elverişsiz bir eğitim ortamında yaşayan alt tabaka çocukları, diğer tabakalara göre okulda daha başarısızdırlar. Bu arada, aile ile okul başarısı arasındaki bağlantıyı çok etkileyen bir başka faktör de ailelerin, çocukların ders çalışmasına, ev ödevlerini hazırlamasına yardım edip etmemeleri, sordukları sorulara cevap verip vermemeleridir. Burada eğitim ve kültür düzeyi düşük işçi ailelerinin çocuklarına hemen hiç yardım edememeleri ile anne-babası memur, ğretmen ve ğretim yesi olanların çocuklarının okul çalışmalarına yardım etmeleri, okul başarıları bakımından çocuklar arasında büyük farklar

yaratmaktadır. Alt tabaka çocukları, özellikle dil yapıları ve buna bağlı vaziyet alışları bakımından okul içi başarılarında ve okullar arası geçişlerde orta tabaka çocuklarından daha geride kalırlar (Ergün, 2000).

Çalışan çocuklar sorunu, hızlı nüfus artışı, köyden kente yoğun göç, ekonomik yetersizlik gibi nedenler de önceki yıllardaki zorunlu eğitimin çok kısa olmasının olumsuz sonuçlarını artırmaktadır. Aile, kentte barınabilmek için zorunlu eğitimini tamamlayan her çocuğu para kazanmaya zorlamıştır. Hatta aile çocuğu gelir getirme aracı olarak gördüğünden daha çok çocuk sahibi olarak nüfus planlamasına da olumsuz etkide bulunmuştur. Baştaymaz (2001) tarafından yapılan bir çalışmada kentlerde çok çocuklu aile reislerinin çalışma eğilimlerinin düştüğü tespit edilmiştir. Aile reisi, çalışan çocukların gelirlerini toplayan ve bunlarla ailenin geçimini sağlayan bir organizatör durumuna gelmektedir.

Çocuğun uzun süreli ve ayakta, soğukta, havasız ortamda, tehlikeli makinelerle korumasız olarak çalışması beden sağlığını olumsuz olarak etkilediği gibi sosyal ve ruh sağlığının da bozulmasına neden olmuştur. Ayrıca “sağlam kafa sağlam vücutta bulunur” özdeyişi çocuğun zihinsel etkinliklerinin sağlıklı olmasının da büyük ölçüde beden sağlığına bağlı olduğunu göstermektedir. Öğrenmeyle ilgili yapılan araştırmalar, beynin seçkisiz bir biçimde birbiriyle ilişkilendirilmiş bir sinir ağıyla doğduğunu, bu sinirsel ağın çocuk döneminde biçimlendiğini, yetişkinlikte ise daha çok çocuklukta biçimlenen bu hücre kümelerinin kullanıldığını göstermektedir. Bu durumda çocuklukta öğrenmeler, gelecekteki öğrenmelerin çerçevesini çizmekte, onları zenginleştirmekte ya da sınırlandırmaktadır. Diğer bir deyişle, yetişkin öğrenmesi yeni hücre birleşimleri geliştirmekten çok, çocuklukta geliştirilenlerin yeniden düzenlenmesi, organize edilmesini kapsar (Hergenhahn, 1988).

Uyarıcı bakımından sınırlı ve sağlıksız bir çevrede çalışan çocuk, tekdüze, rutin işleri uzun saatler boyunca yapmak durumunda kaldığından kazanacağı yaşantılar da sınırlı kalmaktadır. Sonuçta tüm öğrenmelerin temelini teşkil eden ana dilini etkili olarak kullanma, okuduğunu anlama, sayısal işlemlerde yeterlik uzamsal yetenek (mekânda konum) vb. yeterlikler bakımından sınırlı kalan çocuğun gelecekteki öğrenmelerinde başarısız olma olasılığı yüksek olmaktadır (Senemoğlu, 2001: 3).

Öğrenci velilerin kentlileşme sürecini tamamlamamış olması ve eğitime ilgisizlikleri sorun, göç alan bölgelerde öğrencilerin yaşadığı en önemli sorunlardan birisi, öğrenci velilerinin okula ve öğrencilerinin eğitim sürecine karşı ilgisizliğidir. Özellikle büyük kentlerde, son yirmi yıl içerisinde gerçekleşen göçlerle oluşan mahallelerde yer alan okulların, bu sıkıntıyı daha çok yaşadığı bilinen bir gerçekliktir. Kentlileşme sürecini tamamlayamayan ailelerde, temel sıkıntı

kaynakları arasında ilk sırada yer aldığı düşünölen “geçim sıkıntısı” bazı durumlarda oldukça sık olarak okul yönetimi ve öğretmenlerin karşısına bahane olarak sunulmakta ve ilgisizliğin temel nedeni olarak “eleştirilemez fakirlik olgusu” ileri sürölmektedir. Bu yaklaşım, öğrenci velilerinin tam anlamı ile kentleşme sürecini tamamlamamış olmalarının da bir göstergesidir. Bu mahallelerde yaşayan ailelerin çocuk sayısı oldukça fazladır. Okulların eğitim politikalarının tek elden çıkması neticesinde, çevreye uygun eğitim politikaları geliştirme imkanı yoktur. Bu bağlamda, okulun başat sorunu, öğrenci velilerinin okula ilgisizliğı olarak görölmektedir (Sarı, 2003: 15).

Göç alan bölgelerdeki okulların bulunduğu mahalleler 25-30 yıllık süreç içerisindeki göçlerle oluşmuştur. Doğal olarak bu süre, mahalle halkının kentleşme süreci için yeterli değildir. Bu bölgelerde oturan halkın göç öncesi buldukları bölgelerdeki yaşam koşulları incelendiğinde, önceki dönem yaşam koşullarının mevcut yaşam koşullarından daha da düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu şekilde oluşan mahallelere göç veren bölgeler incelendiğinde, bu bölgelerin ülkenin değişik yörelerinden olması ortak bir kültür ikliminin de olmadığını ortaya koymaktadır. Bu durum bölge üzerinde etkili olacak iyileştirme politikaları açısından da bir zorluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu tür mahallelerde halkın ortak noktası, göç öncesi yerleşik buldukları bölgelerin kırsal kesiminde yaşamış olmalarıdır. Bu durum ailelerin eğitime ilgisizliğinin temel gerekçesi olarak görölebilir. Hatta bu durumun beraberinde getirdiğı bir diğer sorun da ailelerin çok çocuklu olmasıdır.

Kente göç ile birlikte, ailenin çocuklar üzerindeki denetimi azalmaktadır. Ayrıca aile içinde yeni kent toplumunun istediğı kişiliğı verecek şekilde otorite ve sevgi ilişkileri gelişmemiştir. Buna rağmen kentlerde çocukların sosyalizasyonunu sağlayan aile dışındaki kurumlardan söz konusu küçükler, yeterince yararlanamaz. Göç eden anne baba köydeki davranış biçimlerini hemen değiştirmemekte, bu durum kentin özgür dünyasında bulunan gencin aile ile sorunlar yaşamasına yol açmaktadır (Kıray, 1982).

Ailelerdeki ataerkil yapısı ve babaların çalışması dolayısıyla veli toplantılarına annelerin katılımı, ataerkil ailede erkek esastır. Bu ailelerde babanın sözü geçer. Doğudaki aile yapısına baktığımızda ise ataerkil aile yapısının baskın olduğunu görmekteyiz.

Oldukça ilginç ve önemsiz gibi görölecek bu düşünce pratikte bakıldığında, sorunun temel gerekçelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür yerleşim bölgelerinde, velilerin genel taraması yapıldığında, erkeklerin çalıştığı, kadınların ise ev kadını olduğu görölmektedir. Bu durum okulda yapılan veli toplantılarına annelerin katılımı sonucunu doğurmaktadır. İlk bakışta

annelerin çocuklarını daha iyi tanıdığı ve onların üzerinde daha etkili olacağı düşünülebilir. Kaldı ki babalar çalıştığı için annelerin öğrencilerle geçirdiği zamanlar daha çok gibi görünmektedir. Ancak sorun etraflıca ele alındığında bu görüşün çok iyimser bir yaklaşımı ifade ettiği anlaşılmaktadır. Gerçek durum ise oldukça farklıdır. Aileye veli görüşmelerinde iletilen ve öğrenciye davranış kazandıracak unsurlar bazen bir etkinlik bazen de yaptırım gerektirmektedir. Bu durum, ailelerin ataerkil yapısı düşünüldüğünde, babanın karar sürecinde etkisinin daha fazla olduğu sonucunu bize göstermektedir.

Çoğu zaman, öğrenciye davranış kazandırması amacıyla düzenlenecek olan (yetiştirme kursu, gezi vb.) sosyal etkinliklerde son kararı baba vermektedir. Babanın okula gelmemesi ve toplantılara iştirak etmemesi dolayısıyla öğretmenlerin babayı etkilemesi de mümkün olmamaktadır. Bu amaçla, veli toplantılarının “mutlaka” pazar günlerine alınarak veya babalara özel mektup göndererek toplantılara anne ile birlikte katılmaları istenmeli ve bu sağlanmalıdır. Bu başarıldığı takdirde, öğrenci lehine alınan kararların sadece aileden çıkması sağlanmayacak, aynı zamanda ailenin demokratikleşmesi yolunda da baba etki altına alınabilecektir (Sarı, 2003).

Ailelerdeki çocuk sayısının yüksek olmasının çocuk başına düşen eğitim harcamalarını azaltması, göç eden ailelerin çocuk sayısı 3-5 arasında değişmektedir. Bunun nedeni, ailelerin kırsal motifler dolayısıyla çocuğun hâlâ istikbal garantisi olarak görülmesidir. Bu durum zaten düşük olan gelir seviyesinin kişi başına harcamalar baz alındığında daha da düşmesine neden olmaktadır. Sonuçta aile, öğrencilerinin belli eğitsel aktivitelere katılmasını biraz da maddi nedenlerle kısıtlamakta, bundan daha da önemlisi eğitimlerini yarıda kesmek ve liseye göndermemek gibi bir yöntem izlemektedir. Çocuk sayısının yüksek olması, anne ve babanın çocuklarına ayırabileceği zamanın da azalmasını beraberinde getirmektedir. Bu durumun yarattığı şartların sonunda veli, eğitim etkinliklerine öğrencisini göndermekte güçlükler yaşamaktadır. Aslına bakıldığında, okul bu konuda da pek çok imkâna sahiptir. Bunlar: Konferans salonu, görsel ekipman ve halk arasında devlet kurumu olması dolayısıyla oluşturduğu güven duygusudur. Bu konuda yerel yönetimlerle de işbirliği yapılarak uzmanların işe koşulması sağlanabilir. Tabii ki bu sorunun çözümü uzun zaman alacak, sonuçların iyileşmiş olarak okula ve topluma yansımaları da bir o kadar geç olacaktır. Ancak sonunda elde edilecek yararın büyüklüğü düşünüldüğünde konunun önemi daha da iyi anlaşılacaktır (Aslan, 2001).

Göç eden ailelerin %50'sinin okul çağına gelmiş çocukları okula gidebilmektedir. Geri kalan %50'sinin yarısına yakını hiç okul yüzü görmemiş ya da okulu terk etmek zorunda kalmıştır. Mevcut eğitim hizmetinden ise gerekli verim alınmamaktadır. Büyük çoğunlukla, ebeveynin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve psikolojik koşulların getirdiği gerginlik yoğun bir şekilde çocuğa yansımaktadır. Bu da çocuğun bütün ilişkilerinde bir anlamda belirleyici ve yönlendirici

olmaktadır. Çocuklar eğitim araç ve gereçlerinden yoksun olduğu gibi barındıkları mekanların konumu ve ailenin kalabalıklığı açısından da ders çalışma imkanları bulunmamaktadır (Aslan, 2001: 2).

Kırsal aile düzeninde çocuğun rolü ve çocuktan beklentiler kentsel aile yapısına göre farklılık göstermektedir. Ekonomik değeri olan işlerde çalışmaya alışmış olan bu çocuklar göç ettikleri yeni çevrede de aynı amaçlı fakat değişik işlerde çalışmak durumunda kaldıklarından okul daima ikinci planda kalmaktadır. Çocuklar eğitim araç ve gereçlerinden yoksun olduğu gibi barındıkları mekanların konumu ve ailenin kalabalıklığı açısından da ders çalışma imkanları bulunmamaktadır. Bu çocukların teneffüslerde ne birbirlerini kovalamaca dışında (yakalandıklarında da şiddet gösterileri sergilenen) başkaca oyun oynamadıkları tespit edilmiştir. Bu yüzden, eğitimciler açısından, teneffüslerde de öğrencilerin gözlenmesi ve öğrencilerin olumsuz davranışlarını değiştirmeye yönelik uyarılar yapılması, öğrencilerin eğitimine önemli katkılar sağlayacaktır (Aslan, 2001).

Kırsal alanlardan kente yapılan göç eylemi, birçok şey gibi çocuğun kişilik oluşumunu da etkilemektedir. Yetişmekte olan gencin çevre ile kuvvetli bağlarının olduğu bir devrede ortam değişikliği ile karşı karşıya gelmesiyle kişilik oluşumunda yıpratıcı etkiler ortaya çıkmaktadır (Yıldız, 2007). Göç eden ailelerin birçoğunun göç önceliğini ekonomik nedenler oluşturduğu için bu aileler çocuklarının eğitimini ikinci planda düşünmektedirler. Sık sık okul değiştiren bir çocuğun yeni gittiği her okulda, o çevrenin yaşamına uyabilmek için sıkıntı çektiği bilinmektedir. Çocuğun maddi, manevi ve toplumsal çevresinin değişmesi, çocukta çok kez olumsuz etkiler bırakmaktadır. Çocuk güçsüz kaldığı durumlarda, okuldan ve derslerden soğuyarak, tembellik yapma yoluna sapabilmektedir. Bu nedenle çocuğun okulu gereksiz yere değiştirilmemelidir (Binbaşoğlu, 2004).

Tezcan (1994) aile tiplerinin eğitim üzerindeki etkilerini şöyle açıklamaktadır: “Ailelerin geniş ve dar aile tipinde oluşları, çocuk eğitimi bakımından önem taşımaktadır. Geniş ailelerde çocuk sayısının fazla oluşu çocukların yeterli derecede eğitimlerine engel olmaktadır. Çocuk sayılarının az olduğu dar ailelerde anne babalar çocuklarının eğitimleri ile daha çok ilgilenebilmektedirler. Gecekondu ailelerindeki çocuk sayısının fazlalığı da eğitimlerinin sağlanamamasına ve anti sosyal davranışlara yol açmaktadır.” Bu durum göç eden ailelerin çoğunlukla çocuk sayılarının fazla olması nedeniyle aynı sonuçların doğmasına neden olmaktadır.

Göç eden aile kente gelişiyle, önce çocuğunu okutma, okula devam ettirmeye niyetlenmektedir. Çocuğun okula uyum sağlayamaması, ailenin gelir seviyesinin çok düşük olması ve bir dizi sebepten dolayı çocuk çalıştırılmaktadır. Sokakta çalışan çocukların en yaygın

faaliyetleri ufak tefek ürün satıcılığı, ayakkabı boyacılığı, araba camı siliciliği, araba yıkayıcılığı, çöp toplayıcılığı ve dilencilik olarak sıralanmaktadır (Şensoy, 2005).

Göç ile gelen öğrencilerde bütün bunların yanı sıra öğrencinin aile ortamında yaşadığı sorunlar, onu hem duygusal açıdan etkilemekte, hem de okuldaki derslerinde başarısız kılmaktadır. Özellikle anne ve baba arasında yaşanan sürekli anlaşmazlık ve tartışmalar çocuğun duygusal yaşamını ve buna bağlı olarak okuldaki başarı düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca çok çocuklu ailelerde sıkça karşılaşılan kardeş kavgaları öğrencinin yeterince ders çalışma ortamı bulamamasına ve okuldaki başarısızlığına neden olmaktadır (Gürdal, 2005). Göç eden ailelerin, çocuklarının eğitim ve öğretimi konusunda son derece duyarsız davrandıkları görülmektedir. Ancak bunun da temelinde ailelerin ekonomik olanaklarının yetersizliği yatmaktadır. Çocukların birçoğu bir ilköğretim kurumunu bitirdikten sonra çalışmak için okula devam etmemektedir (Erkek, 2000).

Eğitim bireyleri toplumun normlarına, değerlerine ve kurumlarına uyum sağlaması yolunda toplumsallaştırmaktadır (Eskicumalı, 2003). Bu nedenle okulun eğitim anlayışı ile ailenin eğitim anlayışının benzerlik göstermesi olması istenen bir durumdur. Bu konuda, ilköğretimin birinci kademesindeki öğrenciye, okulda verilen ev ödevlerini yapma konusunda yardımcı olmak önemlidir (Gürdal, 2005).

Yukarıdaki açıklanan sebepler bakımından göçle gelen ailelerin çocuklarının anne babalarının eğitim seviyesinin düşük olması, aile içinde ekonomik sıkıntılar yaşanması, kalabalık aile ortamı, öğrencinin kendisine ait bir odasının olmayışı, öğrencinin sağlıklı beslenememesi, aile çevresinde farklı bir dilin kullanılıyor olması gibi nedenlerle öğrenme güçlükleri yaşadıkları ve başarısız oldukları görülmektedir.

1.5. İlgili Araştırmalar

Göçle ilgili araştırmalar yapılmış olmakla birlikte göç yaşamış çocukların eğitimsel sorunları ve okudukları okulların yaşadığı yönetsel, eğitimsel sorunlarla ilgili araştırmaların çok az olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların sonuçlarını şöyle özetleyebiliriz :

Nar (2008) “Göçün Eğitim ve Eğitim Yönetimine Etkileri” adlı araştırmasının sonuçlarına göre, öğrenciler uyum sorunu yaşamakta ve bunun sonucunda saldırgan ve içe kapanık davranışlar gösterdiği, öğrencilerin şiddet eğilimli oldukları, göç eden aileler maddi sıkıntılar yaşadıkları, bu yüzden çocukları küçük yaşta çalıştırdıkları, çalışan çocuklar okula devamsızlık yapmakta ve başarıları düştüğü, yaşanan sorunlar öğretmenlerin iş doyumunun azalmasına ve bu bölge

okullarından tayin isteyip ayrılmalarına neden olduğu, yönetici görüşlerine göre elde edilen sonuçlardan bazılarına göre, velilerin eğitim düzeyinin düşük olduğu velilerin çoğunun okuma yazma bilmemesi ve Türkçeyi iyi konuşamaması gibi nedenlerle velilerle diyalog eksiklikleri yaşandığı, öğretmenler bu okullarda kalmak istememekteler, bu nedenle performansları düştüğü, araştırmanın önerilerinden bazılarına göre, öğretmenler için sosyal merkezler açılmalı ve şartlar daha cazip hale getirilmesi gerektiği, öğrencilerin sosyalleşmesinde aileden kaynaklanan dezavantajlar güvenilir, resmi ve özel aracı kurumlarla desteklenerek ortadan kaldırılması gerektiği, öğretmenler sınıfta sıcak bir ortam oluşturmalı, öğrencilerin kültürel farklılıklarını bir zenginlik olarak görmesi gerektiği, öğrencilerin uyum ve iletişim sorunlarını azaltmak için düzenlenen sosyal faaliyetler artırılmalı gerektiği saptanmıştır.

Tomar (2007) “Göç Alan Semtlerde Yaşayan Ailelerin Çocuklarının Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı araştırmasının sonuçlarına göre, babaların ve annelerin erkek çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri arasında mesleklerine, öğrenim durumlarına, gelir durumlarına göre anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı, çocuk sayısına göre anlamlı bir ilişki olduğu, annelerin erkek çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri arasında kız çocuk sayısına göre anlamlı bir ilişki bulunmadığı, babaların erkek çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu, babaların ve annelerin kız çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri arasında gelir durumlarına, çocuk sayısına, kız çocuk sayısına göre anlamlı bir ilişki bulunduğu, mesleklerine göre ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı, babaların kız çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri arasında öğrenim durumlarına göre anlamlı bir ilişki bulunmadığı, annelerin kız çocuklarının eğitimine ilişkin görüşleri arasında öğrenim durumlarına göre anlamlı bir ilişki bulunduğu, ailelerin kız ve erkek çocuklarını okula göndermeme nedenlerinden, ekonomik yetersizlikler görüşüne evet diyenler ile okulların uzak ve ulaşımın güç olması görüşünde olan ailelerin oranı kız çocukları için erkeklere oranla daha fazla olsa da oranların birbirine yakın olduğu, ailelerin kız ve erkek çocuklarını okula göndermeme nedenlerinden okula giden gençlerin kötü alışkanlık edinmelerinin kolaylığı görüşünde olan ailelerin oranı erkek çocuklarında kızlara göre daha fazla olduğu, ailelerin kız ve erkek çocuklarını okula göndermeme nedenlerinden kız ve erkek çocuklarının aynı okulda olması, annenin evde yardıma ihtiyacı olması, verilen eğitimin aile geleneklerine aykırı olması görüşlerinde olan ailelerin oranı, kız çocuklarında erkeklere göre daha fazla olduğu, kız çocuklarının eğitimlerine devam etmelerindeki engellerin erkeklere oranla daha fazla olduğu saptanmıştır.

Gün (2002) “Çocuk ve Göç” başlıklı araştırmasında elde ettiği sonuçlara göre, göç etmiş ergenlerin yaşam doyumu, benlik saygısı, sosyal destek ağları ve kültürlenmelerini incelenmiştir. Araştırmada göç, göç eden ergenlerin yaşam doyumu ve benlik saygısını olumsuz etkilediğini, göç edilen yere göre ergenlerin kültürlenme oranlarının farklılık gösterdiğini, göç edilen yer ile göç

veren yer arasındaki kültürel, sosyal ve ekonomik farkların büyüklüğünün göçün etkilerini değiştirdiği, fark fazlaysa dış göç kadar etkili olduğu gibi saptanmıştır.

Bilgen (2001)'in "Göçün Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri" adlı araştırmasında, göç edenlerde majör depresyon yaygın anksiyete bozukluğu, alkol bağımlılığı görülmektedir, ayrıca bu araştırmaya göre göç edenlerde yorgunluk hissi, baş ağrısı, karın ağrısı baş dönmesi gibi bedensel belirtilerin daha fazla olduğu saptanmıştır.

Bayraktar (1999) "Köyden Kente Göç Olgusuna Bağlı Olarak ilköğretim Okullarında Ortaya Çıkan Sorunları" adlı araştırmasında, Diyarbakır ilindeki İlköğretim Okullarını incelemiştir. Bu araştırmada, yoğun göç ile okulların fiziksel olarak yetersiz hale geldiği, göç eden ailelerin çocuklarına sağlıklı bir barınma ve evde ders çalışma ortamı sağlayamadığı, göç alan bölgelerde okulların alt yapı sorunları olduğu, sınıflardaki öğrenci sayılarının arttığı, buna bağlı olarak öğrencilerin pasif hale geldiği, öğretmenlerin göç alan yerlerde çalışma zorluğu, sınıf kalabalıklığı gibi nedenlerden dolayı çalışmaktan rahatsız oldukları, köyden kente göç alan bölgelerdeki okullarda bulunan öğrencilerde disiplin sorunu yaşandığı, göç eden ailelerin çocuklarını okula isteksiz gönderdiği, bu bölgelerdeki okullarda daha çok stajyer öğretmenlerin görev yaptığı, yöneticilerin büyük bir bölümünün göç sonucu artan problemlere çözüm bulmakta zorlandığı saptanmıştır.

İçli (1998) "Denizli İline Göç Eden Ailelerin Eğitime Bakış Açıları" adlı araştırmasında, Denizli iline göç eden ailelerin eğitime bakış açılarını, karşılaştıkları sorunları ortaya koymaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, görüşülen ailelerin büyük kısmının eğitim ve mesleki düzeyleri düşük olmasına karşın eğitime önem verdikleri ve çocuklarının eğitimlerini sonuna kadar sürdürmelerini istedikleri belirtilmiştir. Nitekim ailelerin göç kararını almalarında ilk sırayı çocuklarının eğitim imkanlarından yararlanabilmesi isteği almaktadır. Özellikle kırsal kesimde eğitim olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle niteliksiz işgücü konumunda kalan kent göçmeni aileler çocuklarına sınırlı da olsa eğitim, iş, meslek fırsatları yakalayabilme konusunda bazı olanakları yakalayabilmektedirler. Ancak aileler çocuklarının okuldaki başarılarını devamlı kılacak etkin önlemler alma konusunda aynı duyarlılığı göstermediği saptanmıştır.

Bilgili (1996) Doğudaki göç olgusunun çocuk üzerine etkilerini ele alan "Doğu Anadolu Bölgesinde Göçe Maruz Bırakılan Çocuklar" adlı araştırmasında, göç sonucu çocuklar yeni doğal ve toplumsal çevre ile karşı karşıya kaldığını, bu yeni çevrede öncelikli sorun barınma olduğunu, bu süreç çocuklar için iki kez çevre değişimi anlamına geldiğini, dolayısıyla bu çocuklar iki kez doğal ve toplumsal çevre değiştirmek gibi bireysel ve toplumsal şoku da birlikte yaşamak zorunda kaldıklarını, göç sonucunda aileler ilk etapta kalabalık ortamlarda yaşadığını, göçerlerin belirli ve

istikrarlı bir işe sahip olmamaları onların ekonomik açıdan sıkıntı ve sorunlar yaşamalarına neden olduğunu, bu durum çocukları da etkilediğini, çocuklar zorunlu olarak küçük çaplı işler yaptıklarını, seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı, kağıt toplama gibi işlerle aile bütçesine destek sağladıklarını, bu işleri de çocukların çok az bir kısmı bulabildiklerini, ekonomik güçlükler, iş bulamama ve açlık tehlikesi, hırsızlık gibi yüz kızartıcı suçları artırma ortamını oluşturan başlıca faktörler olduğunu, çocukların asli görevi olmayan bu çalışmalar onların temel sorumluluklarını yerine getirmelerini büyük ölçüde önlediğini, tüm bunların yanında dengeli beslenme ve giyinme de tam bir sorun teşkil ettiğini, eğitim göçerlerin bir başka sorunu olduğunu, göçerler için eğitim öncelikli sorun olarak görüldüğünü, araştırmaya katılanların hiç biri çocukların eğitimini öncelikli sorun olarak gördüğünü, onlar için önemli olan ekonomik ihtiyaçlar olduğu, çocuklar eğitim araç ve gereçlerinden yoksun oldukları gibi barındıkları mekanların konumu ve ailenin kalabalığı açısından da ders imkanları bulunmadığı, bu yüzden eğitim açısından kendi akranlarının gerisinde kaldıkları saptanmıştır.

Akgür ve Avşar (1995), “Köyden-Kente Göç ve Sonuçları”nın incelendiği kapsamlı araştırmalarında elde edilen sonuçlara göre, ilköğretim düzeyinde okullaşma oranının en düşük olduğu bölgelerin başında Güneydoğu Anadolu Bölgesi geldiği, öğretmen açığı, dengesiz dağılımı, birleştirilmiş ve kalabalık sınıflar bulunduğu, yaygın ikili eğitim uygulaması bölge içinde eğitimi olumsuz etkilediği, bölgede pek çok yerleşim yerinde okul bulunmamakta ya da öğretmensizlikten, güvenlik nedeniyle okullar kapalı olarak beklediği, yöre insanının içinde bulunduğu çaresizlik ve olanaksızlıklar onları çocuklarına daha iyi bir eğitim verebilecekleri güvenli kentlere göç etmeye zorladığı saptanmıştır.

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, göç eden ailelerin çocuklarının eğitimde yaşadıkları sorunları yönetici ve öğretmen görüşlerine göre ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Göç bölgesinde bulunan okul yöneticilerinin;
 - a. Yönetim sürecinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?
 - b. Velilerle yaşadıkları sorunlar nelerdir?
 - c. Öğretmenlerle yaşadıkları sorunlar nelerdir?
2. Göç bölgesinde bulunan öğretmenlerin;

- a. Göç eden öğrencilerin buldukları okullarda yaşadıkları sorunlar nelerdir?
 - b. Göç eden öğrencilerin aileleriyle yaşadıkları sorunlar nelerdir?
 - c. Mesleki olarak yaşadıkları sorunlar nelerdir?
3. Göç eden öğrencilerin okul arkadaşlarıyla ilişkilerinde yaşadıkları sorunlar nelerdir?

1.7. Araştırmanın Önemi

Toplumlar ve insanlar yaşamları boyunca birçok sorunla karşılaşır ve bu sorunları çözmek için hep birlikte çabalarlar. Yaşadığı yerde sorununu çözemeyen insanlar başka yerlerde bu sorunu çözebileceğine inanıp göç etmektedirler. Bu insanlar kimi zaman alışık olmadıkları şeylerle karşılaşmaktadırlar.

Göç ettikleri yerlerde sosyal, ekonomik, kültürel ve eğitsel gibi sorunlarla karşılaşır. En önemlisi de yaşamlarını sürdürmekten başka düşünceleri yoktur. Yaşam kaygısı diğer sorunları ikinci plana atmaktadır. Bu şartlarda en son düşünülen sorunlardan biri de eğittir. Bazı aileler eğitimin tamamen dışında kalmaktadır.

Bu araştırma, göç eden öğrencilerin göçle birlikte okullarında yaşadıkları sorunlar ve sorunların okula yansımaları, öğrenim gördükleri okullardaki yönetici ve öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlar, göç eden öğrencilerin ailelerinin eğitime bakış açısı, öğrencilerin göçle birlikte yaşadıkları değişimleri araştırmak ve bu değişimlerin olumsuz yönlerini belirleyip, bu olumsuzlukların çözümüne yönelik öneriler içeren bir araştırma olması bakımından önemlidir. Araştırma ile göç olgusunun eğitim üzerindeki etkisi ve özellikle okullarda ortaya çıkan sorunlar belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, göç ile ilgili göçmen öğrencilerin ve okudukları okulların sorunlarına dikkat çekmesi ve bu sorunların çözüm için öneriler geliştirmeye çalışması açısından da önem taşımaktadır.

1.8. Sınırlılıklar

Araştırma, 2012-2013 eğitim öğretim yılında, göç almış Diyarbakır merkez ilçelerdeki ilköğretim ve ortaokulda görev yapan okul yöneticileri ve öğretmenlerle sınırlıdır. Araştırma, yapılan görüşmelerle sınırlıdır.

1.9. Tanımlar

Göç: Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret (TDK, 2013).

Kentleşme: Sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir (Keleş, 2002: 22).

Gecekondü: Başkasının arazisi üzerinde izinsiz olarak yapılan, alt yapısı eksik, kentten uzak, sağlık olanaklarından yoksun, ekonomik sorunları olan ve örgütlü, devamlı bir işi olmayan insanların barındığı bir yerleşim alanıdır (Kızılcılık ve Erjem, 1994: 176).

Sosyalleşme: Sosyalleşme, kişinin içinde yaşadığı topluma, toplumsal gruplara ilişkin bilgilerin, değerlerin, inançların ve bununla birlikte düşünme ve duyma biçimlerinin elde edilmesi sürecidir (Sayın, 1994: 161).

II. BÖLÜM

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, örneklem, verilerin toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanmasında yararlanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkilerinin “neler olduğunun belirlenmesi” amaçlandığından nitel bir çalışmadır. Nitelik araştırma yaklaşımı 20. Yüzyılın son çeyreğinde hızla yaygınlaşmaya başlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, fenomenolojik felsefeye dayanmaktadır. Fenomenolojik görüş, bireylerin söylediklerinin ve yaptıklarının, dünyayı ve olayları nasıl algıladıklarına bağlı olduğunu öne süren bir görüştür (İftar, 1997: 4). Nitel araştırma farklı biçimlerde tanımlanmaktadır. Nitel araştırma terimi belli özellikleri paylaşan çeşitli araştırma stratejilerini belirlemek için kullanılan bir şemsiye terimdir (Uzuner, 1997: 428). Yıldırım ve Şimşek (2000: 19) nitel çalışmayı, kuram oluşturmayı temel alan bir anlayışla sosyal olguları, bağlı oldukları çevre içerisinde çalışmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşım olarak tanımlamaktalar. Buna göre, insan ve grup davranışlarının “niçin” ini anlamaya yönelik çalışmalara nitel araştırma denmektedir. Altunışık ve diğerlerinin (2001: 191) Denzin ve Lincoln'den aktardıklarına göre (1994: 15) nitel araştırma belli bir nokta üzerinde odaklanmadan çok yönlü, araştırma problemine yorumlayıcı yaklaşımı benimseyen bir yöntemdir.

Nitel araştırma doğal ortamlarda, uzun bir süre içinde, o ortam ile ilgili derinlemesine veri toplanmasını amaçlayan bir araştırma biçimidir. Eğitimde ise nitel çalışmaları, doğal çalışmaları olarak isimlendirilmektedir. Nitel çalışmalarda veriler görüşme, gözlem, günlük incelemesi, saha notları, fotoğraflar, video ve teyp kayıtları, kişisel belgeler ve resmi kayıtlar ile toplanır (Batu, 2000: 38; Bogdan ve Biklen, 1998: 2-4).

Görüşme, iki ya da daha fazla bireyin, belli bir amaçla, birinin diğerine doğrudan bilgi aktardığı, sözel ve sözel olmayan iletişim araç ve tekniklerini kullanarak, sohbet havasında yapılan etkileşimdir (Bogdan ve Biklen, 1998: 93; Özgüven, 1992: 4). Bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kestirme yol olarak hep görüşme kullanılmıştır (Karasar, 1999: 166). Bu nedenle görüşmeler, kaynak kişinin ilgi, görüş, tutum ve davranışlarını ortaya çıkarmak üzere iki kişi arasında serbest bilgi değişimi sağlayan sosyal ortamı yaratmak için düzenlenir (Balci, 2001: 180).

Görüşmede araştırmacı, araştırmakta olduğu konu hakkında önceden hazırlamış olduğu soruların kılavuzluğunda ya da o anda amaçlı sorular yönelterek hedef kişinin düşüncelerini ve duygularını sistematik olarak ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Araştırmacının amacı hedef kişiye araştırma konusuyla ilgili sorular yönelterek kişinin öznel düşünce ve duygularını sistemli olarak öğrenmek, anlamak ve tanımlamaktır. Böylece kişilerin kendi deneyimleri, onların dillerinden, anlamlandırmalarından ve açıklamalarından çok daha iyi anlaşılacaktır (Türnüklü, 2000: 544-545). Alan yazında görüşme türleri üçe ayrılmaktadır: Yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşmedir (Türnüklü, 2000).

Yapılandırılmış görüşme, görüşme sorularının önceden tasarlanıp hazırlandığı resmi yapıdaki görüşme türüdür. Bu tür görüşmelerde ilgili konulardaki her soruyu yanıtlamak gerekmektedir (Berg, 1998: 60). Böyle bir görüşmede görüşmeci önceden düzenlenen biçime ve açıklamalara uymak, görüşme sırasında belli işleri sıra ile izlemek, belirtilen soruları hiç değiştirmeden olduğu gibi sormak ve yanıtlarını istenilen biçimde kaydetmek zorundadır (Özgüven, 1992: 34). Araştırmacı, araştırmaya katılan her bir kişiye aynı soruları aynı biçimde ve aynı sözcüklerle sormaktadır. Kişinin vermiş olduğu yanıtlar kapalı uçludur. Kişi kendisine sunulan olası seçeneklerden birisini seçerek yanıtını verir. Yapılandırılmış görüşme bu görünümü ile anket çalışmalarına benzer tarzda nicel veri sunmaktadır (Türnüklü, 2000: 546-547).

Yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasının en önemli üstünlüğu birden fazla görüşmeci kullanıldığında görüşmeciler arasında ki farklılığı en aza indirmektir. Buna ek olarak anket çalışmalarında sıkça karşılaşılan boş bırakma ya da kullanılamaz nitelikte yanıtların ortaya çıkmasını azaltmaktadır (Türnüklü, 2000: 547).

Yapılandırılmamış görüşme, yapılandırılmış görüşmelerdeki içeriğin katılığına karşı, yapılandırılmamış görüşmede sorular önceden tasarlanıp, değerlendirilmemiştir (Berg, 1998: 61). Görüşmeciye daha fazla özgürlük tanınır. Görüşmeci belirli bir biçime, sıraya uymak zorunda değildir. Görüşmeyi istediği ve uygun bulduğu biçimde yürütmek, istediği soruları sormak özgürlüğüne sahiptir (Özgüven, 1992: 35). Araştırmacı, görüşme yapılan kişinin yanıtlarına bağlı olarak kendini sürekli olarak yeniden yapılandırmak ve her verilen yanıtı koşut yeni soruları hazırlamak ve sormak durumundadır. Yapılandırılmamış görüşme tekniğinin en önemi sınırlılığı araştırmanın amacıyla ilgili sistematik veri toplanması için çok zaman ve enerji gerektirmektedir. Benzer biçimde, bu sınırlılık verilerin analizine de yansımaktadır. Her bir kişiye farklı sorular soruduğu için elde edilen yanıtlar da oldukça farklıdır. Bu düzensiz verilere bağlı olarak bir örüntü elde edilmesi de oldukça güçtür (Türnüklü, 2000: 546).

Yarı yapılandırılmış görüşme, bu tür görüşmelerde görüşme soruları ya da özel konuları önceden belirlenmiş görüşme durumlarını kapsamaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmede her görüşmeciye sistematik ve uygun sorular sorulmaktadır. Ancak, görüşmede görüşmeciye konunun dışına çıkma özgürlüğü ve rahatlığı sağlamaktadır. Bu durum ise araştırmacı tarafından hazırlanmış soruların dışına çıkma izni sağlamaktadır (Berg, 1998: 61). Görüşülen kişi istediğini, dilediği biçimde ifade etme özgürlüğüne sahip olmasına rağmen, görüşmeci gerekli bilgileri alabilmek için bireyi bilgi almak istediği konuları tartışmaya yöneltir (Özguven, 1992: 36).

Araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir. Eğer kişi görüşme esnasında belli soruların yanıtlarını başka soruların içerisinde yanıtlamış ise araştırmacı bu soruları sormayabilir (Türnüklü, 2000: 547).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğu en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme formuna bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır. Bu haliyle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği sahip olduğu belirli düzeydeki standartlık ve aynı zamanda esneklik nedeniyle eğitimbilim araştırmalarında daha uygun bir teknik görünümü vermektedir (Türnüklü, 2000: 547). Yine bu teknikle araştırmacılara, karşılaştırmalı veriler toplamada daha fazla güvenilir veri vermektedir. Ancak bu durumda kişilerin belli bir konuyu nasıl yapılandırdıklarını görme şansını yitirme söz konusudur (Uzuner, 1999: 180). Bu araştırmanın verileri görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır.

2.2. Örneklem Seçimi

Nitel araştırmada amaç genelleme değil, bütüncül bir resim elde etmektir. Nitel araştırma çalışılan konuyu derinlemesine ve tüm olası ayrıntıları ile incelemeyi amaç edinmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 68). Bu nedenle, nitel araştırmada, örneklem seçimi araştırma probleminin özelliği ve araştırmacının sahip olduğu kaynaklarla yakından ilgilidir. Bazen bir birey bile nitel araştırma örneklemini oluşturabilmektedir. Ayrıca, nitel araştırmalarda, gerek araştırma kaynaklarının sınırlılığı, gerekse kullanılan bilgi toplama ve veri çözümleme yöntemlerinin özelliği nedeniyle çok sayıda bireyi araştırma örneklemine almak gerçekçi olmamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 54). Bu nedenle, araştırmada amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır.

Amaçlı örnekleme yöntemleri tamamen nitel araştırma yöntemleri içinde oraya çıkmıştır. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına

olanak vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 69). Bu anlamda, amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olmaktadır.

Bu araştırmanın örnekleme seçiminde, araştırmacı tarafından bir temel ölçüt belirlenmiştir. Bu temel ölçüt ise, araştırma yapıldığında görüşülen yöneticilerin ve öğretmenlerin göç alan bölgedeki okullarda görev yapmalarıdır.

Araştırmaya konu olan ilçeler Bağlar, Yenişehir, Sur ve Kayapınar olmak üzere Diyarbakır'ın merkez ilçeleridir. Diyarbakır merkez ilçelerdeki okullar, ilçeye bağlı köyler dahil olmak üzere aşağıdaki gibidir:

Bağlar ilçesinde toplam 34 okul, Yenişehir ilçesinde toplam 62 okul, Sur ilçesinde toplam 117 okul Kayapınar ilçesinde toplam 60 okul bulunmaktadır. Merkez ilçelerdeki toplam okul sayısı 273 olmaktadır.

Araştırma yapılan okullar il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinden gereken bilgiler alındıktan sonra elde edilen veriler doğrultusunda yoğun olarak göç alan beş okul belirlenmiştir.

2.2.1. Yönetici ve Öğretmenlerin Özellikleri

Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin özellikleri Çizelge 1'de gösterilmiştir. Araştırmaya 5 farklı okuldan 8 yönetici, 19 öğretmen olmak üzere toplam 27 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin 24'ü dört yıllık fakülte, 2'i mühendislik fakültesi, 1'i lisans tamamlama mezunudur. Araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin 18'i erkek, 9'u kadındır. Araştırmaya katılanların hizmet süreleri 2 yıl ile 30 yıl arasında değişmektedir.

Çizelge 1

Yönetici ve öğretmenlerin kod isimleri, görev yaptığı okuldaki hizmet süresi, , toplam hizmet süreleri ve branşlarına ilişkin özellikleri

Kod İsimler	Görev Yaptığı O. Hizmet Süresi	Toplam Hizmet Süresi	Branşı
Y1	2	23	Sınıf Öğretmeni
Y2	4	10	Sınıf Öğretmeni
Y3	2	15	T.D.E. Öğretmeni

Y4	2	8	Sınıf Öğretmeni
Y5	6	15	Sınıf Öğretmeni
Y6	3	12	Sınıf Öğretmeni
Y7	3	30	Sınıf Öğretmeni
Y8	4	11	Sınıf Öğretmeni
Ö1	8	15	Sınıf Öğretmeni
Ö2	2	2	Rehber Öğretmeni
Ö3	6	14	Sınıf Öğretmeni
Ö4	6	10	Görsel Sanatlar
Ö5	2	5	Fen ve Teknoloji
Ö6	2	2	Rehber Öğretmeni
Ö7	8	13	Sınıf Öğretmeni
Ö8	16	16	Sınıf Öğretmeni
Ö9	8	12	Sınıf Öğretmeni
Ö10	2	4	Sınıf Öğretmeni
Ö11	5	10	İng. Öğretmeni
Ö12	5	12	Sınıf Öğretmeni
Ö13	9	13	Sınıf Öğretmeni
Ö14	2	5	Sosyal Bilgiler
Ö15	2	6	Türkçe Öğretmeni
Ö16	6	11	Türkçe Öğretmeni
Ö17	2	2	Rehber Öğretmeni
Ö18	9	13	Sınıf Öğretmeni
Ö19	7	10	Türkçe Öğretmeni

Toplam

27

2.3. Verilerin Toplanması

2.3.1. Görüşme Formunun Hazırlanması

Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasına karar verildikten sonra araştırmacı tarafından bir görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme formunun hazırlanmasında dikkate alınması gereken kimi ilkeler vardır. Bunlar; kolay anlaşabilecek sorular yazma, odaklı sorular hazırlama, açık uçlu sorular sorma, yönlendirmekten

kaçınma, alternatif sorular hazırlama, farklı türden sorular yazma ve soruları mantıklı bir biçimde düzenlemedir (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 101). Araştırmacı yukarıda verilen ilkeleri göz önünde bulundurarak bir görüşme formu geliştirmiştir. Görüşme formu geliştirilirken, öncelikle sorulacak sorular ana başlıklar biçimde oluşturulmuş ve daha sonra üç öğretmen ile ön görüşme yapılmıştır. Ön görüşme yapılan bu öğretmenler daha sonra araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bu ön görüşmelerin gerçekleştirilmesi için önceden belirlenen öğretmenlerin kendileri ile görüşülerek randevu alınmıştır. Ön görüşmenin başlangıcında, görüşmeci araştırmasının amacını ve nasıl yürütüleceğini öğretmenlere açıklamış ve verilerin güvenilir bir biçimde elde edilebilmesi için ses kayıt cihazına kaydetme izni almıştır. Ön görüşme, 4 sınıf öğretmeniyle bireysel olarak gerçekleştirilmiş ve 25 dakika sürmüştür. Görüşme tamamlandıktan sonra öğretmenlerin görüşme sorularına verdiği yanıtlar çözümlenerek dökümü yapılmıştır. Sorulara verilen yanıtlar doğrultusunda öğretmenlerin anlamakta güçlük çektiği ya da amacına tam olarak ulaşmadığı düşünülen soru maddeleri çıkarılmış ya da değiştirilmiştir. Böylelikle soruların daha anlaşılır bir duruma getirilmesi sağlanmıştır. Araştırmacı, sorulacak soruların 4 öğretmen tarafından aynı biçimde anlaşılabilen, öğretmenlerin bilgisini aşmayan ve yansız sorular olmasını dikkate alarak görüşme formunu yeniden düzenlemiştir.

Araştırmada kullanılacak olan görüşme formunun içerik geçerliliğini saptamak için görüşme formu alandan bir uzmana verilmiş, uzmanla yapılan ön görüşmenin dökümleri ve soru maddeleri verilerek, bu soruların açık ve anlaşılır olup olmadığı, ele alınan konuyu kapsayıp kapsamadığı ve gerekli olan bilgileri sağlama olasılığını da düşünerek, kontrol etmesi istenmiştir. Bu çalışmaların sonunda, soru maddelerinin geçerliliği saptanmış ve sorular yeterli görülerek son biçimi verilmiştir.

Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde yönetici ve öğretmenlerin, cinsiyeti, yaşı, eğitim durumları, mesleki deneyimleri ve branşlarına ilişkin sorular yönetilmiştir. İkinci bölümde ise araştırmanın görüşme soruları yer almaktadır. Bu bölümde yer alan sorular aşağıda verilmiştir:

2.3.1.1. Yönetici Görüşme Formu

1. Göç hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Sizce eğitim açısından göç etmenin etkileri neler olabilir?
3. Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir?
4. Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları nelerdir?
5. Bu davranışların oluşmasında nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

6. Okul yönetimi olarak öğretmen ve velilerle nasıl bir işbirliği yapıyorsunuz?
7. Veli-öğretmen-öğrenci bağının kurulmasına yönelik yaptığınız etkinlikler nelerdir?
8. Veli-öğretmen-öğrenci bağının kurulmasını engelleyen etkenler sizce nelerdir?
9. Bu konudaki başka görüş ve önerileriniz nelerdir?

2.3.1.2. Öğretmen Görüşme Formu

1. Göç hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Sizce eğitim açısından göç etmenin etkileri neler olabilir?
3. Göçmen öğrencilerin okullarında yaşadıkları sorunlar hakkında neler düşünüyorsunuz?
4. Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları nelerdir?
5. İstenmeyen öğrenci davranışlarının oluşma nedenleri sizce neler olabilir?
6. İstenmeyen öğrenci davranışlarının çözümünde ailenin, öğretmenlerin ve okul yönetiminin katkısı nelerdir?
7. Göçlerle gelen öğrencilerin okul başarısı üzerindeki etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?
8. Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir? Bu güçlükleri nasıl çözüyorsunuz?
9. Bu konuda söylemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mıdır?

2.3.2. Görüşme Kılavuzu

Görüşme kılavuzu, görüşmecinin, kaynak kişi ile karşılaştığı anda başlayan ve ayrıldığı anda sona eren görevlerini, değişen ayrıntılarda içeren bir belgedir (Karasar, 1999: 169). Görüşmeler başlatılmadan önce görüşmeci tarafından tüm ayrıntıları içeren yazılı bir görüşme kılavuzu (EK-3) hazırlanmıştır. Bu kılavuzda, araştırmacı kendisinin Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı Programında Yüksek Lisans öğrencisi olduğu ve bu araştırmadan elde edilecek verilerin, yüksek lisans tezinin verilerini oluşturacağını da belirtmiştir.

Araştırmacı, görüşülen her bir yönetici ve öğretmene araştırmanın amacının, ilkokul ve ortaokullarda göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri konusunda kendilerinin görüş ve önerilerini almak olduğunu ifade etmiştir. Görüşme sırasında yönetici ve öğretmenden bir sohbet ortamında olduğu gibi rahat davranması istenmiş ve soruları yanıtlarken sınıf ortamındaki deneyimlerinden, yaşantılarından yararlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca araştırmacı soruların kendisi tarafından sorulacağını belirterek istenirse sorunun birkaç kez okunabileceğini, açıklama yapılabileceğini ifade etmiştir.

2.3.3. Görüşme İlkeleri

Görüşme soruları belirlendikten sonra bir sıraya konulmuş ve soruların belirlenen sırayla sorulması kararlaştırılmıştır. Ancak, soruların yanıtlanması sırasında, sorulan soruyla birlikte bir başka sorunun yanıtı da tam olarak alınmış ise, o sorunun tekrar sorulmamasına karar verilmiştir. Görüşmeler sırasında yönetici ve öğretmen tarafından bir sorunun yanıtı verilmekle birlikte yüzeysel bir açıklama ise, “Ekleme istediğiniz bir şey var mı?” diye belirtilerek öğretmenin soruyu daha açık ve anlaşılır yanıtlaması sağlanmıştır. Soruların sorulması sırasında öğretmenlerin anlamadıkları sorular olursa, kendilerini yönlendirmeyecek biçimde gereken açıklamalar yapılmıştır.

2.3.4. Görüşmelerin Yapılması

Görüşmeler 13 Haziran 2013 ile 26 Haziran 2013 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için okul müdürleri ile görüşülmüş daha sonra yönetici ve öğretmenlerden randevu alınarak görüşmelerin yapılması planlanmıştır. Öğretmenler randevularını ders programlarına uygun biçimde vermişlerdir. “Öğretmen Görüşme Takvimi” EK-4’te verilmiştir.

Araştırma sürecinde yapılan tüm görüşmeler araştırmacı tarafından birebir gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce her bir katılımcının görüşme sözleşmesini okuması sağlanmıştır. Görüşme soruları her katılımcıya aynı sıra ile sorulmuştur. Yöneticilerle yapılan görüşmede yöneticilere 9 soru yöneltilmiştir. Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde öğretmenlere 9 soru yöneltilmiştir. Sorulan sorunun yanıtlanmasında eğer konu dışına çıkmışsa, soru tekrar sorularak katılımcının görüşü alınmaya çalışılmıştır.

Yönetici ve öğretmenlerle yapılan görüşmenin 15’i müdür odasında, 12’si müdür yardımcısının odasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında odalara hiç kimse girmemiştir. Her bir görüşme 8 ile 55 dakikalık bir zaman diliminde gerçekleşmiştir.

2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel çözümleme tekniği kullanılmıştır. Daha sonra elde edilen nitel verilerin temalaştırılması yoluna gidilmiştir. Betimsel çözümlemede, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel çözümlemede,

görüülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2000: 158-159).

Yıldırım ve Şimşek'e (2000: 159) göre betimsel analiz dört aşamada oluşur:

Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Öncelikle veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeve araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal boyutundan ya da görüşme ve/veya gözlemlerde yer alan boyutlardan yola çıkılarak hazırlanır. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında organize edileceği ve sunulacağı belirlenir. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma aşamasında görüşme kayıtlarının dökümü yapılmıştır. Kayıtların dökümü sırasında her yönetici ve öğretmen için ayrı bir görüşme dökümü formu kullanılmıştır. Bilgisayardan alınan görüşme dökümü formlarından iki tanesi yansız atama yöntemiyle seçilerek bir uzmandan ses kayıt cihazındaki kayıtlarla görüşme dökümleri formunu karşılaştırması istenmiştir. Ses kayıt cihazını dinleyen uzmanın görüşleri doğrultusunda görüşme dökümü formunda eksiklikler varsa düzeltilmiş ya da uzmanın anlayamadığı sesler birlikte dinlenerek çözümlenmiştir. Bu işlemde sonra, her bir katılımcıyla yapılan görüşme formundaki her bir soruya verilen yanıtlar ilgili soru altında toplanmıştır. Buradaki amaç, "Görüşme kodlama Anahtarı" hazırlarken araştırmacıya, güvenilirlik ve geçerlik çalışması yaparken hem araştırmacıya hem de uzmanlara kolaylık sağlamaktır.

Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Bu aşamada daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve organize edilir. Bu aşamada, verilerin tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi söz konusudur. Oluşturulan çerçeveye göre, bazı veriler dışarıda kalabilir ya da önemli olmayabilir. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi aşamasında, daha önceden oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler tekrar okunmuş ve düzenlenmiştir. Görüşme soruları tek tek ele alınarak, her soru için verilen tüm yanıtlar doğrultusunda seçenekler sıralanmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda her bir soru maddesinin altında soru ile ilgili yanıt seçeneklerinin yazılı olduğu "Görüşme Kodlama Anahtarı" (EK-5) kayıt formu oluşturulmuştur. Bu görüşme kodlama anahtarında görüşme sorularına ve bu soruların yanıtlarını kapsayacak biçimde oluşturulan seçeneklere yer verilmiştir. Görüşme kodlama anahtarında yer alan yanıt seçeneklerinin güvenilirliğini belirlemek amacıyla beş adet öğretmen görüşme dökümü yansız atama yöntemiyle seçilmiştir. Seçilen beş adet görüşmeciye ait görüşme kodlama anahtarı çoğaltılarak alandan bir uzmana verilmiştir. Görüşme dökümü formları ile görüşme kodlama anahtarları araştırmacı ve uzman tarafından bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme, görüşmecilerin görüşüne uygun bulunan seçeneğin ilgili görüşme kodlama anahtarına işaretlenmesi biçiminde yapılmıştır. Araştırmacı ve uzmanın görüşme kodlama anahtarlarına yaptıkları işaretlemelerin tutarlılığını belirlemek amacıyla her sorunun yanıtı tek tek

incelenerek karşılaştırılmıştır. Bu çalışmadan sonra görüşme kodlama anahtarına (EK-5) son biçimleri verilmiştir.

Bulguların tanımlanması: Son aşamada organize edilen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir. Bu aşamada gereksiz tekrarlardan kaçınılmalı, veriler kolay anlaşılır ve okunabilir bir dille tanımlanmalıdır. Bu çalışmada da bulguların tanımlanması aşamasında, düzenlenen veriler tanımlanarak daha kolay anlaşılır ve kolay okunabilir duruma getirilmeye çalışılmıştır. Burada yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilen nitel veriler sayısallaştırılmıştır. Verilerin sayısal analizinde frekans hesapları kullanılmıştır.

Bulguların yorumlanması: Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması bu aşamada yapılır. Bulgular arasındaki neden sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse farklı bulgular arasında karşılaştırma yapılması araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasına yardımcı olur. Bulguların yorumlanması aşamasında, bulgular arasındaki neden sonuç ilişkileri açıklanmış, farklı bulgular arasında karşılaştırmalar yapılmıştır.

Bu çalışmada, her görüşme formunda yer alan sorulara dayalı olarak veriler çözümlenmiştir. Görüşmecilerin her bir soruya verdikleri yanıtların frekans ve yüzde dağılımları belirlenmiş, yer yer görüşmecilerin çarpıcı olan görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Kayıtların dökümünde her bir katılımcı için bir görüşme dökümü form kullanılmıştır. Bilgisayardan alınan görüşme formlarından dört tanesi yansız atama yöntemiyle seçilerek, bir uzmandan ses kayıt cihazındaki kayıtlarla görüşme dökümleri formunu karşılaştırması istenmiştir. Ses kayıt cihazını inceleyen uzmanın görüşleri doğrultusunda görüşme dökümü formunda eksiklikler varsa düzeltilmiş ya da uzmanın anlayamadığı sesler birlikte dinlenerek çözümlenmiştir. Bu işlemden sonra her bir katılımcı ile yapılan görüşme döküm formundaki her bir soruya verilen yanıtlar ilgili soru altında toplanmıştır. Örneğin öğretmenlere yöneltilen 3. soruya öğretmenlerin verdikleri yanıtlar, bu soru başlığı altında toplanarak öğretmen görüşme formu bilgisayarda yeniden düzenlenmiştir. Buradaki amaç, “Görüşme Kodlama Anahtarı” (EK-5) hazırlanırken araştırmacıya, güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yaparken hem araştırmacıya hem de uzmana kolaylık sağlamaktır. Bu aşamada görüşme döküm formlarına satır ve sayfa numarası da verilmiştir. Yapılan bu çalışmadan sonra, verilerin çözümlenmesinin görüşme formlarındaki sorular altında sunulmasına karar verilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğinin gerçekleştirilmesi amacıyla görüşme kodlama anahtarı 8 yönetici, 19 öğretmen için boş olarak çoğaltılmıştır. Araştırmacı ve alandan bir uzman, birbirilerinden bağımsız olarak görüşme döküm formlarını okuyarak, ilgili görüşme kodlama

anahtarındaki her sorunun yanıtını içeren uygun seçeneği işaretlemiştir. Görüşme kodlama anahtarına işaretlemeler yapılırken, uzman katılımcıların yanıtlarını kodlama anahtarından bulamamışsa, kendi anladığı biçimiyle yeni bir seçenek oluşturmuştur. Bu işlemten sonra, uzmanın değerlendirmesi ile araştırmacının değerlendirmesi ilgili soruya verilen yanıt seçeneği kontrol edilerek, “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” biçiminde işaretlemeler yapılmıştır. Araştırmacı ile uzman ilgili sorunun aynı yanıt seçeneğini işaretlemişlerse görüş birliği, farklı seçenekleri işaretlemişlerse görüş ayrılığı olarak kabul edilmiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması, Türnüklü’ nün (2000: 561), Croll (1986: 152), Bakeman ve Gottman (1997: 60) ve Robson’dan (1993: 222) aktardığı “Uyuşum Yüzdesi Formülü (AgreementPercentage)” kullanılarak hesaplanmıştır.

$$P (\text{Uzlaşma Yüzdesi}) = \frac{Na (\text{Görüş Birliği})}{Na (\text{Görüş Birliği}) + Nd (\text{Görüş Ayrılığı})} \times 100$$

Çizelge 2 ve 3’te görüşme kodlama anahtarlarında yer alan soruların güvenilirlik yüzdeleri, güvenilirliği yüksek olan sorudan en düşük olan soruya doğru sıralı olarak verilmiştir.

Çizelge 2

Yönetici Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri (%)
Soru 1	100
Soru 2	100
Soru 3	98
Soru 6	98
Soru 7	97
Soru 8	96
Soru 4	95
Soru 5	95
Soru 9	95
Ortalama	97

Çizelge 3

Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri (%)
Soru 1	100
Soru 2	100
Soru 4	100
Soru 5	97
Soru 6	97
Soru 7	96
Soru 8	96
Soru 3	95
Soru 9	95
Ortalama	97

Yönetici görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik çalışmasında 3 ve 9. soruda en düşük % 95, ve 2. soruda % 100 en yüksek olarak hesaplanmıştır. Öğretmen görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik ortalaması % 97 olarak hesaplanmıştır.

Öğretmen görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik çalışmasında 3 ve 9. soruda en düşük % 95, 1, 2 ve 4. soruda % 100 en yüksek olarak hesaplanmıştır. Öğretmen görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik ortalaması % 97 olarak hesaplanmıştır.

Yukarıda yapılan işlemler sonucunda her tema ve alt tema için araştırmaya katılan yönetici ve öğretmenlerin görüşlerinin hangi sıklıkla tekrar ettiği hesaplanmıştır. Daha sonra elde edilen bulgular açıklanmış ve yorumlanmıştır.

III. BÖLÜM

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde kendileri ile görüşme yapılan yöneticilerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Yönetici görüşlerine ilişkin bulgular ve yorumlar, başlıklar altında ve her bir görüşme formundaki soru sayısı dikkate alınarak sunulmuştur.

3.1. Yöneticilerin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

3.1.1. Yöneticilerin “Göç Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında birinci soru olarak, “Göç hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 4’te gösterilmiştir.

Çizelge 4

Yöneticilerin Göç Kavramına İlişkin Görüşleri

Yöneticilerin göç hakkındaki görüşleri

Coğrafi yer değişikliği
Topraklarında çıkarılma
İnsanların zorla topraklarından sürülmeleri
Olumsuz bir yaşam biçimi
Zorunluluktan kaynaklı yer değişikliği
Zorla coğrafi yer değişikliği
İsteği dışında yapılan yer değişikliği

Yöneticilerin göç hakkındaki görüşleri “coğrafi yer değişikliği”, “topraklarında çıkarılma”, “insanların zorla topraklarından sürülmeleri”, “olumsuz bir yaşam biçimi”, “zorunluluktan kaynaklı yer değişikliği”, “zorla coğrafi yer değişikliği”, “isteği dışında yapılan yer değişikliği” olarak ortaya çıkmıştır. Yöneticilerin bu konudaki kimi görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bu bölgede genelde yani insanlar zorunlu olarak göçe maruz kaldıkları için hani pek öyle isteğe dair pek göç olmadı.” (Y2)

“...köy boşaltmaları ve köy yakmalarından kaynaklanan on binlerce, yüz binlerce insanın göçü tabi bu ilk başta bunun eğitime olan işte eğitime, sosyal hayata olan etkileri çok göze çarpmasa da zamanla çok ciddi problemler meydana getirdi.” (Y5)

“Zorunlu olan göçler bir de insanın kendi isteğiyle gerçekleştirdiği göçler; ama özelde bizim bu bölgede biraz da insanlar iradelerinin dışında başka yere gitmek zorunda kaldı. Biz buna göç diyebiliriz yani.” (Y1)

“Göçlerin yaşanacağı ortamlar olumsuzdur. İnsanların yerinden, yurdundan, kültüründen koparılması doğru değil, iyi değil.” (Y7)

“İnsanın fitratı gereği insan isteği dışında yapılan her olayda olduğu gibi göç de bir insan isteği dışında bir olay olduğu için olumsuz yansımaları hayata mutlaka olacaktır.” (Y8)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen yöneticiler göç kavramına ilişkin benzer ifadeler kullandıkları söylenebilir. Düşüncelerin tamamında yaşanan olumsuz yaşam şartları ifade edilmiştir. Genelde yöneticiler zorunlu, olumsuz, zorla yani isteği dışında yapılan bir coğrafi yer değişikliği olarak görüş bildirmektedirler.

Yapılan göçün isteğe bağlı bir göç olmadığı söylenebilir. İnsanlar kendi iradeleri dışında, zorunlu sebeplerden, yaşanan çatışmalar ve şiddetten dolayı zorunlu olarak topraklarından çıkarıldığı görülmektedir. Zorunlu yapılan bu göçte birçok olumsuzluk ortaya çıkabilmektedir.

3.1.2. Yöneticilerin “Sizce Eğitim Açısından Göç Etmenin Etkileri Neler Olabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında ikinci soru olarak, “Sizce eğitim açısından göç etmenin etkileri neler olabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 5’te gösterilmiştir.

Çizelge 5

Yöneticilerin Göçün Eğitime Etkisine İlişkin Görüşleri

Göçün eğitime etkilerine ilişkin görüşleri

Dil ve iletişim sorunu yaşama
Uyum sorunu yaşama
Eğitimi tamamen olumsuz etkilemesi
Okul okumak gibi hedeflerinin olmaması
Okulların fiziki bakımdan yetersiz kalmaları
Çocukların okulu bırakmak zorunda kalmaları
Sınıf mevcutlarının çok olması
Öğretmenin verimliliğinin düşmesi
Öğrenme sorunu yaşama
Göç nedeniyle çocukların öğrenim görememesi
Sosyo-kültürel düzeyin düşüklüğü
Var olan sisteme karşı olma ve direnç gösterme
Okula karşı olumsuz tutum sergileme
Kültür çatışması yaşama
Öğretmenlerin uyum sorunu yaşama

Okul yöneticilerinin, eğitim açısından göç etmenin etkileri “dil ve iletişim sorunu yaşama”, “uyum sorunu yaşama”, “eğitimi tamamen olumsuz etkilemesi”, “okul okumak gibi hedeflerinin olmaması”, “okulların fiziki bakımdan yetersiz kalmaları”, “çocukların okulu bırakmak zorunda kalmaları”, “sınıf mevcutlarının çok olması”, “öğretmenin verimliliğinin düşmesi”, “öğrenme sorunu yaşama”, “göç nedeniyle çocukların öğrenim görememesi”, “sosyo-kültürel düzeyin düşüklüğü”, “var olan sisteme karşı olma ve direnç gösterme”, “okula karşı olumsuz tutum sergileme”, “kültür çatışması yaşama”, “öğretmenlerin uyum sorunu yaşama” olarak ortaya çıkmıştır. Yöneticilerin bu konudaki bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Göçle gelen öğrencilerin dil kaynaklı iç alemlerinde büyük travmalar yaşıyorlar, kendilerini ifade konusunda.” (Y8)

“Hani bir şeyin hıncını başka bir şeyden çıkarma şeklinde görülüyor. Hep o şekilde bir olumsuz etkisi oldu. Pek bir olumlu şeyini göremedik yani.” (Y2)

“Sonuçta psikolojik olarak insan, bir ortamdan koparıldığı zaman yeni bir ortama adaptasyona uğraması için belli bir sürenin, çok uzun sürenin, daha doğrusu, geçmesi gerekiyor.” (Y3)

“Göç de eğitim gören öğrenci ve velilerinde büyük bir eksiklik ve olumsuzluk oluşturmuştur. Mekan, ortam ve farklı kültür içerisine giren göç nedeniyle öğrenciler büyük uyum sorunları yaşar.” (Y8)

“Göç eden çocukların adapte olma sorunu yaşadıklarından dolayı ve gerekli destek sağlanmadığından dolayı bir de maddi imkanları kısıtlı olmasından dolayı o öğrenciler çok kötü şekilde göçten etkileniyorlar.” (Y6)

“Bir kere biz bile dili bilmemize rağmen okuma yazmamız olmasına rağmen ilk etapta o insanlarla iletişim kurmak, oyun oynamak değil mi, zorluk çekeriz. Çünkü örf, adet, dil farklı kültür farklı bu çocuğun bu okula gelip öbür arkadaşlarıyla eşit bir yerden devam etmesi mümkün değil.” (Y1)

“Göç sonucu gelen çocuklarda uyumsuzluk sorunu, dil sorunu yaşıyor. Sistemin kendilerini zorlamalarından dolayı sistemin kendine direnç gösteriyorlar. Sistemin temsilcileri olarak okulu ve idareyi görüyorlar. Güven duyulmayan bir ortamda eğitim olmuyor, bu nedenle problemler yaşıyor. Eğitim öğretimi kabullenmeme direnci ortaya çıkıyor, kültür çatışması yaşıyor.” (Y7)

Görüşme yapılan okul yöneticileri, göçün eğitime etkisi konusunda birçok olumsuzluğun ortaya çıktığını ifade etmişlerdir. En büyük sorunlardan bir tanesinin dil ve iletişim problemi olduğu görülmektedir. Öğrencilerin, Türkçe’yi çok az bildiklerinden ya da hiç bilmediklerinden eğitim yapamadıkları, iletişim kuramadıkları görülmektedir. Dil dışında yaşamın her alanında da uyum sorunu yaşanmaktadır. Büyük bir kültür çatışması olduğu söylenebilir.

3.1.3. Yöneticilerin “Göç Yaşamış Ailelerle İlgili Yaşadığımız Güçlükler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında üçüncü soru olarak, “Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığımız güçlükler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 6’da gösterilmiştir.

Çizelge 6

Yöneticilerin Göç Yaşayan Ailelerle Yaşadıkları Güçlüklerle İlişkin Görüşleri

Yöneticilerin göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığı güçlükler

Ailelerin bilinçsizliği ve duyarsızlığı

Davranış değişikliği oluşturmama

Ailelerin çocuğa destek olmaması

Okul-aile iş birliğinin yetersizliği

Ailelerin çocuklarıyla ilgilenmemeleri
Boşanmalar, evi terk etmeleri ve eşlerin uyumsuzluğu
Çocukların sahipsiz olması
Çocuğun ailede iyi eğitim alamaması
Göçün ailelerde meydana getirdiği güvensizlik
Devlete olan bakışın olumsuz olması ve bunun okula yansması/Göçe zorlayan ideoloji ile okulun özdeşleştirilmesi
Eğitim kurumuna karşı güvensizlik yaşama
Çocuğun çevresinden etkilenmesi
Ailelerin ekonomik yetersizliği
Ailelerde ve çocuklarda şehir kültürüne ve okula uyum sorunu
Fuhuş, madde bağımlılığı, yan kesicilik, kapkaç gibi sorunlar yaşama
Sokak çocuk işçiliğinin eğitim-öğretimi etkilemesi
Anne babaların eğitimsizliği
Yaşamı sürdürmekten başka bir şey düşünmeme
Sistem ve sistemi temsil edenlere güvensiz olma
Psikolojik, sosyal ve ekonomik güçlükler yaşama
Kültürel uyum ve kültür çatışması yaşama
Velileri yaşamış olduğu travma

Yöneticilerin göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığımız güçlükler “Ailelerin bilinçsizliği ve duyarsızlığı”, “davranış değişikliği oluşturamama”, “ailelerin çocuğa destek olmaması”, “okul-aile iş birliğinin yetersizliği”, “ailelerin çocuklarıyla ilgilenmemeleri”, “boşanmalar, evi terk etmeleri ve eşlerin uyumsuzluğu”, “çocukların sahipsiz olması”, “çocuğun ailede iyi eğitim alamaması”, “göçün ailelerde meydana getirdiği güvensizlik, devlete olan bakışın olumsuz olması ve bunun okula yansması”, “göçe zorlayan ideoloji ile okulun özdeşleştirilmesi”, “eğitim kurumuna karşı güvensizlik yaşama”, “çocuğun çevresinden etkilenmesi”, “ailelerin ekonomik yetersizliği”, “ailelerde ve çocuklarda şehir kültürüne ve okula uyum sorunu”, “fuhuş, madde bağımlılığı, yan kesicilik, kapkaç gibi sorunlar yaşama”, “sokak çocuk işçiliğinin eğitim-öğretimi etkilemesi”, “anne babaların eğitimsizliği”, “yaşamı sürdürmekten başka bir şey düşünmeme”, “sistem ve sistemi temsil edenlere güvensiz olma”, “psikolojik, sosyal ve ekonomik güçlükler yaşama”, “kültürel uyum ve kültür çatışması yaşama”, “velileri yaşamış olduğu travma” olarak ortaya çıkmıştır. Yöneticilerin bu konudaki bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Çocuk kaç saat sizinle beraberdir? Saat yedi buçuktan on iki buçuğa kadar. Diğer zamanı nerde geçiriyor? Ailesiyle geçiriyor. Şimdi aile de önemli. Yani aile on tane çocukla hiçbir güvencesi

olmadan geldi bizim mahalleye yerleşti. Bir kara bu arkadaşın bu ailenin eğitim beklentisi yok veya beklentisi varsa da sizin düşündüğünüz gibi değil. Bu insanı eğitime inandırmak çocuğun eğitimi ile ilgili bunu ikna etmek çok çok daha zor oluyor.” (Y1)

“Yani ilk başta işte anne, baba genelde okuma yazma bilmeyen kişiler bi de hani buraya gelince bi şey çatışması da oluyor. Yani köydeki işte gelenek ve görenekler ile buradaki şehir yapısındaki gelenek ve göreneklerle genelde hep çatışıyor. Yani burada bir uyum sorunu oluyor.” (Y2)

“...babalar işsiz yani bu bölgede çalışan ailelerin hemen hemen yüzde sekseni işsiz yani, ya inşaatta çalışıyordur ya işte seyyar satıcılık ya da başka bir şey ya da hiç çalışmıyordur. Anneye tamamen yükü bindirmiştir. Yani babalar özellikle çok sorumsuz, tabi bu sadece onların suçu da değil.” (Y2)

“Yani baba, ekmek peşindedir. Anne, çocukların derindedir. Yani on tane çocukla anne bir kere artık kendisini bırakmıştır. Artık umudu kalmamıştır. Sadece çocukların tabii ihtiyaçlarıyla ilgilenirken baba ekmek peşindedir. Bu arada çocuk ne yapıyor? Çocuk işte kaderiyle baş başa kalıyor ve dolayısıyla aile eğitimin için hani deriz ya okul aile ve öğrenci bu üç ayak olamayınca demin demin dediğim gibi bu da bir güçlük yani aileyi sen katamıyorsun. Aileyi katamayınca birçok davranışları değiştiremiyorsun.” (Y1)

“Yani fuhuşa bulaşan işte kapkaç, hırsızlık, eroin, esrar ne kadar kötülük namına ne varsa. Bu insanlar maalesef onların potansiyel üyeleri.” (Y2)

“İşin gerçeğini söylemek gerekirse ve bu şokun etkisiyle kendilerini madde bağımlılığı gibi işte tinerdir, esrardır ve buna benzer değişik değişik maddeleri kullanmaya başlıyorlar.” (Y3)

“Bu çocuklarının şu an bu yaptıklarını akıllarına bile gelmiyor zaten. Onların tek derdi var: Ben nasıl para kazanacağım? Annenin de tek derdi var: Ben çocuklara nasıl yemek hazırlayacağım? Çocukların mahallede ne yaptıkları kiminle dolaşıkları hiç önemli değil.” (Y4)

“Gelen velilerin çoğu sıkıntılı. Ya ailesinden biri cezaevinde ya bilmem göç etmişler başka yere. Evde kirayı ödeyemiyor. Ya baba ayrı yerde, beş altı ay gidiyor çalışmaya ya anne ayrılmış ya baba ayrılmış, o şekilde. Biz bunla ilgili baya sıkıntı yaşıyoruz yani” (Y6)

“Aileler ilgisiz, duyarsız kalıyor. Göçten dolayı eğitim öğretimin farkında olamıyorlar, ilgilenmiyorlar. Zorunlu göçten dolayı yaşam mücadelesinden başka bir şey yapamıyorlar, düşünemiyorlar. Sistem ve sistemi temsil eden kişilere güven duymuyorlar.” (Y8)

“Göç yaşamış aileler, geldikleri kültüre adapte olmakta zorluk yaşıyorlar. Kültür çatışması yaşanıyor, ekonomik zorluklar da buna eklenince veliler eğitime ve öğrenciye maddi ve manevi desteği sağlayamıyorlar. Velinin içinde bulunduğu travma ve onu göçe zorlayan resmi ideoloji okulla özdeşleştirip okula soğuk davranıyor. Okulu resmi ideolojini temsili olarak görüyor, okul ile bağları oldukça zayıf. Öğrencilerinin eğitim giderlerini karşılamada büyük sıkıntılar yaşıyorlar. Bu karşılayamamak onları duygusal olarak etkiliyor, kendini yetersiz ve horlanmış olarak görüyor.” (Y8)

Yukarıdaki açıklamalardan da görüldüğü gibi, görüşme yapılan okul yöneticilerinin göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadıkları güçlükler çözülmesi zor ya da uzun bir süreç isteyen sorunlar olduğu söylenebilir. Ailelerde eğitim arka planda ve aileler eğitimin dışında kalmaktadır. Öncelikli olarak yaşam mücadelesi vermektedirler. Kültür çatışmasının vermiş olduğu büyük bir uyum sorunu yaşamaktadırlar. Ailelerin okuma yazma bilmemeleri, iletişim kurmada sorun yaşamaları, birçok ailenin Türkçe bilmemesi sağlıklı iletişimi engelleyebilmektedir. Aileler yaşadıkları bu güçlükler nedeniyle fuhuş, madde kullanımı ve yasa dışı işlerin potansiyeli olarak karşımıza çıkabilmektedirler. Eğitimde güçlükler yaşanmasının nedenlerinden biri de ailenin bu duruma düşmesine sebep olan sisteme ve sistemi temsil eden kişilere güven duymamaları şeklinde ifade edilebilir.

3.1.4. Yöneticilerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışları Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında dördüncü soru olarak, “Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 7’de gösterilmiştir.

Çizelge 7

Yöneticilerin Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Yönetici Görüşleri

Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları

Hırçın olma

İtaatsiz davranma

Ön yargılara sahip olma

Öz güven eksikliği yaşama ve içe kapanma

Geç öğrenme problemi yaşama

Şiddet eğilimi gösterme

Çocuğun ekonomik ve sosyal yoksunluğundan dolayı diğer arkadaşlarıyla uyum sorunu yaşamaması

Çocukların gergin olması

Çocukların kültür çatışması yaşamaması

Sorunlardan dolayı çocuklarda boş vermişlik olması

Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanamaması

Okula fiziki bakımından zarar vermeleri
Çocukların psikolojik sorunlar yaşamaları
Çocukların köylerine olan özlemleri
Okula öğrencilerin aç olarak gelmeleri
Yasa dışı işlere bulaşma (hırsızlık, gasp, fuhuş, uyuşturucu kullanma gibi)
Çeteleşme yaşanması
Şiddet yoluyla kendisini ispatlama
Başkalarının yaşamına özenme
Yalan söyleme
Kimlik bunalımı yaşama
Kendi ile barışık olmama ve iç çatışma yaşama
Hazır buluşluk düzeyinin yetersizliği
Suç örgütlerine bulaşma
Duygusal ve ruhsal çatışma yaşama
Okul kültürü uyumsuzluğu
Ötekileşme sorunu yaşama

Yöneticilerin göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışlarını “hırçın olma”, “İtaatsiz davranma”, “ön yargılara sahip olma”, “öz güven eksikliği yaşama ve içe kapanma”, “geç öğrenme problemi yaşama”, “şiddet eğilimi gösterme”, “çocuğun ekonomik ve sosyal yoksunluğundan dolayı diğer arkadaşlarıyla uyum sorunu yaşamaması”, “çocukların gergin olması”, “çocukların kültür çatışması yaşamaması”, “sorunlardan dolayı çocuklarda boş vermişlik olması”, “çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanamaması”, “okula fiziki bakımından zarar vermeleri”, “çocukların psikolojik sorunlar yaşamaları”, “çocukların köylerine olan özlemler”, “okula öğrencilerin aç olarak gelmeleri”, “yasa dışı işlere bulaşma (hırsızlık, gasp, fuhuş, uyuşturucu kullanma gibi)”, “çeteleşme yaşanması”, “şiddet yoluyla kendisini ispatlama”, “başkalarının yaşamına özenme”, “yalan söyleme”, “kimlik bunalımı yaşama”, “kendi ile barışık olmama ve iç çatışma yaşama”, “hazır buluşluk düzeyinin yetersizliği”, “suç örgütlerine bulaşma”, “duygusal ve ruhsal çatışma yaşama”, “okul kültürü uyumsuzluğu”, “ötekileşme sorunu yaşama” olarak ifade etmişlerdir. Yöneticilerin bu konudaki bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Şimdi bakın göç eden çocukların davranışlara hırçındırlar, itaatsizdirler, ön yargılıdırlar, öz güvenleri yok yani bunu bir çırpıda görebilirsin.” (Y1)

“İşte orda mesela olumsuz davranışlar yansıyacak. Dersi dinlemeyecek çocuk. Mesela öğretmeni dinlemez. Hep ya dersi kaynatmak için bir şekilde ya arkadaşına vurur, kalem atar, silgi atar, defteri yırtar.” (Y2)

“Cezaevinde Şu anda her evden bir genç vardır istisnasız. Ya madde kullanmıŐtır, kullandırtmıŐtır, satmıŐtır. Bir Şeyler yapmıştır. Ya fuhuş sektörüne bulaŐmıŐtır. Ya da demin söylediğim gibi istenilmeyen yaralamalara hatta ölüm, cinayetlere kadar bu gitmiştir.” (Y3)

“Göç eden çocuklar yeni bir çevreye giriyorlar. Bu yeni çevreye girdikleri zamanda kendilerini kanıtlama o ergenliğin o çocukluğun vermiş olduğu bir kanıtlama gayreti vardır. Bundan dolayı genelde hani böyle daha bir sert çocuklarla, soytarı dediğimiz kesimlerle daha çok ili dıŐlı oluyorlar. Çünkü onlar daha güçlüdürler.” (Y4)

“Mesela bizim okulda işte öğretmenlerin çoğunun en basit Şeyi resim yap falan denildiği zaman otomatikmen yaptıkları resim işte panzer resmi, ondan sonra böyle polislerle karşı karşıya gelen yani direk resimden anladığı ya da işte bir yangın ya da ev ya da işte doksanlı yıllardaki öğrencilerde özellikle bir köy evi işte köydeki evimi yapmam, köy resmi yapma bu kopuŐun ciddi anlamda kendi ilerinde bitiremediler. Bu da doğal olarak daracık sokaklarda bir de maddi açıdan çok etkili çoluk ocuk mesela a veya mesela bu da kaç yıldır burdayım onlarca defa sabah biz çocukların işte açlıktan kaynaklanan bazı problemleriyle karŐılaŐtık. Tansiyon düŐtü, işte baygınlık geçiren öğrenciler oldu ve sonra araŐtırdıĐımızda çoğunun a olduğu sabah evden kahvaltı yapmadan işte aileden kaynaklanan problemler olduğunu da gördük.” (Y5)

“Kendi akranlarıyla aynı görünmek kaygısı, yalan söylemek zorunda kalıyorlar. Genç kızlar, açık seçik, süslü giyiniyorlar. Kimlik bunalımı var. Kendilerini ispatlama peŐindeler. Başarıları düşük, istenilen düzeyde değil. Bu başarısızlığı başka yollarla telafi etmeye çalışıyorlar. Kendilerini kanıtlamak için çatışma yaşıyorlar. Kişinin kendisiyle barışık olmaması, i çatışma yaşanması. Bu atıŐmanın yaşanmaması için n öğreti almamıŐlar. Hazır bulmuŐlukları yeterli değil. Yerlerinden, yurtlarından oldukları için hayata uyum sağlamıyorlar, güvensizlik oluyor.” (Y7)

“Tabi ki en büyük davranış uyumsuzluktan doğan duygusal, ruhsal çatışmaların olmasıdır. G ncesi okuduğu okullar, yeni geldiği okul arasındaki okul kültürü arasındaki farklılıktır. Ğrencideki bocalamalar uyumu zorlaŐtırıyor. Gn oluşturan, ruhlarda oluşturduğu tahribat öğrencinin ie kapanmasını, kendini ifade edememesine sebep oluyor. Velini alım gücünün az olması nedeniyle eğitim ihtiyaçlarını karşılayamayan Ğrenci kendini akranları arasında güçsüz görüyor. Gn getirdiği maddi ve manevi tahribattan bahsediyorum.” (Y8)

Kendileri ile görüşülen yöneticiler ge bağlı istenmeyen Ğrenci davranışları ile ilgili görüşleri çeşitlilik gösterebilmektedir. Her Şeyden önce zorunlu göçle gelen öğrenciler büyük bir psikolojik sorun yaşayabilmektedirler. Psikolojik sorun yaşayan öğrenciler beraberinde birçok sorunun yaŐanmasına neden olabilmektedirler.

ÖĞrencilerin temel ihtiyaçları (eğitim, sağlık, barınma, beslenme ve sevgi) karŐılanamamaktadır. Temel ihtiyaçları karŐılanamayan bu öğrencilerde büyük bir ruhsal sorun yaŐayabilmektedir. Bu sorunlar da öncelikle öğrencinin kendisine, ailesine, öğretmene, okula, yöneticiye, arkadaşlarına, topluma ve okula olumsuz yansıtılabilmektedir. Bu olumsuzluklar

cinayetlere kadar varabilmektedir. Tüm bunlar şiddeti meşrulaştırmakta ve toplumsal düzenin bozulmasına yol açabilmektedir.

3.1.5. Yöneticilerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Oluşmasında Nelerin Etkili Olduğunu Düşünüyor?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında beşinci soru olarak “Yöneticilerin göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışlarına oluşmasında nelerin etkili olduğunu düşünüyor?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 8’de gösterilmiştir.

Çizelge 8

Yöneticilerin Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Oluşmasında Nelerin Etkili Olduğuna İlişkin Görüşleri

Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışlarını etkileyen etkenler

Sınıf mevcutlarının kalabalık olması

Okulun yaşanan sorunlara karşı çaresiz kalması

Devletin bir projesinin olmaması

Ekonomik ve eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle çocukla ilgilenmeme

Ailelerin ihmal edilmeleri

Ailenin ilgisizliği

Yöneticilerin, göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışlarına oluşmasında etkili olduğu düşündükleri nedenlere ilişkin görüşleri “sınıf mevcutlarının kalabalık olması”, “okulun yaşanan sorunlara karşı çaresiz kalması”, “devletin bir projesinin olmaması”, “ekonomik ve eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle çocukla ilgilenmeme”, “ailelerin ihmal edilmeleri”, “ailenin ilgisizliği” olarak ortaya çıkmıştır. Bu konudaki yöneticilerin kimi görüşleri şöyledir:

“Bu davranışların etkili olmasının en büyük nedeni aile eğitim almamış olması bir, bir de ekonomik düzeyin çok düşük olması ya burda öğrenci var, mesela kışın ayağında çorap olmayan öğrenci var, ayakkabısı doğru düzgün olmayan öğrenci vardır. Bütün bunların hepsini hesaba kattığın zaman ekonomik olarak en birinci faktör ekonomidir.” (Y6)

“İşte çocuk, aileler çocuklarıyla ilgilenmiyorlar. Onların sıkıntılarıyla ilgilenmiyorlar. Tamamen başı boş bırakıyorlar. İşte eve geldiğinde çocuk sadece yemeğini yiyip hemen dışarı gidiyor.

Dışarıda kiminle oynuyor, nereye gidiyor ya da bu çocuğun bir ihtiyacı var mı? Bir veli toplantısı yapıyoruz. Ya üç erkek gelir yani zaten kırk tane veli varsa bunun yarısı gelir. Ya on beş veli gelir ya yirmi veli gelir. Yani veli, eğitimin önemsiz bir şey olduğuna inanıyor.” (Y2)

“...mesela genelde babalar işsiz yani bu bölgede çalışan ailelerin hemen hemen yüzde sekseni işsiz yani ya inşaatta çalışıyordur ya işte seyyar satıcılık ya da başka bir şey ya da hiç çalışmıyordur.” (Y2)

“Hem eğitimsizlikten, anne ve babanın eğitimsiz olmasından hem işte bu ekonomik sıkıntılar artık her şeyi boş verme şeyine getirmiş.” (Y2)

“Maalesef oralarda insanlar bu tür şeylere bulaştılar ve maalesef devlette bunlara herhangi bir şey yapmadı. Yani bunlara bir projesi yok devletin. Göç alan bölgelerdeki insanlara bunlara ben bir iş olanağı sunayım. Bunların hani imkanlarını sürdürebilecekleri bir maaşları olsun. Bir şeyleri olsun. Maalesef bunlar olmadı. Ve yapılmadı.” (Y2)

“Yani sınıfta zaten bizim okulda işte kırk, altmış arası sınıf mevcudu öğretmen hangi çocukla ilgilenir. Yani çocuğun olan sıkıntılarını gerçekten de çocuktan sen bir şey de bekleyemezsin.” (Y2)

“Hani yapabileceğimiz bir şey yok. Öyle biz de hani çaresiz bir durumdayız. Ki yani ne yapabiliriz? Yani bizim biz imkanlarımız çok kısıtlı tabi tabi.” (Y2)

“Köyden gelip şehre göç eden insanlar toplumda çok büyük bir nüfus açısından çok büyük yığılma olduğu için her şeyden önce sınıf ortamının, sınıf kalabalıklığı oransal olarak yüzde yüz artırmış bu takdir buyurursunuz ki kalabalık ortamlarda insanlarla birebir ilgilenmek ve bir hayli zor. Bir öğretmen açısından düşündüğün zaman kaç kat daha zor hale geliyor. Düşünebiliyor musunuz sınıfların 80-90 kişiden oluştuğu bir ortamda bir öğretmen ne kadar verimli olabildiğini söyleyebilirsiniz. Evet ya da o öğrenci ne kadar algılar.” (Y3)

“Aynı sıkıntı ailelerde de yaşıyor. Aileler ilgisiz, duyarsız kalıyor. Göçten dolayı eğitim öğretimin farkında olamıyorlar, ilgilenmiyorlar. Zorunlu göçten dolayı yaşam mücadelesinden başka bir şey yapamıyorlar, düşünemiyorlar.” (Y7)

Kendileri ile görüşülen yöneticiler, göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasında nelerin etkili olduğunu ilişkin görüşleri ailevi, okulun fiziksel yetersizliği ve devletin eksikleri olduğunu ifade etmişlerdir. Ailenin eğitimsizliği ve ekonomik sorunları çocukları doğrudan olumsuz etkileyebilmektedir. Aile ekonomik, kültürel ve sosyal kaygıları nedeniyle çocuğuyla ilgilenememektedir.

3.1.6. Yöneticilerin “Okul Yönetimi Olarak Öğretmen ve Velilerle Nasıl Bir İşbirliği Yapıyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında altıncı soru olarak, “Okul yönetimi olarak öğretmen ve velilerle nasıl bir işbirliği yapıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 9’da gösterilmiştir.

Çizelge 9

Yöneticilerin Öğretmen ve Velilerle Yaptıkları İşbirliğine İlişkin Görüşleri

Yöneticilerin öğretmen ve veli etkinlikleri

Çocuğa değerli olma hissi verme
Okul yönetim sürecine katma
Okul meclisleri aracılığı ile demokrasi kültürü edinme
Kültürel, sportif ve sosyal gezi ve etkinlikler düzenleme
Öğretmen-öğrenci ilişkisini yeniden düzenleme
Okul-aile iş birliğini geliştirme
Ailelere eğitim verilmesi
Hafta sonu kurslar ve egzersizlerin yapılması
Aile ziyaretlerinin yapılması
Rehberlik servisinin etkin işe koşulması
Okulun onların olduğu bilincini aşılama
İş yeri ziyaretleri yapılması
Çocuklarla birebir görüşme yapma
İlgiyle ve sevgiyle yaklaşma
Okulun çocuklara şefkatle davranması

Yöneticilerin, okul yönetimi olarak istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için öğretmen ve velilerle yaptıkları işbirliğini “çocuğa değerli olma hissi verme”, “okul yönetim sürecine katma”, “okul meclisleri aracılığı ile demokrasi kültürü edinme”, “kültürel, sportif ve sosyal gezi ve etkinlikler düzenleme”, “öğretmen-öğrenci ilişkisini yeniden düzenleme”, “okul-aile iş birliğini geliştirme”, “ailelere eğitim verilmesi”, “hafta sonu kurslar ve egzersizlerin yapılması”, “aile ziyaretlerinin yapılması”, “rehberlik servisinin etkin işe koşulması”, “okulun onların olduğu bilincini aşılama”, “iş yeri ziyaretleri yapılması”, “çocuklarla birebir görüşme yapma”, “ilgiyle ve sevgiyle yaklaşma”, “okulun çocuklara şefkatle davranması” olarak ifade etmişlerdir. Yöneticilerin bu konudaki kimi görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Aynı bakın yani bu işte öğretmen ve iş birliği anlamında öğretmene söylüyoruz. Arkadaşım bu çocuklardan istemek kolay. Evine gittiniz mi? Çocuk devamsızlık yapıyor. Tamam atıyorum 5/A sınıfında falan kez devamsızlık yapıyor. Şimdi bizim???diye bir programımız var. Orda diyor yani gidip veliyi göreceksin. Ve görüşme tutanağı tutacaksın. Sisteme işleyeceksin. Her öğretmen arkadaş, sınıfında devamsızlık yapan veya olumsuz davranış gösteren bütün öğrencileri ya telefonla okula çağırıştır. Ulaşamamışsa iş yerine gitmiştir ya da evine gitmiştir.” (Y1)

“Aslında okulda mesela icabında çocuğu alıp mesela buradaki olumsuz davranış gösteren çocukları alıp sinemalara tiyatrolara gezilere götürebilseydik mesela çocuğun olumsuz davranışları çok önemli ölçüde etkilerdi.” (Y2)

“Zaman zaman biz öğrenci velileriyle ciddi anlamda temaslarda bulunuyoruz. Öğretmenlerimizi biz mahalleye daldırıyoruz. Yılbaşında hatta sene ortasında okula devamsız şey ederek bahane ederek birebir öğrenci ailelerini ziyaret etme metoduyla bunu vermeye çalışıyoruz.” (Y3)

“Duyarlı velilerle iletişim sağlanıyor, ekonomik sıkıntıda olan aileler umursamıyor. Tek dertleri geçimleri, karın doymak. Ekonomik sorunları olmayanlar problem çıkarmıyor. Geçim kavgası var. İletişim sağlıklı olmuyor, bağ kurulamıyor. Velilerin il dışında çalışmasından dolayı, öğrenciyi takip edemiyor. Annenin yeterli eğitim düzeyi olmadığı için çocuğa söz geçiremiyor.” (Y7)

“Öncelikle görüşmenin rahat ve sık olabilmesi için bir ortam (görüşme odası) oluşturuluyor. Öğrenci ve velilerimizin rehberlik servisinden yararlanmalarını sağlıyoruz. Öğrencide ortaya çıkan istemeyen davranışlara karşı veli ve öğretmenin aynı tavrı alıp aynı tutum içerisinde öğrencideki istemeyen davranışların berterafi için gayret sarf ediyoruz. Veli ve öğretmen uyumunun ve söz eylem birliğinin olması lazım.” (Y8)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen yöneticiler, okul yönetimi olarak istemeyen davranışları ortadan kaldırmak için öğretmen ve velilerle işbirliği yapmaya önem verdiklerini belirtmişlerdir. Özellikle öğrencilerini sürekli izleyerek aileleri bilgilendirmeye çalıştıkları söylenebilir.

3.1.7. Yöneticilerin “Yöneticilerin Göç Durumunu Yaşamış Öğrencilerde Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağını Kurulmasına Yönelik Yaptığı Etkinlikler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında yedinci soru olarak, “Yöneticilerin göç durumunu yaşamış öğrencilerde veli-öğretmen-öğrenci bağını kurulmasına yönelik yaptıkları etkinler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 10’da gösterilmiştir.

Çizelge 10

Yöneticilerin Göç Durumunu Yaşamış Öğrencilerde Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağını Kurulmasına Yönelik Yaptıkları Etkinliklere İlişkin Görüşleri

Veli-Öğretmen-Öğrenci bağını kurulmasına yönelik etkinlikler

Aile ziyaretleri düzenleme ve iletişim kurma

Öğrenci meclis başkanları ve sınıf başkanlarıyla düzenli görüşmeler yapma

Okulu öğrencilerin hizmetine açma

Öğrencileri okulun bir parçası yapma ve değer verme

Ailelere değer verme

Veli toplantısı yapılması

Aile ziyaretleri yapma

Velinin desteği alınmadan çözümün olmaması

Anne okuma yazma bilmeme

Yöneticilerin, yöneticilerin göç durumunu yaşamış öğrencilerde veli-öğretmen-öğrenci bağını kurulmasına yönelik yaptıkları etkinliğe ilişkin görüşlerini şu şekilde sıralamışlardır: “Aile ziyaretleri düzenleme ve iletişim kurma”, “öğrenci meclis başkanları ve sınıf başkanlarıyla düzenli görüşmeler yapma”, “okulu öğrencilerin hizmetine açma”, “öğrencileri okulun bir parçası yapma ve değer verme”, “ailelere değer verme”, “veli toplantısı yapılması”, “aile ziyaretleri yapma”, “velinin desteği alınmadan çözümün olmaması”, “anne okuma yazma bilmeme” olarak ortaya çıkmıştır. Yöneticilerin bu konudaki görüşlerinden alınan kimi alıntılar aşağıdaki gibidir:

“Aile ziyareti yani benim her öğretmenim eğer bu tür çocukların evine gitmemişse de kesinlikle en az bir iki sefer o veliyle konuşmuştur ya da o veliyi okula çağırmıştır. Mesela ben bazen dolaşıyorum. Öğretmenim orda veliyle konuşuyor, şurada veliyle konuşuyor. Mutlaka çağırıyor.” (Y1)

“Mesela şunu yaparız. Sınıf başkanını nasıl ki meclisi topluyorsak ayda bir de sınıf başkanları ve okul meclis temsilcileri beraber topluyorum onları.” (Y1)

“Çocuk geliyor. Topunu da şimdi ben bahçeyi niye yasaklayayım. Şimdi mesela gidin bir şu an gidin başka okullara bahçe kapatılmıştır. Kapıda bekçi duruyor. Çocuk içeriye giremiyor. Niye abı niye? Yani şimdi bu çocuğun oyun oynayabileceği başka yer var mı? Mesela bizim bu mahallede, bu mahallede çocuğun oyun oynayacağı bana bir yer göster gösteremezsin. Tek uygun

yer okul bahçesidir. Ben de yasaklıyorum. Etrafı da örmüşüm. Kapıya bekçi koymuşum. Şimdi tamam etrafını ör, tedbirini al ama kapıyı da açık tut.” (Y1)

“Konumuz göç mü? Evet. Göçün getirmiş olduğu öğrenci davranışları mı? Evet. Bunu eğitime etkisi mi? Evet. Bunu aza indirmenin yolu nedir? Katmaktır, değer vermektir.” (Y1)

“Veli, öğretmen, öğrenci bağımlı telefonlarla, ziyaretlerle şu kapıyı kapatmayarak veli istediği zaman gelecek.” (Y1)

“Dolayısıyla veli, öğretmen ve öğrenci bağımlı sağlamanın yolu iletişimdir. Okulun kapılarını dışarıya açmaktır.” (Y1)

“Anneler okuma yazma bilmiyor ve okuldan kopuk, babalar evin geçimini sağlamak için sürekli dışarıda çalışsan geçici işçi profiline sahiptirler. Dolayısıyla okul ile öğretmen ile gerekli sağlıklı bağı kuramıyoruz.” (Y8)

“Çünkü veli birebir her şeyi bize bırakmıştır. O anda öğrenci okula bağlanıyor. Ama veli dese ki sen çocuğumun kılına karışsan böyle böyle yaparım. Çocuk ikinci gün gelir bize bıçak çeker. O yüzden velinin bize çok büyük desteği lazım, bu bölgede özellikle.” (Y4)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen yöneticiler veli-öğretmen-öğrenci bağımlı kurulmasına yönelik çeşitli etkinlikler gerçekleştirmeye çalıştıkları söylenebilir. Velilerle sürekli bir iletişim halinde çalıştıkları ve sınıf başkanları ile öğrenci meclisini etkin kullandıkları görülebilmektedir. Okul, tüm yönleriyle öğrenciye açık tutulmakta, öğrenciye ve veliye gereken değer verildiği söylenebilir.

3.1.8. Yöneticilerin “Yöneticilerin Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağımlı Kurulmasına Engelleyen Etkenler Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında sekizinci soru olarak, “Yöneticilerin veli-öğretmen-öğrenci bağımlı kurulmasına engelleyen etkenler nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 11’de gösterilmiştir.

Çizelge 11

Yöneticilerin Veli-Öğretmen-Öğrenci Bağımlı Kurulmasını Engelleyen Etkenlere İlişkin Görüşleri

Veli-Öğretmen-Öğrenci bağımlı kurulmasını engelleyen etkenler

Velinin eğitime olan inançsızlığı
Çocuğun eğitimi önemsememesi
Aile için önemli olan temel ihtiyaçların birincil önemde olması
Okulun fiziki imkanlarının yetersizliği
Sosyal faaliyetlerin yapılamaması
Babalar tamamen eğitimin dışında kalması
Aile ve öğretmenlerin dil sorunu yaşamaması
Güvensizlik sorunu
Veli ve öğretmenin sorumluluğunu yerine getirememesi
Velilerin duyarsızlığı
Çocukların Türkçe bilmemeleri
Şehre uyum problemi ve şehri bilmemeleri
Veli öğretmen görüşmelerinin olmaması

Yöneticilerin, veli-öğretmen-öğrenci bağına kurulmasına engelleyen etkenler olarak “velinin eğitime olan inançsızlığı”, “çocuğun eğitimi önemsememesi”, “aile için önemli olan temel ihtiyaçların birincil önemde olması”, “okulun fiziki imkanlarının yetersizliği”, “sosyal faaliyetlerin yapılamaması”, “babalar tamamen eğitimin dışında kalması”, “aile ve öğretmenlerin dil sorunu yaşamaması”, “güvensizlik sorunu”, “veli ve öğretmenin sorumluluğunu yerine getirememesi”, “velilerin duyarsızlığı”, “çocukların Türkçe bilmemeleri”, “şehre uyum problemi şehri ve bilmemeleri”, “veli öğretmen görüşmelerinin olmamasını” göstermişlerdir. Yöneticilerin bu konudaki kimi görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Valla genelde işte yani konuştuklarımızla ilgili şeyler hep konuştuk bunları. Bir veli toplantısı yapıyoruz. Ya üç erkek gelir yani zaten kırk tane veli varsa bunun yarısı gelir. Ya on beş veli gelir ya yirmi veli gelir. Yani veli eğitimin önemsiz bir şey olduğuna inanıyor.” (Y2)

“Ama Türkçeyi bilmeyen çocuklar özellikle bizden bi???çocuklardır. Hem Türkçeyi bilmemeleri hem de hani merkezdeki yaşam standartlarını hiç bilmemeleri daha önce hiç Diyarbakır’a gelmemiş, büyük şehre gelmemiş olmaları çok büyük sıkıntı yaratıyor.” (Y4)

“..yani burda biraz baba faktörü çok kötü yani inanılmaz bir şekilde baba yok, yani babaların olmadığı bir veli profili tamamen annelerle ilgili anneler konuşur hani şimdi anne faktörü de daha çok korumaya yönelik çocuğunun olumsuz davranışlarını veya bir sürü şeyi daha çok korumaya ve şey yapmaya yönelik olduğu için orda biraz yavaş işliyor; ama baba yok yani, baba çok çalışıyor, dışarıda çalışıyor, inşaatlarda çalışıyor, kamyonda çalışıyor, mevsimlik işçiler var mesela burda, en büyük sıkıntımız okul açıldığında bir ay, iki ay sonra gelen onlarca yüzlerce hatta öğrencimiz var ve erken ayrılan; ama veli öğretmen öğrenci bağının en eksik ayağı babadır.” (Y5)

“Bi de şöyle bir sıkıntı da var. Dil problemi yani bazı annelerde ciddi anlamda dil problemi var. Türkçe bilmiyorlar biliyorsa az biliyor, dolayısıyla ona anlattığın şeyi algılama şeyi yok o yüzden dil mesela Kürtçe bilmeyen bir öğretmen yani ciddi anlamda sıkıntı hem öğrenciyle ilgili bir iş birliğinde ciddi bir sıkıntı çekiyor.” (Y5)

“Bu şekilde şimdi veli, öğretmen, öğrenci ilişkisi hani fazla biraz önce söyledim ya yani veli, öğretmen kendi üzerine düşen sorumluluğu tam yerine getirmediklerinden dolayı bu bağı da pek sağlayamıyoruz.” (Y6)

Görüşme yapılan yöneticiler, veli-öğretmen-öğrenci bağı kurulmasına engelleyen etkenler karşısında yeterince başarılı olamadığı söylenebilir. Veliler duyarsız olabilmektedirler. Çocukların Türkçe’yi bilmemeleri sorunlar yaratabilmektedir. Baba faktörü tamamen işlevsiz kalabilmektedir. Velilerin Türkçe’yi bilmeleri iletişim kurmada büyük sorunlara yol açabilmektedir. Bazı öğretmenlerin sorumluluklarını yapmamaları sorunları çözümsüz bıraktığı söylenebilir.

3.1.9. Yöneticilerin “Yöneticilerin Bu Konudaki Başka Görüş ve Önerileriniz Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Yöneticilere görüşme sırasında dokuzuncu soru olarak, “Yöneticilerin bu konudaki başka görüş ve önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Yöneticilerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 12’de gösterilmiştir.

Çizelge 12

Yöneticilerin bu Konudaki Başka Görüş ve Önerilerine İlişkin Görüşleri

Görüş ve öneriler

- Aile eğitimi/seminer düzenleme
- Sivil toplum-aile işbirliğini sağlama
- Devletin projelerle çözüme katkıda bulunması gerek
- Okul imkanlarının artırılması gerek
- Çocuklara okulun sevdirmesi
- Ödüllendirme yapılması
- Yerel yönetimle işbirliği yapılması
- Eğitim öğretimle ilgili olanakları artırma

Ana dil sorununu çözüme
Bu okullara karşı pozitif ayrımcılık yapılması
Toplumsal duyarlılık oluşturma
Devlet-toplum işbirliğini sağlama
Rehberlik servisini etkin kullanma
Geri dönüşün teşvik edilmesi
Devletin göç olgusunu önlemesi
Milli Eğitim Müdürlüğü'nün duyarlı davranması
Eğitim sisteminin yeniden gözden geçirilmesi
Okul müdürünün aktif olması gerektiği
Veli, öğretmen ve yöneticiler mesleki seminerler düzenlenmeli
Bu çocuklara karşı pozitif ayrımcılık yapılmalı

Yöneticilerin, yöneticilerin görüş ve önerileri “aile eğitimi/seminer düzenleme”, “sivil toplum-aile işbirliğini sağlama”, “devletin projelerle çözüme katkıda bulunması gerek”, “okul imkanlarının artırılması gerek”, “çocuklara okulun sevdirmesi”, “ödüllendirme yapılması”, “yerel yönetimle işbirliği yapılması”, “eğitim öğretimle ilgili olanakları artırma”, “ana dil sorununu çözüme”, “bu okullara karşı pozitif ayrımcılık yapılması”, “toplumsal duyarlılık oluşturma”, “devlet-toplum işbirliğini sağlama”, “rehberlik servisini etkin kullanma”, “geri dönüşün teşvik edilmesi”, “devletin göç olgusunu önlemesi”, “Milli Eğitim Müdürlüğü'nün duyarlı davranması”, “eğitim sisteminin yeniden gözden geçirilmesi”, “okul müdürünün aktif olması gerektiği”, “veli, öğretmen ve yöneticiler mesleki seminerler düzenlenmeli”, “bu çocuklara karşı pozitif ayrımcılık yapılmalı” olarak ortaya çıkmıştır. Yöneticilerin bu konudaki bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Dolayısıyla hem velilere yönelik hem çocuklara yönelik öğretmenin ve idarenin yapabileceği çok şey var, çok şey var. Çünkü bizim kadar halkın içinde olan ona dokunabilen yok. Ha devlet dediğimiz sen onun bir eli gibisin. Devlet seninle dokunuyor. Sen bu görevini yapmazsan devlet dokunamayacak. Bu bir, iki büyükşehir belediye başkanlığı belediyeler lafla değil yani diyorum ya bunlar bizim halkımız evet, bizim halkımız dokunacaksınız. Sorunları tespit edeceksin, objektif olacaksınız. Sendikalara bakın, Diyarbakır'da yedi sekiz tane sendika en azından bildiğimiz iki, üç tane büyük eğitim sendikası var. Siz bugüne kadar mahallelerde bu çocuklara yönelik ciddi anlamda bir şey yapıldığını gördünüz mü? Yok, çok az, çok cılız.” (Y1)

“Ancak insanlar belli bir hani ekonomik olarak belli bir seviyeye geldikten sonra sorunlar çözülebilir. Yani ekonomiyi çözümlenmeden bir sorun çözemezsin. Evet öncelikle devletin bu işe acil olarak yapması lazım. O ekonomi çözüldükten sonra okulların imkanlarının artırılması lazım. Çünkü okul imkanını artıracaksın ki ailede bir sıkıntı varsa çocuğa okul sahip çıksın. Okulun sahip çıkması lazım. Çocuğu mesela okula kazandırmak için onu sevindireceksin. Nasıl

sevindireceksin? Şu çocuğa gerekirse sen onu götürüp gezdireceksin. Onu sinemaya, tiyatroya götüreceksin.” (Y2)

“Bir kere bizim şu anki eğitim sistemimizde çocukların ana dillerini yani her eğitimin, her döneminde olmasa bile yani baştan sona kadar olsa bile eğitimin bazı dönemlerinde çocuğun eğitim ana dilini tekrar konuşabilmesi unutmaması lazım.” (Y4)

“Yani öğrencilerin o şeyden dolayı bir eğitim-öğretim olanaklarına yani eğitim-öğretimle ilgili olan olanakların arttırılmadı yani birbirleriyle ilgili problemlerin düzeltilmesi işte çocuğun kendi ana dilinden kendini ifade edebilecek mekanizmaların oluşturması, özellikle sınıf mevcutlarının düşürülmesi.” (Y5)

“Göçü yaşayan öğrenciler, öğretmenler, okul idareleri ilgili kurum kuruluşlardan gerekli desteği, rehberliği alamadılar. Öğrencilerin geldikleri ortama uyumlarının sağlanması için veli, öğretmen ve idareciler mesleki seminerler düzenlenmedi.” (Y8)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen yöneticilerinin görüş ve önerilerine baktığımızda her gün biraz daha büyüyen bu sorunun devlet tarafından ciddi bir çalışmayla ortadan kaldırılması yönünde olduğu görülebilmektedir. Çünkü en büyük güç devlettir. Sadece devletin altından kalkabileceği büyük bir sorunla karşı karşıyalar. Bunun yanında sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, devlet kurumları ve toplum hep birlikte, iş birliği içerisinde bu büyük soruna çözüm bulunabilir.

Ana dilde eğitimin mutlaka gerçekleştirilmesi gerektiği, bu yapıldığı takdirde birçok sorunun önüne geçileceği, her şeyden önce herkesin her kesimin duyarlı olması gerektiği, göçe maruz kalmış ailelerin ekonomik şartlarının düzeltilmesi, göç almış okullara pozitif ayrımcılık yapılması gerektiği, her gün biraz daha fazla sorunla karşılaşan ve bu sorunlar nedeniyle bunu olumsuz bir şekilde yansıtan, acı çeken bu insanların mutlaka topraklarına geri dönmeleri için çalışmalar yapılması gerektiği söylenebilir.

3.2. Öğretmenlerin Görüşlerinden Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde kendileri ile görüşme yapılan öğretmenlerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Öğretmen görüşlerine ilişkin bulgular ve yorumlar, başlıklar altında ve her bir görüşme formundaki soru sayısı dikkate alınarak verilmiştir.

3.2.1. Öğretmenlerin “Göç Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında birinci soru olarak, “Göç hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 13’te gösterilmiştir.

Çizelge 13

Öğretmenlerin Göç Kavramına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin göçü tanımlamaları

Travma yaşama
Büyük umutların peşinden gitme
Bilinçli yer değişikliği
Zorla yapılan coğrafik yer değişikliği
İnsanları zoraki bir yaşama zorlama
Ekonomik sıkıntılardan dolayı yasa dışı yollara sapma
Göç etmenin farklı sebeplerinin olduğu bir yer değiştirme
Doğal kaynaklı yer değiştirme
Zorunlu trajik bir yer değiştirme
Göçün insanın tüm hayatını alt üst eden bir vaka olması

Öğretmenlerin göç hakkındaki görüşleri “travma yaşama”, “büyük umutların peşinden gitme”, “bilinçli yer değişikliği”, “zorla yapılan coğrafik yer değişikliği”, “insanları zoraki bir yaşama zorlama”, “ekonomik sıkıntılardan dolayı yasa dışı yollara sapma”, “göç etmenin farklı sebeplerinin olduğu bir yer değiştirme”, “doğal kaynaklı yer değiştirme”, “zorunlu trajik bir yer değiştirme”, “göçün insanın tüm hayatını alt üst eden bir vaka olması” olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin bu konudaki bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Birilerinin zorlamasıyla yerinden göç ettirildi ve ayrı bir toplumda, ayrı bir kültürde ayrı kültür değil de ayrı bir aşamada yaşamaya zorlandılar.” (Ö1)

“Genel itibariyle bölgemizdeki göçte, hani daha çok bir savaş hali bir hani zorla yerinden sürülme hali ya da ne bileyim, hani bu yakın zamanda diğer köylerde oluşan şeyler akrabaların arasında kavgasında kaynaklanan şeyler, hani elimizde olmayan şeyler öyle söyleyebilirim yani.” (Ö2)

“Şimdi göç derken yani ben iki türlü göç vardır zaten, bir zorunlu göçler vardır, biraz insan kaynaklı vardır. Ve doğal kaynaklı vardır. Yani bir afet olur, bir deprem olur, bir sel olur, bir

zelzele olur. Artık bulunduğun yerde yaşayamazsın. Konutun hasar görür veya geçim kaynağın bir şekilde zedelenir. Alırsın, gelirsın veya göç zaten zorunluluğu gerektiriyor da göç deyince bir diğeri de göç ettirilirsın.” (Ö4)

“Daha çok olumsuz şeyler çağrıştırıyor. Bu yüzden hani yerini, yurdunu aynı zamanda değerlerini, kültürlerini bırakıp başka bir yere yerleşmek halini oluşturur. Yani böyle bir çağrışım yapıyor benim kafamda. En azında yani daha çok olumsuz şeyler çağrıştırıyor.” (Ö6)

“Göç eden insanları da buna benzetiyorum, yani doğdukları, büyüdükleri, kök saldıkları topraklardan vazgeçmek zorunda kalıp, çeşitli sebeplerden dolayı başka topraklara gidip, orada o ağaç gibi yavaş yavaş solup, kurumalarına benzetiyorum.” (Ö8)

“Yani göç isteğe bağlı da olabilir, zorunlu da olabilir. Maddi imkânsızlıklardan dolayı da olabilir. Bir yerden bir yere ailece taşınmadır.” (Ö10)

“Bizim coğrafyada gerçekleşen göç, tamamıyla normal kural yani insanların toplumsal evrimi dışında zorunlu sebeplerden dolayı gerçekleşmiştir. İnsanların doğduğu, yaşadıkları, alıştıkları, ekonomik sistemin sosyal sistemin dışına travmatik bir şekilde çıkıp, başka bir alan taşınıp başka bir alana yerleşmek zorunda kalmaları, o insanlarda çok olumsuz sonuçların ortaya çıktığına şahit olduk. Bundan dolayı çok kötü şekilde etkilendiklerini ve geldikleri şehirde de, geldikleri şehirde de kesinlikle modern yaşama ya da kent yaşamına uyum sağlayamadıklarını tespit ettik. Bundan dolayı bu travmayı yaşayan insanların bundan sonraki sürece de kent yaşamına da adapte olamadıklarını düşünüyorum.” (Ö11)

“Yani bir ağacı köklerinden koparılması gibi bir acı, hani nasıl ki topraksız yaşayamazsa bütün böyle işte minerallerini kendisi için yaşamsal öneme sahip olan tüm ihtiyaçlarını topraktan karşılıyorsa yani göç de böyle bir durum. Yani onlardan yoksun tamamen bir şekilde bilinmezliğe bir yolculuk diyelim.” (Ö12)

“Göç insanların hayat tarzını, yaşayış tarzını, mesleğini, gelecekle ilgili hayallerini, umutlarını, her şeyini alt üst eden bir vaka. Çünkü insanlar buldukları yerden göç ettikleri zaman tamamen yabancı oldukları bir yere uyum problemi yaşayacaklar. Meslekleri yok, işleri yok, çocukların gelecekları yok yani bununla ilgili gerçekten tam bir vahşettir göç olayı, yani her türlü göçten bahsediyorum.” (Ö13)

“Fakat bizim bölgemizde isteğe bağlı göç değil de mecburi göç olmuştur. Bizim göçlerimiz trajik olaylardır. Yani insanın doğup büyüdüğü, yaşadığı çevreyi terk etmesi, bırakması benim hiç kabullenemeyeceğim bir şeydir.” (Ö19)

Yukarıdaki açıklamalardan da görüldüğü gibi, görüşme yapılan öğretmenler, bölgedeki göçün insanların kendi istekleri doğrultusunda bir göç olmadığını ortaya koymuşlardır. Bölgedeki insanların yaşadıkları, doğdukları, yaşam alanlarını, topraklarını zorla, istekleri dışında göç ettirilmiş oldukları görülebilmektedir. Zorla yapılan bir yer değiştireme doğal olarak insanların hayatlarını etkilemekte ve büyük bir travmaya yol açtığı söylenebilir.

3.2.2. Öğretmenlerin “Sizce Eğitim Açısından Göç Etmenin Etkileri Neler Olabilir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında ikinci soru olarak, “Sizce eğitim açısından göç etmenin etkileri neler olabilir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 14’te gösterilmiştir.

Çizelge 14

Öğretmenlerin Eğitim Açısından Göçün Etkilerine İlişkin Görüşleri

Göçün eğitime etkileri

Dil sorunu yaşama
Özgüven sorunu yaşama
İletişim kurmama ve etkin katılım göstermeme
Ötekileşme sorunu yaşama
Aidiyet duygusunun olmaması
Davranış bozukluğu yaşama
Hırçın olma
Çocuğun farklı işlerde çalışması, eğitimi sekteye uğratması
Kültürel ve eğitsel uyum sorunu yaşama
Eğitimin kalitesinin düşmesi
Korkak, içine kapanık çocuklar yaratması
Köye göre olumlu eğitim koşullarını yaşama
Toplumsal şok yaşama
Ailelerin uyum sorununun eğitime yansımaları
Ailelerde eğitimin arka planda kalması

Öğretmenlerin, eğitim açısından göç etmenin etkilerini “dil sorunu yaşama”, “özgüven sorunu yaşama”, “iletişim kurmama ve etkin katılım göstermeme”, “ötekileşme sorunu yaşama”, “aidiyet duygusunun olmaması”, “davranış bozukluğu yaşama”, “hırçın olma”, “çocuğun farklı işlerde çalışması”, “eğitimi sekteye uğratması”, “kültürel ve eğitsel uyum sorunu yaşama”, “eğitimin kalitesinin düşmesi”, “korkak, içine kapanık çocuklar yaratması”, “köye göre olumlu

eğitim koşullarını yaşama”, “toplumsal şok yaşama”, “ailelerin uyum sorununun eğitime yansımaları”, “ ailelerde eğitimin arka planda kalması” biçiminde sıralamıştır. Öğretmenlerin bu konudaki bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Tabii eğitim açısından gelen öğrenciler, burada ayak uydurmada sorun yaşıyor. Bir eziklik yaşıyor. Sınıfa ayak uydurmada o öz güvenini kazanana kadar bir kaç yılı heba olmakta, içine kapanık bir yapıya bürünüyor.” (Ö1)

“Eğitim açısından bir kere göç ettikten sonra o toplumsal şoku ilk etapta yaşıyorsun ; çünkü kendi bölgeden sürülüyorsun ve hani her ne kadar aynı bölge içinde kalanlar için söylüyorum ben bunu, ne kadar aynı bölge içinde yaşasalar da hani köyden kente ya da bir köyden başka yere göç ettikleri zaman ister istemez bir toplumsal şok yaşanıyor, bu ister istemez çocuklar için söyleyecem eğitim açısından sorduğunuz için ister istemez hani bir uyum sorunu getiriyor beraberinde.” (Ö2)

“Şimdi ana dile değineceğim. Şu durumda da çocuk ilçede veya köyde kendi ana dilini öğreniyor. Evet Kürtçe öğreniyor veya hayır Zazaca da olabilir. Zazaca da var biliyorsunuz. Çünkü nice köyler var ki sadece Zazaca konuşuyorlar. Hiç Türkçe’yi de Kürtçe’yi de bilmiyorlar.” (Ö4)

“Onun anlattıklarından biliyorum hani çocukların ne kadar kendini öteki hissettiğini, oraya ait olmadıklarını, davranışlarının o yüzden çok olumsuz olduğunu, çocukların çok daha böyle hırçın...” (Ö7)

“Gerek eğitim açısından gerek sosyal davranış açısından hiçbir zaman oturduğu semtin veyahut mahallenin bir bütünü olamamışlardır. Şehir yaşamına ayak uyduramıyorlar, köy yaşamlarına devam ediyorlar. Bu da eğitim ve öğretimi tamamen sekteye uğratmıştır.” (Ö14)

“Bu bölgenin çocukları, Seyrantep’e nin çocukları genelde sanayi bölgesine yakın olduğu için daha çok orada çalışan çocuklar, yani okuldan sonra büyük oranda orada çalışıyorlar. Ya da şu ana yol üzerinde su satan çocuklar, boyacılık yapan çocuklar her biri hayatın içine, ekonominin içine girmek zorundalar, hani kendi isteklerinin dışında maddi olarak ailelerine katkıda bulunmaları gerekiyor ailelerine.” (Ö15)

“...bir evde iki üç ailenin kaldığına, yani tuvalet sırasına bile girip derse geç kalan öğrencilerimiz vardı. Yani yirmi kişinin, yirmi beş kişinin bir evde yaşadığına şahit oldum. Ders çalışmak ya da orda değil ders çalışmak, yemek yemek bile bir zorluk ve bu genelde şehir hayatına çok zor uyum sağladılar.” (Ö8)

“Çünkü Bağlar biliyorsunuz biraz köyden gelen öğrenciler, hani köyden Diyarbakır’a taşınanın ilk adresi Bağlar, Bağlara yerleşiyorlar. Ee burada da aynı şekilde dil bilmeyen, maddi sorunlar yaşayan, ailesi işsiz güçsüz olan hani ilk etapta öyle oluyor. Bir iş, bir düzen kurana kadar aynı sorunlar burada da oluyor. Zamanla bu sorunlar kalkıyor, ne şehirliler ne köylüler çocuklar ortaya çıkıyor. Doğal olarak da sorunlar yaşıyoruz eğitimde. İki arada bir derede kalan çocuklar yani.” (Ö10)

“Mesela onlarda gözlemlediğimiz şey sınıfta genellikle en arkada oturmayı tercih ediyorlar. Türkçe’ye hakim olmadıkları için kendilerini biraz ezik hissediyorlar. Konuşmayı, öğretmenle diyalogu seçmiyorlar. Kendileriyle ilgili birkaç tane hemşerisini görüp, daha çok onlarla ilişki geliştirmeyi çalışıyorlar. Çok fazla faal öğrenciler değiller. Eğitim konusunda da çok başarılı oldukları söylenemez.” (Ö11)

“Hal böyle olunca yani bi aidiyet duygusu sorunu ortaya çıkacaktır. Ve böyle korkak, içe kapanık bir durum olacak ki bu da eğitimde felakettir. Yani bu tamamen öyle eğitim için yani dinamit olacak, etkisi bir şeydir yani.” (Ö12)

“Derslik sayısında sıkıntı olacak. Derslik sayısında sıkıntı olunca sınıf mevcutları artacak. Sınıf mevcutları artacak. Bazen yetmiş, sekseni hatta doksanı bulan sınıflar olacak. Ki gördük bu ülkede. Öğretmen yetersizliği olacak. Bu yüzden de eğitimin seviyesi düşecek ne yazık ki. Eğitimin kalitesi düşecek. Göçün eğitim üzerinde aklıma ilk gelen böyle bir olumsuz etkisi var.” (Ö16)

Kendileri ile görüşülen öğretmenlerin, göçün eğitime etkisi konusunda öğrencilerin birçok sorunla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorunların başında dil sorunun geldiği söylenebilir. Yani öğrencilerin Türkçe’yi bilmemeleri ya da Türkçe’ye hakim olmamaları söylenebilir. Bunun sonucunda da sağlıklı bir iletişim ortaya çıktığı görülmektedir.

İçe kapanık, öz güven eksikliğinin olduğu, ezik ve uyum sağlamada sorunlar yaşanabilmektedir. Öğrenciler göçle beraber büyük bir toplumsal şok yaşadıkları ve ötekileşme öğrencileri daha da hırçınlaştırabilmektedir. Şehirde köy hayatına devam etmektedirler. Çocuk işçiliğinin olması da yaşanan bir başka sorun olduğu ifade edilebilir. Öğrenciler okul dışında farklı işlerde çalışarak ailelerine maddi destekte bulunduğu söylenebilir.

3.2.3. Öğretmenlerin “Göçmen Öğrencilerin Okullarında Yaşadıkları Sorunlar Hakkında Neler Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında üçüncü soru olarak, “Göçmen öğrencilerin okullarında yaşadıkları sorunlar hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 15’te gösterilmiştir.

Çizelge 15

Öğretmenlerin Göçle Gelen Öğrencilerin Okullarında Yaşadıkları Sorunlar İlişkin Görüşleri

Öğrencilerin okulda yaşadıkları sorunlar

İçe kapanma ve utangaç olma

Dil sorunu yaşama

Ekonomik sorun yaşama

Uyum problemi ve iletişim sorunu yaşama

Kendini ifade edememe

Bulunduğu yere ait hissetmeme

Asosyal durumu yaşama

Okuldan kaçma

Derse kendini verememe

Ötekileşme ve kabullenmeme

Psikolojik çöküntü yaşama

Çocuk işçiliği yaşama

Okulu bırakma ve okuldan kaçma

Özgüven sorunu yaşama

Okulu kabullenmeme

Eğitimin öncelikli olmaması

Gerginliklerin kavgaların olması

Kızların eğitim alamamaları

Öğretmenlerin, göçmen öğrencilerin okullarında yaşadıkları sorunlar “içe kapanma ve utangaç olma”, “dil sorunu yaşama”, “ekonomik sorun yaşama”, “uyum problemi ve iletişim sorunu yaşama”, “kendini ifade edememe”, “bulunduğu yere ait hissetmeme”, “asosyal durumu yaşama”, “okuldan kaçma”, “derse kendini verememe”, “ötekileşme ve kabullenmeme”, “psikolojik çöküntü yaşama”, “çocuk işçiliği yaşama”, “okulu bırakma ve okuldan kaçma”, “özgüven sorunu yaşama”, “okulu kabullenmeme”, “eğitimin öncelikli olmaması”, “gerginliklerin kavgaların olması”, “kızların eğitim alamamaları” olarak belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki kimi görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Dediğim gibi okulu kabul etmiyorlar ilk etapta. Zaten çünkü onların yaşadığı çok daha farklı sıkıntılar var, yani ya babası öldürülmüştür ya başka şeyler olmuştur, evleri orda yakılmıştır,

yıkılmıştır, bir şekilde buraya gelmiştir, çalışmak zorundadır ya da ne bileyim kendi küçük kardeşleri ya da ağabeyleri ablaları varsa bir şekilde onları da düşünmek zorundadır. Eğitim onlar için çok çok çok sonrasında lüks olabilecek, olabilmek tarif edebileceğimiz bir şey oluyor. Okullarda isteksizler, ders onlar için çok apayrı bir yerde, öncelikleri değil.” (Ö2)

“Kendilerine ait hissedememe yani ordaki insanlarla, arkadaşlarla birey olarak onlardan farklı bir durumdan durmak daha ezik, işte ben gideceğim, buraya ait değilim olgusu var. Bunun da arkadaş ilişkileri ister istemez asosyal bir yapıya bürünmesine neden oluyor. Daha içine kapanık, daha çekingen bir duruma gelmesine neden oluyor. Bu bir etkendir. Bir diğeri hani sıralayabilirsek eğer yine kendini ait hissedememenin çocukta yaratacağı, okula yansıtacağı sorunlar olur. Nedir bu? Okuldan kaçma olur. Derslerde dikkatini tam olarak verememe olabilir. Hani değişir her öğrenci için. Ya da gittiği yerin şivesini bilmeyebilir. İletişimde kopukluk olabilir.” (Ö5)

“Göçmen öğrenci öncelikle uyum problemi zaten arkadaşlarıyla olsun, kendiyle ilgili çelişkiye düşüyor çocuk. Dil problemi varsa zaten eğitimi bir kere olumsuz olarak zaten başlıyor. Bende şimdi ben birinci sınıfa giriyorum, köyden gelen öğrenciler dil bilmiyor. Mesela Türkçe bilmiyordu. Ben de konuşmadığım için ben Zaza’yım onlarda Kırmanc. Ben mesela hiç iletişim kuramadım. Arkadaşları aracılığıyla kurmaya çalışıyorum, onlarla da kurmuyor. Bir utangaçlık var, kendini ifade edememe, oraya ait hissedememe. Sene sonuna kadar bu devam etti diyebilirim. Daha yeni bu karne dönemine yakın o çocuğun ben böyle birazcık okulla ilgilendiğini gördüm. Zaten okuma yazmaya da geçemedim bu yüzden. Çok, ana dilde eğitim bu yüzden çok önemli yani.” (Ö7)

“İşte dediğim gibi parasızlık, ailedeki maddi sıkıntılar yüzünden yaşanan gerginlikler, kavgalar, ailelerin dağılması, bunlar çocukları çok olumsuz yönde etkiledi. Çünkü benim de öğrencilerim vardı. Çok parçalanmış aileye şahit oldum yani bu sorunlar o kadar hat safhaya ulaşmıştı ki artık anne babalar bununla başa çıkamıyor. Çünkü danışacakları bir merci yok ya da onlara yardım edecek, yol gösterecek kimse yok. Aile içi uyumsuzluklar, kavgalar çok fazlaydı. Yani çok dağılan aileye şahit oldum.” (Ö8)

“Bir, arkadaşları arasında kabullenememe diye düşünüyorum, kendini iyi ifade edememe, kabuğuna çekilme, sessizleşme, sakinleşme sonra diğer arkadaşlar arasında ya da öğretmenler arasında bu çocuk başarısız, zayıf, tembel, yeni gibi yakıştırmalar, yaftalar yapıyorlar. Ama daha çok içine kapanma ve kendi halinde yaşamaya devam ediyor çocuk.” (Ö10)

“Bu sorunlar birincisi öz güven sorunu olacak, çocuklardan bu bariz görünen bir şey. İkincisi içe kapanma olayı olacak. Ondan sonra yani korkak bir kişilik yapısı, bir ruh hali gelişecek ve bunlar olduğu zamanda yani eğitim, yani bir kere bunların zıddını isteyen bir şey. Böylesi bir ortam olması gerekiyor.” (Ö12)

“...yabancı oldukları bir ortama giriyorlar, uyum problemi yaşıyorlar, çoğunun dil problemi oluyor. İşte Kürtçe-Türkçe dil problemi, ondan sonra geldikleri yerde yaşam tarzları farklıdır, ekonomik sıkıntılar yaşıyorlar...” (Ö13)

“Psikolojik dengesizlik yaşayan birçok insan var ve bunlar insanların üzerinde psikolojik sorunlara neden olabiliyorlar maalesef, ha şey de yapabiliyorsun ya hani kimi insanlar bakıyorsun yani ya pusup yerine oturuyor hiçbir şeyle uğraşmıyor. Hani tamamen içine kapanıyor, kimileri de çok ilginç şeyler yapabiliyorlar yani. O patlamayı evet o patlamayı yaşayıp çok farklı olanlara yönelebiliyorlar ve okulu bırakma oranı da çok yüksek oluyor maalesef. Bu da olayın doğal bir sonucu gibi geliyor bana.” (Ö18)

“Orda sıkıntılar çoktu, öğrencilere de bu yansıyor çünkü şimdi göç eden öğrencinin illa ki geldiği yere uyum sorunu yaşadığı yaşaması zaten kaçınılmazdır. Bizim okulumuza bu sene bir öğrenci geldi. Beşe, 5C sınıfına bir kız öğrencimiz geldi, göçten dolayı geldiği belli oluyor çünkü içine kapanık bir halde, adeta sudan çıkmış balık gibi çırpınıyor. Acaba nasıl buraya uyum sağlayacam buraya nasıl geleceğim.” (Ö19)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen öğretmenlerin, öğrencilerin okulda yaşadıkları sorunlar hakkında benzer düşünceleri bulunabilmektedir. Yaşadıkları şokla birlikte uyum sorunu yaşayabilmektedirler. İçe kapanık, utangaç, kendini ifade edememe, asosyal olma, öz güven sorunu yaşama ve gergin olmaları şeklinde sorunlar gözlemlenebilmektedir. Arkadaşları arasında kabullenmeme yaşanabilmektedir.

Eğitim ve okul öğrenciler için öncelikli bir konu olmadığı söylenebilir. Çünkü çocukların başka yaşamsal sıkıntılarından dolayı önemsememektedirler. Okulda öğrenci kendini oraya ait hissetmemektedir. Bunun sonucunda okulu sevmeme, okuldan kaçma, okulu bırakma şeklinde yansımalar olduğu söylenebilir.

3.2.4. Öğretmenlerin “Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışları Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında dördüncü soru olarak, “Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 16’da gösterilmiştir.

Çizelge 16

Öğretmenlerin Göçe Bağlı İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşleri

İstenmeyen öğrenci davranışları

Asosyal, etkin olmayan ve utangaç olma
Kendini ifade edememe

Kız çocuklarda utangaçlık yaşama
Konuşmama sorunu yaşama
Her şeye isyan durumu
Güvensizlik yaşama
İletişim sorunu yaşama
Kendini çevreyi beğenmeme
Ait hissedememe
Öğrencilerin temizliğe dikkat etmemeleri
Aile ile iletişim sorunu yaşama
Çocukların çetelerin eline düşmeleri
Okulun ikinci planda olması
Aile için okulun çocuğun evden çıkması anlamına gelmesi
Hırsızlık eğiliminin olması
Derslerde başarısız olma
Soruya cevap vermeme
Agresif, saldırgan olma
Kıskanç olma
Aileye karşı nefret duyma
Umutsuz olma
Kişilik bozukluğu yaşama
Olumsuzluklar nedeniyle aileyi suçlama
Psikolojik destek görememe
Öğretmene karşı saldırgan olma
Okul ve öğretmeni devletle özdeşleştirme
Okul ve ailede farklı kuralların olması
Yaşadıklarına karşı öfke içinde olma
Genel bir güvensizlik yaşama
Var olduklarını göstermek için saldırganlaşma, uyuşturucuya yönelme, kız arkadaşlarına sarkma, öğretmenine karşı çıkma
Değerlerin yok olması
Şaşkınlık yaşama
Ailenin çocuğu göz ardı etmesi
Yanlış arkadaş ilişkilerinin kurulması
Duygusal boşluk
Çocuğun ailesiyle olan bağının kopması
Öğretmenle sağlıklı bir ilişki kuramama
Toplumdan hayattan kopma

Dil sorunu yaşama

Sınıfta uyum sorunu yaşama

Öğretmenlerin göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları hakkındaki görüşlerini “asosyal, etkin olmayan ve utangaç olma”, “kendini ifade edememe”, “kız çocuklarda utangaçlık yaşama”, “konuşmama sorunu yaşama”, “her şeye isyan durumu”, “güvensizlik yaşama”, “iletişim sorunu yaşama”, “kendini çevreyi beğenmeme”, “ait hissedememe”, “öğrencilerin temizliğe dikkat etmemeleri”, “aile ile, iletişim sorunu yaşama”, “çocukların çetelerin eline düşmeleri”, “okulun ikinci planda olması”, “aile için okulun çocuğun evden çıkması anlamına gelmesi”, “hırsızlık eğiliminin olması”, “derslerde başarısız olma”, “soruya cevap vermeme”, “agresif saldırgan olma”, “kıskanç olma”, “aileye karşı nefret duyma”, “umutsuz olma”, “kişilik bozukluğu yaşama”, “olumsuzluklar nedeniyle aileyi suçlama”, “psikolojik destek görememe”, “öğretmene karşı saldırgan olma”, “okul ve öğretmeni devletle özdeşleştirme”, “okul ve ailede farklı kuralların olması”, “yaşadıklarına karşı öfke içinde olma”, “genel bir güvensizlik yaşama”, “var olduklarını göstermek için saldırganlaşma”, “uyuşturucuya yönelme”, “kız arkadaşlarına sarkma”, “öğretmenine karşı çıkmama”, “değerlerin yok olması”, “şaşkınlık yaşama”, “ailenin çocuğu göz ardı etmesi”, “yanlış arkadaş ilişkilerinin kurulması”, “duygusal boşluk”, “çocuğun ailesiyle olan bağının kopması”, “öğretmenle sağlıklı bir ilişki kuramama”, “toplumdan hayattan kopma”, “dil sorunu yaşama”, “sınıfta uyum sorunu yaşama” biçiminde ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki kimi görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bizim okuldaki öğrenciler kendilerini gösterebilmek için yani var olduklarını belirtebilmek için daha saldırgan davranıyorlar, yani mesela uyuşturucuya yönelimleri bu yüzden, kız arkadaşlarına sarkmaları bu yüzden, öğretmenlere karşı çıkmaları bu yüzden yani kendilerini var etmeye çalışıyorlar ve bir şekilde bunu insanlara zarar vererek, dikkat çekerek yani yapmaya çalışıyorlar.” (Ö2)

“Bakıyorsun mesela sınıfa geliyor, elleri boyalı ayakkabı boyası var ya ondan, sonra şey vardır mesela sokaklarda falan var ya çöp falan topluyorlar hala da bakıyorum var ya o mesela ter içinde koku geliyor onlardan” (Ö3)

“Çocuk öğretmene karşı saldırgandır. Çünkü senle iletişim kopukluğu var. Senlen diyaloga giremiyor, iletişim kuramıyor. Bu sebeplen de aslında senin her yaptığını ona karşı bir şey sayıyor.” (Ö4)

“Bizim yaşadığımız en büyük problemlerden biri çocukların bir doğrusunun, yanlışının olmaması ya da evdeki doğru yanlışla okuldaki doğru yanlışın birbiriyle bağlantılı ya da paralel olmaması gibi sıkıntılar yaşanabiliyor. Şiddet, yine temel ortaya çıkan problemlerden bir tanesi. İnanılmaz şiddet, küfür eğilimi var çocuklar içerisinde. Bu da herhalde anne babada aldıkları dediğim gibi

ikinci kuşakta devam eden öfke ama hala devam eden bir öfke var. Bu yüzden de çok yoğun saldırgan davranışlar görebiliyoruz. Öğrenciler üzerinde güvensizlik kesinlikle anne baba da dahil öğretmen de dahil çoğu insana güvenmiyor öğrenci. Ve bununla ilgili çok büyük sıkıntı yaşanabiliyor.” (Ö6)

“Bazı çocuklar uyum sağlayabiliyor kendi karakterlerinden dolayı ama çoğunda işte kız çocuklarında utangaçlık çok fazla oluyor. Arkadaşlarıyla işte konuşmama, öğretmenleriyle konuşma. Erkek çocuklarında da daha olumsuz davranışlar, ne bileyim negatif davranışlar bir hırçınlaşma, saldırganlık hali. Bu tür şeyler ben yaşıyorum hep. Kavga, şiddet olayı.” (Ö7)

“...birkaç ailenin bir arada yaşamasından kaynaklanan çocuk istismarlarına da şahit olduk. Yani düşünün ki işte amca çocukları, hala çocukları bir arada yaşıyorlar ve bizzat kendim de tanık oldum buna ve çocuk o kalabalıkta kayboluyor, görünmez oluyor adeta.” (Ö8)

“...daha çok asosyal, etkin olmayan derse katılmayan utangaç çocuklar olarak karşımıza çıkıyorlar. Yani istenemeyen davranış olarak eğer kastettiğin oysa daha çok öyle oluyor. Oysa şey olarak şiddete yönelmiş çocuklar değil daha çok kendini ifade edemeyen çocuklardır.” (Ö11)

“Öncelikle aileleriyle bir iletişimsizlik olduğunu düşünüyorum. Niye? Çünkü aile daha çok maddi sıkıntılılarıyla boğuşurken çocuğu tamamen göz ardı ediyor. Çocuk kendi başına karar vermek zorunda kalıyor. Yeni girdiği bir ortamda yanlış arkadaş ilişkileri de kurduğu için yanlış kararlar vermeye başlıyor veya istenmeyen bazı alışkanlıklar o boşluğu doldurmak için istenmeyen bazı alışkanlıklar ediniyor. İşte uyuşturucu, sigara, hırsızlık vs. duygusal bir boşluk yaşıyor, yanlış arkadaşlıklar ediniyor, yanlış davranışlar ediniyor yine buna bağlı olarak ailesiyle bağının koptuğunu düşünüyorum.” (Ö13)

“Okuldan sık sık kaçma veya okuldan tamamıyla uzaklaşma başta olmak üzere sınıftaki arkadaşlarıyla kaynaşamama, onlarla birliktelik oluşturamama veyahut onlarla paylaşım konusunda büyük sıkıntılar yaşanmaktadır.” (Ö14)

“Şimdi aile çok fazla çocuk sahibi olduğu için yeterince hepsini kaliteli zaman ayıramıyor. Karın doyurma telaşına düşüyor. Bu da okulun ikinci plana ayılmasına sebep oluyor. İşte okulu ne olarak görüyor? Anne mesela işte yedi çocuğu varsa beşi okula gidiyorsa o beşini en azından günün yarısı başından salmış olarak düşünüyor. Okulu da o gözle görüyor. Yani okulu bir şey olarak görmüyor. Yani çocuğun eğitilecek işte iyi bir noktaya olarak görmüyor. Sadece o belli bir saat diliminde çoğu veli ne yazık ki ayrı kalsın yani kaba tabirle kahrını okul çeksin olarak görüyor ne yazık ki.” (Ö16)

“Çocuk aileye karşı nefret duyuyor. Bu da çok kötü bir sorun. Çocuk yani mesela şey oluyor, bakıyorsun aile maddi anlamda göçmüş, çökmüş durumda, hiçbir şey yok ve çocuk bir anda çevresindeki insanların çok rahat yaşadığını fark ediyor ya, fark ediyor ve şey istiyor. Aileden hani bana şunu almaları lazım işte bunu alsın, şunu alsın. Aile alamayınca ne oluyor? Çocuk bir anda onlara kin gütmeye başlıyor, suçluyor tabii.” (Ö18)

“...çocuğun değerleri bana göre yerle bir oluyor. Köydeki çocuk daha çok masumdur. Bir anda geliyor burda bir anda internet cafe, park, bahçe bir anda bunları görüyor. Kendi köyünde belki çok az kötü örnek, kötü davranış görmüştür. Bir anda geliyor burda onlarcasını, yüzlercesini görüyor ve ister istemez bunları kendisine örnek alıyor.” (Ö19)

Öğrenciler var olduklarını göstermek için çok yanlış yollara sapabilmektedirler. Ailenin maddi sıkıntılarından dolayı öğrencilerin çalışmak zorunda kalabilmektedir. Yani çocuk işçiliği büyük bir sorun olarak karşımıza çıkabilmektedir. Öğrenci okulda öğretmene karşı saldırgan davranışlar gösterebilmektedir. Öğrenci okulda ve evde farklı ortamlarla davranışlarla karşılaşabilmektedir. Şiddet ve küfür eğilimi yaşanabilmektedir. Okuldan kaçma ya da okula tamamen gitmeme en çok görülün sorunlar yaşandığı söylenebilir.

3.2.5. Öğretmenlerin “İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Oluşma Nedenleri Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında beşinci soru olarak, “İstenmeyen öğrenci davranışlarının oluşma nedenleri nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 17’de gösterilmiştir.

Çizelge 17

İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Oluşma Nedenine İlişkin Görüşleri

İstenmeyen davranışların oluşma nedenleri

- Şehre ve yeni duruma uyum sağlayamama
- Ailenin olumsuz tutumu ve duyarsızlığı
- Devletin olumsuz yaklaşımı
- Doğal ortamından koparma
- Aidiyet duygusu sorunu yaşama
- Ülkede yaşanan savaşın olması
- Göçün getirdiği psikolojik sorunlar ve olumsuz yaşam koşulları
- Ekonomik sorunlar yaşama
- Çocuklardan çok fazla şey beklenilmesi
- Çocuğun aileyi suçlaması ve aileye isyan etmesi
- Olumsuz eğitim koşullarını yaşama
- Zorunlu göç olduğundan başkaldırı yaşama

Anne babanın yaşadığı bunalımların çocuklara yansması

Çocuğun aileyle sağlıklı bir ilişki kuramaması

Çocuğun bir yıkımla gelmesi

Kendilerini ifade edecek alanlarının olmaması

Kendileriyle görüşme yapılan öğretmenlerin, istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşma nedenlerini “şehre ve yeni duruma uyum sağlayamama”, “ailenin olumsuz tutumu ve duyarsızlığı”, “devletin olumsuz yaklaşımı”, “doğal ortamından koparma”, “aidiyet duygusu sorunu yaşama”, “ülkede yaşanan savaşın olması”, “göçün getirdiği psikolojik sorunlar ve olumsuz yaşam koşulları”, “ekonomik sorunlar yaşama”, “çocuklardan çok fazla şey beklenilmesi”, “çocuğun aileyi suçlaması ve aileye isyan etmesi”, “olumsuz eğitim koşullarını yaşama”, “zorunlu göç olduğundan başkaldırı yaşama”, “anne babanın yaşadığı bunalımların çocuklara yansması”, “çocuğun aileyle sağlıklı bir ilişki kuramaması”, “çocuğun bir yıkımla gelmesi”, “kendilerini ifade edecek alanlarının olmaması” olarak sıralamışlardır. Öğretmenlerin bu konudaki kimi görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Ellerinde olmadan, yani istekli bir yer değişimi değil de zorlu, zorunlu bir göç olduğu için, zorunlu yer değişimi olduğu için onlar da bir başkaldırı hissediyorlar.” (Ö2)

“Çocuk anne babayı da suçluyor aslında. Çünkü burada bunu öğreniyor. Yani anne baba çocuğuna bakıyor, gönderiyor. Sen niye bana bakmıyorsun? Sen beni işe gönderiyorsun. Niye bana ayakkabı boyattırıyor? Niye bana sakız sattırıyor? Niye bana cam sildirtiyorsun? Çocuk böyle bir isyanda da aynı zamanda. Ha o zaman ne diyoruz? Bir devlet desteği, iki aile, ebeveynlerin eğitimi.” (Ö4)

“Kendini ait hissedememe, insan sosyal bir canlı yani hep söylüyoruz. Kendini ait hissedemeden sen bir yere inan ki hiçbir şey yapamazsın. Yani sen bir yere kendini ait hissettiğin kadar özgürsündür. Kendini rahat ifade edersiniz eğer ki sen bir yere ait değilsen orda bulunmanın bir anlamı var mı? Eğer bir ağacı alıp biz ait olmadığı bir toprağa ekersek, bir söğüt ağacını alıp çöle ekersek söğüt ağacı orda yaşayabilir mi? Ya da bir muz alıp, ekvator şey şey kutuplara ekersek bir anlamı olur mu? Olmaz. Göçte bu da böyledir hani. İstenmeyen davranış diyoruz ama bu şeydir. Bunun etkeninde nelerin etkili olduğu kısmında ait olamamadır. Aidiyet hissedememdir. Sosyalleşmenin sağlanamamasıdır. Hazır olamamadır.” (Ö5)

“Bu davranışların oluşmasında bir kere anne-babanın, ebeveynlerin yaşadığı stres, bunalımlar, kavgalar, bunlardan kaynaklanan çocuk üzerinde çok olumsuz etki yaratıyor. Çünkü biz bazen çocuklar üzerinde ani değişiklik hissettiğimiz zaman aileleriyle iletişime geçtiğimizde, mutlaka aile içinde bir problemin olduğunu fark ediyoruz. Ya maddi bir problem ortaya çıkıyor ya da anne baba anlaşmazlığı, mutlaka evde bir problem olduğunu fark ediyoruz. Göçten dolayı zaten bu büyüklerin yani anne babaların üzüntüleri, yaşadığı zorluklar, çıkmazları, çaresizlikleri, çocuklara

da kötü davranmalarına yol açıyor. Yani bu insan kendi mutlu değilken etrafındakileri de mutlu edemez. Yani beklisi de istemeden dahi olsa, farkında olmadan dahi olsa çocuklarına belki şiddet gösteriyor olabilirler ya da en azından hiçbir şey yapmasalar da ilgilenmiyor olabilirler, onları duymuyor olabilirler. Yani ailelerin de kendi dertleri, tasaları çocuklarına son derece önemli ölçüde yansıyor.” (Ö8)

“İşte bunun asıl kaynağı budur. Yerinden koparılmış göç. Yani sen orada onun işte yaşamını sağlayan, ona hayat veren, onu doğal ortamından koparırsanız yani böyle işte ucube hiç böyle hani tanımlayamayacağınız hani bu nükleer santrallerle ilgili söylenen bir şey vardır. Yani siz en iyisini yaparsınız; ama hani risklerini hesaplayamazsınız hani mesela bir deprem oldu Japonya’da, yani sözde yani en böyle işte geçerli sistemler son teknolojik sistemlerle yapıldı; ama yani riskleri tam bir şekilde hesaplayamıyor. Göç de aynı buna benzer nükleer santral gibi bir şey var, yani sızıntının nerede olacağını onu tahmin edemezsiniz. Hal böyle olunca yani bu çok sıkıntılı bir durumdur. Göçtür yani.” (Ö12)

“İşte az önceki soruyla bağlantılı aslında yeni bu davranışlar neden oluşur. Çocuk ailesiyle sağlıklı bir iletişim kurmadığı için hayatını dışarıda aramaya başlıyor. Yeni girdiği bir ortam olduğu için orda da çok sağlıklı ilişkiler kuramıyor Zaten bir yıkımla gelmiş oluyor, ekonomik sorunlar yaşamış oluyor, ailesiyle sağlıklı bir iletişim kuramamış oluyor ve ondan sonra yeni girdiği ortamda da rast gele ilişkiler kuruyor, sonunu çok fazla da düşünmeden ona bağlı...” (Ö13)

“Zaten hani bunların başında göç olayı olduğunu söylüyoruz. Yani tamamen bir kere göçten doğuyor ama sadece yani göç ve göçün devamı insanların işte alternatifsiz kalması, yaşamını idame ettirememesi bundan dolayı travma yaşamaması, sıkıntılar yaşamaması, ondan sonra tutunacak hiçbir dalının olmaması çok kötü bir şey. Hani bir anda hiç düşünmediğin, hiç tahmin edemediğin, hiç bilmediğin bir yerin şap pat diye ortasına düşüyorsun.” (Ö18)

“Yani göç, ailenin kalabalık olması, ekonomik sıkıntı, eğitimsizlik, bilgisizlik bir de bir şey daha var, çocukları için motive edilmemişler. Çünkü çevrelerinde güzel davranışlar görmemişler. Örneğin bizim öğrencilerimiz hep bu mahallede yaşamışlar. Bu mahallede yaşadığı için başka mahalleyi hiç görmemiştir. Başka güzel ortamları, güzel insanları hiç görmemişler. Görmedikleri için ne yaparlar çocuk dünyayı burası gibi zannediyor. Mesela çocuk burda hiç kabuğundan hiç sıyrılmamıştır, burda kalmıştır. Ekonomik sebep diyebiliriz, göç, ekonomi, ailelerin eğitimsizliği bunlar sebepleridir.” (Ö19)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen öğretmenlerin, istenmeyen davranışların oluşma nedenleri olarak birçok neden gösterildiği söylenebilir. Terk etmek zorunda kaldıkları köylerinden gelerek şehre uyum sağlayamamaları, ailenin üzerine düşen sorumluluğu yapmaması/yapamaması, yaşadıkları olumsuz şartlar nedeniyle psikolojilerinin bozulması, ekonomik sorunlar gibi sebepler bu duruma örnek gösterilebilir.

Öğrencinin ihtiyaçlarını karşılamadığı ve onu çalıştırdıklarından dolayı aileyi suçlaması, devlet desteğinin eksik olması, aidiyet hissedememe, ailede yaşanan sorunların çocuğa olumsuz yansımaları, ailesiyle sağlıklı iletişim kuramaması, gibi nedenler istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına diğer nedenleri olduğu söylenebilir.

3.2.6. Öğretmenlerin “İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Çözümünde Ailenin, Öğretmenlerin ve Okul Yönetiminin Katkısı Nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında yedinci soru olarak, “İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Çözümünde Ailenin, Öğretmenlerin ve Okul Yönetiminin Katkısı Nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 18’de gösterilmiştir.

Çizelge 18

Öğretmenlerin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Çözümünde Ailenin, Öğretmenlerin ve Okul Yönetiminin Katkısına İlişkin Görüşleri

İstenmeyen öğrenci davranışlarını çözümünde ailenin, öğretmenin ve okul yönetiminin katkısı

Aileleri bilgilendirme
Haftalık aile görüşmeleri yapma
Ailenin okula çağırılması
Çocukların RAM’a gönderilmesi
Çocuğu rehber öğretmene gönderme
Çocuğu psikologa, doktora sevk etme
Aile ziyaretlerinin yapılması
İdarenin aile görüşmeleri için çalışma yapması
Velilere telefonla ulaşma

Kendileriyle görüşme yapılan öğretmenlerin, istenmeyen öğrenci davranışlarının çözümünde ailenin, öğretmenlerin ve okul yönetiminin katkısına ilişkin görüşleri “aileleri bilgilendirme”, “haftalık aile görüşmeleri yapma”, “ailenin okula çağırılması”, “çocukların RAM’a gönderilmesi”, “çocuğu rehber öğretmene gönderme”, “çocuğu psikologa doktora sevk etme”, “aile

ziyaretlerinin yapılması”, “idarenin aile görüşmeleri için çalışma yapması”, “velilere telefonla ulaşma” olarak ortaya çıkmaktadır. Öğretmenlerin bu konudaki kimi görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Ailede özellikle annelerin bu konuda çok istekli olduğunu görüyorum ben. Babalar değil, babalar biraz daha geleneksel düşünüyorlar. Köydeki gibi sorunları çözmeye devam ediyorlar. İşte dövelim, sorun ortadan kalkar. Ancak anneler iletişime daha açıktır.” (Ö6)

“Okul yönetimi bölgenin sosyo-ekonomik yapısının farkında. Bu anlamda işte gelen yardımlarla aile ekonomilerini desteklemeye çalışıyor.” (Ö6)

“Bizde okul rehberlik bölümünün bu anlamda çalışmaları oldu. Hani birçok aileye ulaşmaya çalıştılar. Hepsine ulaşmasalar da sonuçta 4000’in nerdeyse üzerinde öğrenci var. Okul yönetimi tabi ki yine rehberlikle iş birliği içinde yaptıkları şeylerin biliyorum o anlamda işte aileleri bilgilendirme, aile görüşmeleri, haftalık aile görüşmeleri o anlamda tabi ki de ona şey veriyorlardı.” (Ö9)

“Burada bir özveri gerekiyor. Okul mevcudu kalabalık, sınıflar kalabalık olduğu için öğretmenler de birbir ilgilenemiyorlar. Dikkatimizi çeken olaylar olduğu zaman bir çocukla ilgili o şekilde o çocuğa yöneliyoruz, ondan sonra rehber öğretmene gönderiyoruz, aileyi çağırıyoruz. Ee ailenin de maddi imkanlarından dolayı yapabileceği şeyler sınırlı oluyor. Öğretmen de sınıfta zamanı sınırlı aslında pek bir şey yapılamıyor. Ya kendi hallerine bırakıyorlar ya okul yönetimi de biz bilgilendirdiğimizde rehber öğretmen aracılığıyla RAM’a gönderiyorlar, çocuk psikologuna, doktoruna sevk göndermelerini istiyoruz ama yine burda bunu yapacak kişi aile, aile de dil bilmediği zaman, okuma yazma bilmediği zaman bunların hiçbirini yerine getiremiyor. Getirse de yarım yamalak getiriyor zaten. Seni anlamıyor, seni anlayamadığı için yarım yamalak yapıyor. Bir zaman sonra öğretmen de, idare de gelsin gitsine yattıyor. Yani çocuk gelsin, gitsin diyoruz artık.” (Ö10)

“Ama mesela şeydir yani ders öğretmenini özellikle yani sınıf öğretmeni birebir kendisini az yani yetiştirdiği tamamen sınıfa özel ve sadece o çocuğa özel olarak yani birebir yaptığımız etkinlikler vardır. Mesela diyelim ki dilde sıkıntı yaşıyorsa, onunla özellikle onun dünyasını tanımak için onun bildiği dille konuşmak en sık yaptığımız şeydir. Ailesini çağırıp ailesiyle konuşmak onu da direkt şöyle yani kendim için söylüyorum. Yani kendi özelimde cevaplıyorum bu soruyu. Ben mesela çağırıyorum ailesini.” (Ö12)

“İşte ben bu okulun çok etkili olduğunu düşünüyorum; çünkü hem öğretmenlerimiz hem rehber öğretmenlerimiz hem idare bir de hani birebir iletişim kurarak çünkü bizim geldiğimiz dönemlerde gerçekten şu anda bazı arkadaşlar yok bu okulda; ama sokak sokak çocukların peşinden koşup işte sigara içen, eroin kullanan uyuşturucu kullanan insanlarla birebir iletişim kuruyorlardı. Aile gezilerimiz oluyordu. Velilerin okula geliş gidişleri işte buraya gelip ikna konuşmaları falan oldu. Ben okulun çok etkili olduğunu düşünüyorum o anlamda.” (Ö13)

“Ev ziyaretlerini sıklıkla yapmaya çalışıyoruz. Çünkü çocuğun yaşadığı yer önemlidir. Yani nasıl bir çevrede yaşıyor. Yani biz çocuğu mesela 30 kişinin içinde değerlendiriyoruz; ama her birisi

ayrı başına bir dünyadır. Onun yaşadığı yerde, aile yapısında, nasıl bir yerde yaşıyor, nasıl bir yerde uyuyor, ne yiyor, ne içiyor, yani bunları bilmek çok önemli. Onun için genelde ev ziyaretlerini sık tutmaya çalışıyoruz. Böyle tüm çocukların aile yapılarını öğrenmeye çalışıyoruz.” (Ö15)

“Bazen işte geziler olur. Kitap fuarlarına falan götürülür. İşte Diyarbakır’ın tarihi yerlerine, okul gezilerine falan götürüyoruz. Hani bu ortamın dışında onlara bi sosyal imkan vermeye çalışıyoruz; ama o da çok kısıtlı, o da çok az.” (Ö17)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen öğretmenlerin, istenmeyen öğrenci davranışlarının çözümünde ailenin, öğretmenlerin ve okul yönetiminin ortak çaba gösterdikleri söylenebilir. Ama çok etkili olmadıkları da görülmektedir. Aileleri okula çağırarak ya da aile ziyaretleri yaparak, telefon açarak, rehberlik servisini kullanarak çalışmalar yapılmakta ve bunlardan sonuçlarından umut beklendiği söylenebilir.

3.2.7. Öğretmenlerin “Göçlerle Gelen Öğrencilerin Okul Başarısı Üzerindeki Etkileri Hakkında Neler Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında sekizinci soru olarak, “Göçlerle gelen öğrencilerin okul başarısı üzerindeki etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 19’da gösterilmiştir.

Çizelge 19

Öğretmenlerin Göçlerle Gelen Öğrencilerin Okul Başarısızlığını Üzerindeki Etkilerine İlişkin Görüşleri

Okul başarısızlığını etkileyen etmenler

- Çocuk işçiliği
- Kaynak eksikliği yaşama
- Başarı için psikolojilerinin düzelmesi ve uyumu aşmaları
- Okulun ve sınıfın fiziki şartlarının kötü olması
- Türkçeye hakim olmama
- Ekonomik yetersizliğin çocukları olumsuz etkilemesi
- Başarısızlığı temelinde ailenin okulu ciddiye almaması
- Çocuğun göç travması yaşaması
- İnsanların temel ihtiyaçlarının karşılanması

Kendileriyle görüşme yapılan öğretmenlerin, göçlerle gelen öğrencilerin okul başarısı üzerindeki etkilerini “çocuk işçiliği”, “kaynak eksikliği yaşama”, “başarı için psikolojilerinin düzelmesi ve uyumu aşmaları”, “okulun ve sınıfın fiziki şartlarının kötü olması”, “Türkçeye hakim olmama”, “ekonomik yetersizliğin çocukları olumsuz etkilemesi”, “başarısızlığı temelinde ailenin okulu ciddiye almaması”, “çocuğun göç travması yaşaması”, “insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması” olarak belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki kimi görüşleri aşağıdaki gibidir:

“İlk etapta çocuk Türkçe’ye hakim olana kadar oyun oynarken dahi arka planda duruyor. Türkçe’ye hakim olamadığı için yanlarında ezik duruyor bu çocuk. Köyde ana dilini bahçede konuştuğu için herkes aynı dili konuştuğu için çok rahat oyuna katılabiliyordu. Burada Türkçe’ye hakim olana kadar arka planda kalıyor. Arka planda kalınca tabi ders anlamında da böyle.” (Ö1)

“Yani karınlarını doyurmakla meşguldürler. Bir de yani okulla bağlantılarını yavaş yavaş kesmeye çalışıyorlar.” (Ö3)

“Şimdi en temel faktör bir faktörü dersler Türkçe anlatılıyor. Bu çocuklar Kürtçe düşünüyorlar. Ve Türkçe ders işlemek zorundalar. Ve burada o hızı yakalamak da biraz sıkıntı, epeyce sıkıntı yaşayabiliyorlar. Mesela Türkçe dersinde çok başarılı olamadıklarını çok rahat gözlemleyebiliyorsunuz. Bu diğer derslere de mutlaka sirayet eden bir şey.” (Ö6)

“Genelleme olarak okul başarısı düşük oluyor göçle gelen öğrencilerin. Benim öğrencilerim öyleydi en azından. İşte etkinlik yapılabilmesi için şartların, fiziki şartların uygun olması lazım. Mesela bizim sınıflarımız çok kalabalık.” (Ö7)

“İşte dediğim gibi yani insanların temel ihtiyaçları karşılanmadığı sürece diğer ihtiyaçlarının hiçbir anlamı kalmıyor. Yani siz geliyor işte, anneyi başarı üzerine ya da başarısızlığı üzerine konuşmak için çağırıyorsunuz. Size dertlerini anlatıyor, inanın artık söyleyecek hiçbir kelime bulamıyorsunuz. Yani diyorsunuz ki bu çocuk yaşadığına, bu çocuğun hala yaşadığına şükretmemiz lazım. Hala bu insanın ayakta kaldığına şükretmemiz lazım.” (Ö8)

“Yayın aldırarak zaten maddi açıdan da yoksun da akademik başarıyı artırmanın en önemli yolu bence bu çocukların psikolojini düzeltmekten ve onları tekrar bu yeni ortamlarla alıştırmaktan geçiyor.” (Ö11)

“Bir sıkıntı var; çünkü bazı aileler bakıyorsunuz okulu önemsemiyor. Çok belli halde. Bu çocuk da tabi ailesini yansıttığı için okulu sadece mezun olunacak bir yer olarak görüyor. Böyle ailelerin çocukları ne yazık ki sıkıntılı oluyor. Hani yüzdeye vurduğumuz zaman göç alan bölgelerde daha fazla olduğu için böyle bir sıkıntı özellikle bizim okulda söz konusu. Başarısızlık var. Başarısızlığın esas sebebi ailenin okulu fazla ciddiye almaması.” (Ö16)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen öğretmenlerin, okul başarısızlığını etkileyen etmenler olarak aileye maddi destek sağlamak için çocuğun çalışmak zorunda kalması, öğrencilerin yaşadıkları psikolojik sorunlar, Türkçe'ye hakim olmama, ailenin ekonomik yetersizliği, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanamaması şeklinde görüşler ifade edilmiştir.

Öğrencinin ana dilinde eğitim görmemesi, tek dertlerinin geçim sıkıntısı olması, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, aileler için eğitimin arka planda kalması, eğitimi ciddiye almaması da okul başarısını etkilediği söylenebilir.

3.2.8. Öğretmenlerin “Göç Yaşamış Ailelerle İlgili Yaşadığınız Güçlükler Nelerdir? Bu Güçlükleri Nasıl Çözüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında sekizinci soru olarak, “Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir? Bu güçlükleri nasıl çözüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 20’de gösterilmiştir.

Çizelge 20

Öğretmenlerin Göç Yaşamış Ailelerle İlgili Yaşadığı Güçlükler ve çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri

Ailelerle yaşanan güçlükler ve çözüm önerileri

Güçlükler

- Aile için eğitimin arka planda olması
- Ailelerle iletişim sorunu
- Dil sorunu yaşama
- Şehre uyum sağlayamama
- Hiçbir umut ve beklentinin olmaması
- Sosyal, ekonomik, kültürel sorunlar yaşama
- Öğretmene saygının olmaması ve danışılmaması
- Köylerine dönmek isteme
- Ailelerin travma yaşamaları
- Ailelerin çocuklarıyla hiç ilgilenmemesi
- Ailelerin kendilerini aşağılanmış hissetmeleri ve okula gelmemeleri
- Ailenin okulu devletin devamı olarak görmesi

İnsanların çok mutsuz olması

Çözüm Önerileri

Devletin insanların ekonomik sorunlarını çözmesi gerekliliği

Köye dönüş koşullarının yaratılması

Ailelerle empati kurma gerekliliği

Öğretmenlerin, göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığınız güçlükler ve bu güçlükleri nasıl çözdüklerini “aile için eğitimin arka planda olması”, “ailelerle iletişim sorunu”, “dil sorunu yaşama”, “şehre uyum sağlayamama”, “hiçbir umut ve beklentinin olmaması”, “sosyal, ekonomik, kültürel sorunlar yaşama”, “öğretmene saygının olmaması ve danışılmaması”, “köylerine dönmek isteme”, “ailelerin travma yaşamaları”, “ailelerin çocuklarıyla hiç ilgilenmemesi”, “ailelerin kendilerini aşağılanmış hissetmeleri ve okula gelmemeleri”, “ailenin okulu devletin devamı olarak görmesi”, “insanların çok mutsuz olması”, “devletin insanların ekonomik sorunlarını çözmesi gerekliliği”, “köye dönüş koşullarının yaratılması” ve “ailelerle empati kurma gerekliliği” olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Göç eden ailelere ailelerde eğitim çok arka planda ve eğitim önemini anlatmayla çok uğraşyoruz.” (Ö1)

“Onlarda da temel olan uyum sorunudur. Bir de aynı zamanda ister istemez sisteme karşı bir isyankarlık var ve onların gözünde okul zaten devletin devamıdır. Hatta devletin temel unsurudur.” (Ö2)

“Bizim en büyük sıkıntımız bizi dinlemiyorlar. Hiçbir şekilde dinlenilmiyoruz. Hiçbir şekilde çünkü onlar kendi sistemlerini kurmuşlar aslında. Öyle bir sistemden gelmeler. Ekstradan bir diyelim ki çok katı bi nasıl antlayım bunu? Dediğim gibi onlarda bir şekilde ekonomik sıkıntılardan dolayı birazdan yani kurumu, açıkçası bizim kurumumuzu devlet biliyorlar. Bizim böyle bir sorunumuz onlarla. Biz devletiz. Biz onları köylerinden ettik. Biz onları zorla buraya getirdik. Bizim bi şekilde onların bu mağduriyetlerini gidermemiz lazım.” (Ö4)

“Öğretmen böylesi zaten misyonu kalmamış zaten. Biz öğretmenimize bir şey soralım. Öğretmen bize yol gösterebilir. Öğretmenin böyle bir misyonu da kalmamış toplumda. Öğretmen toplumun şu anda sorulacak en alt basamağıdır. O yüzden bizim karşılaştığımız sorunlarsa en fazla yaptığımız karşılaşırsak eğer iyi temenniler.” (Ö5)

“Şimdi parçalanmış aileler sanırım en büyük sıkıntı yani aile bir arada olsa bile hani anne, baba, kardeşler bir arada ancak işte ekonomik yetersizlikler nedeniyle işte anne çok büyük bir yalnızlık ve çaresizlik içerisinde.” (Ö6)

“O yüzden düzenli, kronik depresyon yaşayan bir sürü velimiz var. Kadınlar üzerinde böyle bir etkisi var göçün. Babalar ihtiyaçları karşılayamadıkça daha fazla öfkeleniyorlar. Şiddet uygulayabiliyorlar. Eşlerini ve çocuklarına şiddet uygulayabiliyorlar. Yaşadığımız en büyük sıkıntılar bunlar.” (Ö6)

“İşte birinci güçlük genelde dil problemi iletişim kuramama. Dil problemi olan öğretmende varsa eğer çok zor. Başkalarının aracılığıyla iletişim kurunca çokta etkili olmuyor. En büyük problem bence dil, ben öyle düşünüyorum. İşte dediğim gibi hani ben başka çocukları oraya koyarak tercümanlık yaptırarak yapıyorum; ama o da ne kadar etkili oluyor bilmiyorum.” (Ö7)

“...ailenin beklentisi ailenin çocuğuna katkısı eğitim açısından olsun, diğer türlerde falan daha olumluyken bu ailelerin zaten farklı problemleri olduğu için ve birkaç çocuk aynı anda okula geldiği için hani aile için o kadar bir önem arz etmiyor hani sizin istekleriniz...” (Ö9)

“Bu aileleri, biz veli toplantılarını çok az görüyoruz. Genelde dediğim sebeplerden dolayı onlar için birincil bir sorun olmuyor. Kendi sorunları yanında biraz ertelenmiş bir sorun olarak görüyor. Biz onları veli toplantılarında göremiyoruz. Geldikleri zamanda burayı nasıl söyleyeyim kendi öğretmeni şey olarak görüyor. Başka bir dili konuşan, başka bir dünyadan insan olarak görüyor. Bizimle çok fazla diyaloga geçmek istemiyorlar. İletişim sorunu yaşıyoruz.” (Ö11)

“Evet, en büyük sorun bu zaten. Hani çocuğu birebir bir şekilde eğitebiliyorsunuz, ikna edebiliyorsunuz. Belki yaşı küçük olduğu için onu biraz daha şekillendirebiliyorsunuz; ama işte o kalıplaşmış aileler ve veliler bizim en büyük sorunumuz.” (Ö13)

“Okulda yaşanan göçe tabii tutulan aileler ile sorun daha fazla yaşanmaktadır. Anlaşamama, öğretmen devler memurudur ve devleti temsil eder. Devlete olan kin ve nefretini devletin temsili olan öğretmene yansıtır.” (Ö14)

“Yani bu soru da bence şeyin en büyük organize gücü devletin insanların ekonomik sorunlarını çözmesi azım. Ya da köye dönüşün koşullarını oluşturup, köyde kentteki kadar kaliteli ve standartlara uygun bir eğitim verilmesi gerekir.” (Ö11)

Görüldüğü gibi, kendileri ile görüşülen öğretmenlerin, ailelerle yaşanan güçlükler ve çözüm önerileri olarak yöneticilerle paralel düşünceler ifade edildiği söylenebilir. Öğretmenlerin göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadıkları güçlüklerin çözülmesi zor ve uzun bir süreç isteyen sorunlar olduğu görülmektedir.

Öğretmenler ailelerle iletişim sorunu yaşama, şehre uyum sağlayamamaları, ekonomik sorunlar yaşamaları, çocukları gibi kendilerinin de bir travma yaşamaları, okulu devletin devamı olarak görüp olumsuz düşünceleri gibi etkenler çözümü zorlaştırdığını ifade etmişlerdir.

Veliler öğrencilerden daha büyük sorun olarak görülebilmektedir. Ailelerde eğitim arka planda ve aileler eğitimin dışında kalabilmektedir. Öğretmen ciddiye alınmamaktadır. Ailenin kendi içinde parçalanması sorunların artmasına neden olabilmektedir. Kadınlar erkeklere göre daha fazla etkilenebilmektedirler. Veli toplantılarına aileler gelmemektedir. Devlete olan kin ve nefret öğretmene yansıtılabilmektedir.

3.2.9. Öğretmenlerin “Bu Konuda Söylemek İstedığınız Başka Görüş Ve Önerileriniz Var Mıdır?” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar

Öğretmenlere görüşme sırasında sekizinci soru olarak, “Bu konuda söylemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar Çizelge 21’de gösterilmiştir.

Çizelge 21

Öğretmenlerin Bu Konuya İlişkin Başka Görüş ve Önerileri

Görüş ve öneriler

- Köyler yaşanılır hale gelmeli
- Köye dönüş sağlanmalı
- Devlet kurumlarının aileleri ziyaret etmeleri
- Göçmenlerin duygularını paylaşmak gerektiği
- Devlet maddi katkı sağlamalı
- Sorunlar görmezden gelinmemeli, çözümü için müdahale edilmeli
- Aile planlamasının yapılması gerekliliği
- Ekonomik durumlarının düzeltilmesi gerekliliği
- Ortalama standartlarda yaşamaları sağlanmalı
- Sorunlar yerinde çözülmeli
- Göçü yaratan sebepler ortadan kaldırılmalı
- Ana dilde eğitimin olması
- Göçle ilgili merkezlerin kurulması
- Toplumsal duyarlılığın olması
- Eğitim sisteminin esnek olması gerekliliği
- Sevgi ile aileleri kazanma
- Eğitime daha çok önem verilmesi

Empati kurulmalı
Sevgiyle yaklaşmak gerekliliği
İnsanca yaklaşmak gerekliliği
Velinin bilinçlendirilmesi
Psikologların aile danışmanlarının görevlendirilmesi
Çocukların eğitiminin devamının sağlanması
Eğitim için çocuklara burs sağlama
Okul bittikten sonra da çocukların takibinin yapılması

Öğretmenlerin, bu konudaki görüş ve önerileri “köyler yaşanılır hale gelmeli”, “köye dönüş sağlanmalı”, “devlet kurumlarının aileleri ziyaret etmeleri”, “göçmenlerin duygularını paylaşmak gerektiği”, “devlet maddi katkı sağlamalı”, “sorunlar görmezden gelinmemeli”, “çözümü için müdahale edilmeli”, “aile planlamasının yapılması gerekliliği”, “ekonomik durumlarının düzeltilmesi gerekliliği”, “ortalama standartlarda yaşamaları sağlanmalı”, “sorunlar yerinde çözülmeli”, “göçü yaratan sebepler ortadan kaldırılmalı”, “ana dilde eğitimin olması”, “göçle ilgili merkezlerin kurulması”, “toplumsal duyarlılığın olması”, “eğitim sisteminin esnek olması gerekliliği”, “sevgi ile aileleri kazanma”, “eğitime daha çok önem verilmesi”, “empati kurulmalı”, “sevgiyle yaklaşmak gerekliliği”, “insanca yaklaşmak gerekliliği”, “velinin bilinçlendirilmesi”, “psikologların aile danışmanlarının görevlendirilmesi”, “çocukların eğitiminin devamının sağlanması”, “eğitim için çocuklara burs sağlama”, “okul bittikten sonra da çocukların takibinin yapılması” olarak ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin bu konudaki bazı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bence bu aileleri ziyaret etmek gerekir. Ondan sonra devlet tarafından konunun uzman kişiler tarafından var ya kontrollü bir şekilde var ya gidip ziyaret etmek gerekir. Fikirlerini duygularını o bilinçaltı duygularını paylaşmaları gerekir. Ondan sonra devlet tarafından var ya onlara yardım katkı falan sağlanması gerekir. Ailenin var ya bilinçlendirilmesi gerekir. O kötü alışkanlıkları olan mesela şu anda Diyarbakır’da ben bakıyorum hırsızlık, fuhuş ve uyuşturucuya kimse sesini etmiyor. Yani acaba neden kaynaklanıyor yani sistem niye müdahale etmiyor.” (Ö3)

“Kesinlikle öncelikle ana dilde eğitimin olması lazım. Çünkü göçler sadece benim anlattığım bir kısmı da zorunlu göçlerde zorla göç ettirilme vardır.” (Ö4)

“Yani insan doğada ne kadar doğayla iç içe olursa ne kadar kendini ait hissettiği bir yerde yaşarsa o kadar mutlu olur.” (Ö5)

“Bence bir çocuğun bulunduğu yerden göç etmesi o çocuğu her şekilde genel olarak söylüyorum, olumsuz etkiliyor. O yüzden hani devletin en başta bu duruma bir çözüm bulması gerekiyor. İnsanları yaşadığımız ortamdan uzaklaştırdığımızda onun bütün doğasını değiştiriyorsunuz ya. Yani kesinlikle devlet problemi olan bir durum.” (Ö7)

“Yani önerebileceğim yani aslında bu devletinde katkısıyla olabilecek şeyler. Yani insanlar tek başlarına yapacakları bir şey yok. Yani mutlaka bu insanlara iş alanları açılması gerekiyor. İşsizlik çok büyük bir problem. Okullarda daha çok veliyi bilinçlendirici çalışmalar yapılabilir. Psikologlar görevlendirilebilir. Aile danışmanları görevlendirilebilir, okullarda bulundurulabilir. Çünkü rehber öğretmenlerimiz var tabi ki ama yetersiz kalma durumları oluyor. Yani her koldan destek gerekiyor, her koldan destek gerekir.” (Ö8)

“Yani en azından bunların peşinin bırakılmaması gerekiyor yani bir şekilde bunlara burslar sağlanabilir. Belli kurumlarla irtibata geçilip özellikle burs konusunda çok şeyler yapılabilir. Çünkü çok heder oluyorlar. Bu çocukların o zekaları inanılmaz heder oluyor. Yani ben daha önceden de karşılaştığım şey çok zeki öğrencilerin, çok çalışkan öğrencilerin ortaokula geliyorlar, bir dağılıyorlar sonra liseye gidiyorlar. Kimse ellerinden tutmuyor, bir bakıyorsunuz hak etmediği kadar bir başarı, yani hak ettiğinin çok altında bir yere gelmiş. Özellikle bunların takibinin yapılması çok önemlidir. Çok çalışkan, çok başarılı öğrencilerinin takibinin yapılması gerekiyor.” (Ö8)

“...o kişilerin mesela çevreye, ortama veya daha önceki durumlarıyla ilgili problemleri bir tarafa atmaları gibi ekonomik durumların düzelmesi, işte ne bileyim normal bir insanın ortalama standartlar da yaşamasıyla belki düzelebilir.” (Ö9)

“Önce yetkililerin bu işi ve bu soruna neden yetkililerin bu köyleri tekrar yaşanılır kılmaları lazım. Alt yapılarını tamamlayıp bu insanların, isteyenlerin tabi köyelerine geri dönüp orda standartlara uygun bir eğitim alması lazım.” (Ö11)

“Göç nedeniyle ortaya çıkan sorunların çözümü iyi bir devlet politikasıyla ortadan kaldırılabilmelidir. Mağduriyeti olan ailelerin hiçbir fark ve şart gözetmeksizin devlet tarafından giderilmelidir.” (Ö14)

“...bu konularla ilgili mesela devlet daireleri, devlet kurumları bilgilendirmeler yapabilir, yerel yönetimler yapabilir. Efendime söyleyeyim valilik düzenleyebilir, okullarda her okulda mesela seminerler verilebilir. Mesela ne semineri verilebilir? Bizim okulumuz için örnek vereyim. Velilerimizi çağırırız buraya. Çocuklarımızın uyuşturucuyla ilgili yani bir yakını uzaktan bir ilgisi var mı yok mu, diye. Uyuşturucunun zararları anlatılabilir, kötü alışkanlıkların zararları anlatılabilir, velilerimize yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılabilir, onları nasıl takip edecekleri anlatılabilir. Yani bizim okulumuzda öğretmen ikinci planda, biz eğitimle daha çok uğraşyoruz ve gerçekten de eğitime daha çok ihtiyaçları var bu çocukların. Öncelikle eğitim alması gerekiyor, böyle yapabiliriz.” (Ö19)

Kendileri ile görüşülen öğretmenlerin, görüş ve önerilerine baktığımızda herkesin üzerine düşeni yapması gerektiğini görebilmekteyiz. Bunların başında devlet gelmektedir. Bunun yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar çözülmeli, uyum problemi ortadan kaldıracak önlemlerin alınması sağlanabilir. Ayrıca toplumun tüm kesimleri ile işbirliğine açık olunması, çözümü daha da kolaylaştıracağı söylenebilir.

Devlet tarafından duruma müdahale edilmeli, ailelerin yaşadıkları sorunlar paylaşılabilmelidir. Ana dilde eğitimin olması gerektiği söylenebilir. İnsanlar köyelerine dönmeleri için gereken şartlar sağlanabilmelidir. Aileler eğitilebilmelidir. Göç eden insanların ekonomik sorunları çözülebilmelidir. Başarılı öğrenciler burs verilebilmelidir. Öğrencilerin okulu bitirdikten sonra da takip edilebilmelidir. Normal bir insanın yaşaması gereken standartlarda yaşaması gerekebilmektedir. Yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve devlet kurumalarının iş birliği yaparak sorunu çözmeleri gerektiği söylenebilir.



IV. BÖLÜM

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

4.1. Sonuçlar

Bu bölümde nitel veri toplama aracından elde edilen görüşme kayıtlarının, analizi sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar açıklanmıştır.

Bu araştırmada göçün eğitime ve eğitim yönetimine etkileri konusunda yönetici ve öğretmen görüşlerine dayalı olarak şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Araştırmaya katılan yöneticiler, bölgede huzursuzluklar nedeniyle meydana gelen olayların olduğunu belirtmişlerdir. Bunun sonucunda da insanlar yerlerini, yurtlarını istekleri dışında yani zorla ve zorunlu olarak terk etmek zorunda kalmışlardır. Zorunlu yapılan bu göçle birlikte insanlar, yaşadıkları yerlerde birçok olumsuzlukla karşı karşıya gelmiştir.
- Araştırmaya katılan yöneticiler, göçün eğitime etkisi konusunda birçok olumsuzluğun ortaya çıktığını belirtmişlerdir. En büyük sorunlardan bir tanesinin dil ve iletişim problemi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Öğrencilerin, Türkçe'yi çok az bildiklerinden ya da hiç bilmediklerinden eğitim yapamadıkları, iletişim kuramadıkları ortaya çıkmaktadır. Dil dışında yaşamın her alanında da uyum sorunu yaşanmaktadır. Göçle birlikte farklı bir yere gelmek zorunda olan çocuklar sosyo-ekonomik ve kültürel sorunlarla karşı karşıya kalmaktadırlar.
- Araştırmaya katılan yöneticiler, göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadıkları güçlüklerin çözülmesi zor ya da uzun bir süreç isteyen sorunlar olduğunu belirtmiştir. Aileler, öncelikli olarak yaşam mücadelesi verdikleri için aileler için eğitim arka planda olup, eğitimin dışında kalmaktadırlar. Kültür çatışmasının vermiş olduğu büyük bir uyum sorunu yaşanmaktadır. Ailelerin okuma yazma bilmemeleri, iletişim kurmada sorun yaşamaları, birçok ailenin Türkçe bilmemesi sağlıklı iletişimi engellemektedir. Aileler, yaşadıkları ekonomik ve psikolojik sorunlar nedeniyle fuhuş, madde kullanımı ve yasa dışı işlerin potansiyeli olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitimde güçlükler yaşanmasının nedenlerinden biri

de onların bu duruma düşmesine sebep olan sisteme ve sistemi temsil eden kişilere güven duymamalarından kaynaklandığı söylenebilir.

- Araştırmaya katılan yöneticiler, göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları ile ilgili görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Yöneticiler, öğrencilerin yaşadıkları birçok sorunun temelinde yaşadıkları psikolojik sorunların olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin temel ihtiyaçlarının (eğitim, sağlık, barınma, beslenme ve sevgi) karşılanamamasının, öğrencilerde büyük bir ruhsal bozukluklara yol açtığı sonucuna varılmıştır. Bu sorunlar da öncelikle öğrencinin kendisine, ailesine, öğretmene, okula, yöneticiye, arkadaşlarına, topluma ve okula olumsuz yönde yansımaktadır.
- Araştırmaya katılan yöneticiler, göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasında nelerin etkili olduğunu ilişkin görüşleri ailevi, okulun fiziksel yetersizliği ve devletin eksikleri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ailenin eğitimsizliği ve ekonomik sorunları çocukları doğrudan olumsuz etkilemektedir. Aile ekonomik, kültürel ve sosyal kaygıları nedeniyle çocuğuyla ilgilenememektedir. Bu zor durumdaki insanlar için devletin bir çalışmasının olmadığına ilişkin görüşler ise bir başka sorun olduğu sonucuna ulaşmıştır.
- Araştırmaya katılan yöneticiler, okul yönetimi olarak istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için öğretmen ve velilerle işbirliği yapmaya önem verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Özellikle öğrencilerini sürekli izleyerek aileleri bilgilendirmeye çalıştıkları görülmüştür.
- Araştırmaya katılan yöneticilerin, velilerle sürekli bir iletişim halinde çalıştıkları ve sınıf başkanları ile öğrenci meclisini etkin kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Okul, tüm yönleriyle öğrenciye açık tutulmakta, öğrenciye ve veliye gereken değer verilmeye çalışılmaktadır.
- Araştırmaya katılan yöneticiler, veli-öğretmen-öğrenci bağının kurulmasını engelleyen etkenler karşısında yeterince başarılı olamadıkları sonucuna ulaşmıştır. Velilerin duyarsız olması çocukların Türkçe'yi bilmemeleri sorun yaratmaktadır. Baba faktörü tamamen işlevsiz kalmaktadır. Velilerin Türkçeyi bilmeleri iletişim kurmada büyük sorunlara yol açmaktadır. Bazı öğretmenlerin sorumluluklarını yerine getirmemeleri sorunları çözümsüz bırakabilmektedir.

- Araştırmaya katılan yöneticilerin görüş ve önerilerine baktığımızda her gün biraz daha büyüyen bu sorunun devlet tarafından ciddi bir çalışmayla ortadan kaldırılması yönünde olduğu sonucuna varılmaktadır. Çünkü en büyük güç devlettir. Sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler, devlet kurumları ve toplum hep birlikte, iş birliği içerisinde bu büyük soruna çözüm bulabilirler.
- Araştırmaya katılan öğretmenler, bölgedeki göçün insanların kendi istekleri doğrultusunda bir göç olmadığını belirtmişlerdir. Bölgedeki insanlar yaşadıkları, doğdukları, yaşam alanlarını, topraklarını zorla, istekleri dışında göç ettirilmişlerdir. Zorla yapılan bir yer değiştirme doğal olarak insanların hayatlarını etkilemekte ve büyük bir travmaya yol açmaktadır. Her şeylerini bırakıp şehre gelen insanlar doğal olarak büyük bir sorun yaşamaktadır. Bölgedeki göçün doğal bir göç olmadığı, göçle birlikte insanların yaşamlarının köklü değişime uğradığı ve yerlerini terk eden bu insanların doğal olarak büyük sorunlar yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenler, göçün eğitime etkisi konusunda öğrencilerin birçok sorunla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunların başında dil sorununun geldiği, yani öğrencilerin Türkçe'yi bilmemeleri ya da Türkçe'ye hakim olmadıkları sonucuna varılmıştır. Bunun sonucunda da sağlıklı bir iletişim ortaya çıkmakta, içe kapanık, öz güven eksikliğinin olduğu, ezik ve uyum sağlamada sorunlar yaşanmaktadır.
- Araştırmaya katılan öğretmenler, öğrencilerin okulda yaşadıkları sorunlar hakkında benzer düşünceleri bulunmaktadır. Öğrenciler yaşadıkları şokla birlikte uyum sorunu yaşadıkları, içe kapanık, utangaç, kendini ifade edememe, asosyal olma, öz güven sorunu yaşama ve gergin olma sonuçlarına ulaşılmıştır. Arkadaşları arasında kabullenmeme yaşanmaktadır. Evde Kürtçe, okulda Türkçe konuşmalar nedeniyle şaşkınlık, uyumsuzluk yaşadıkları belirtilmiştir. Eğitim ve okul öğrenciler için öncelikli bir konu değildir. Çünkü çocukların başka yaşamsal sıkıntılarla uğraşmak zorunda kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenler, göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışlarının birçok şekilde kendini gösterdiğini belirtmiştir. Öğrenciler var olduklarını göstermek için yanlış yollara sapsakta ailenin maddi sıkıntılarından dolayı öğrencilerin çalışmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Öğrenci okulda öğretmene karşı saldırgan davranışlar göstermektedir. Şiddet ve küfür eğilimi yaşanmakta, okuldan kaçma ya da okula tamamen gitmeme en çok görülün sorunlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Araştırmaya katılan öğretmenler, istenmeyen davranışların oluşma nedenleri olarak birçok neden göstermiştir. Terk etmek zorunda kaldıkları köylerinden gelerek şehre uyum sağlayamamaları, ailenin üzerine düşen sorumluluğu yapmaması/yapamaması, yaşadıkları olumsuz şartlar nedeniyle psikolojilerinin bozulması, ekonomik sorunlar gibi sebepler bu durumun sonucu olarak ifade etmişlerdir. Öğrencinin ihtiyaçlarını karşılamadığı ve onu çalıştırdıklarından dolayı aileyi suçlaması, devlet desteğinin eksik olması, aidiyet hissedememe, ailede yaşanan sorunların çocuğa olumsuz yansımaları, ailesiyle sağlıklı iletişim kuramaması, gibi nedenler istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına diğer nedenleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenler, istenmeyen öğrenci davranışlarının çözümünde ailenin, öğretmenlerin ve okul yönetiminin üzerine düşeni yerine getirdiğini ifade etmişlerdir. Ama çok etkili olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aileleri okula çağırarak ya da aile ziyaretleri yaparak, telefon açarak, rehberlik servisini kullanarak çalışmalar yapılmakta ve bunlardan sonuçlar alınmaya çalışıldığı sonucuna varılmıştır.
- Araştırmaya katılan öğretmenler, okul başarısızlığını etkileyen etmenler olarak aileye maddi destek sağlamak için çocuğun çalışmak zorunda kalması, öğrencilerin yaşadıkları psikolojik sorunlar, Türkçe'ye hakim olmama, ailenin ekonomik yetersizliği, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanamaması sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencinin ana dilinde eğitim görmemesi, tek dertlerinin geçim sıkıntısı olması, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, aileler için eğitimin arka planda kalması, eğitimi ciddiye almaması okul başarısını etkilediği görülmektedir.
- Araştırmaya katılan öğretmenler, ailelerle yaşanan güçlükler ve çözüm önerileri olarak yöneticilerle paralel düşünceleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadıkları güçlükler çözülmesi zor ve uzun bir süreç isteyen sorunlardır. Ailelerle iletişim sorunu yaşama, şehre uyum sağlayamamaları, ekonomik sorunlar yaşamaları, çocukları gibi kendilerinin de bir travma yaşamaları, okulu devletin devamı olarak görüp olumsuz düşünceleri gibi etkenler çözümü zorlaştırdığı görülmektedir.
- Araştırmaya katılan öğretmenlerin, görüş ve önerilerine baktığımızda ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlar çözülmeli, uyum problemi ortadan kaldıracak önlemlerin alınması görüşleri ön plana çıkmıştır. Ayrıca toplumun tüm kesimleri ile işbirliğine açık olunması, çözümü daha da kolaylaştıracağı düşünülmektedir. Yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve devlet kurumalarının iş birliği yaparak sorunu çözmeleri gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

4.2. Öneriler

Araştırmaya yönelik göç alan bölge okullarında eğitimin sorunlarının giderilmesi için gerekli önerilere yer verilmiştir. Araştırmanın bulguları doğrultusunda geliştirilen öneriler, uygulamaya ve ileri araştırmalara yönelik öneriler olmak üzere iki başlık altında verilmiştir.

4.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde özellikle 1990-2000 yılları arasında yaşanan acı olaylar nedeniyle insanların istekleri dışında zorunlu bir göç yaşandı. Yerlerinden edilen bu insanlar ekonomik, psikolojik, eğitimsel gibi birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Yaşanan acı olayların bitirilip, isteyenlerin köylerine dönmeleri sağlanmalıdır.
- Eğitim bir insan için hayati bir önem taşımaktadır. Herkesin eğitim alma hakkı vardır. Hiçbir insan eğitim hakkından mahrum bırakılmamalıdır. Eğitimin en temel hakkı insanın kendi ana dilinde eğitim almasıdır. Ana dilinde eğitim almayan bir insanın sağlıklı, başarılı olması düşünülemez. Bu nedenle Diyarbakır'da eğitimde yaşanan problemlerin en önemli sebepleri arasında eğitimin ana dilde yapılmaması gelmektedir. Sorunları çözülmesi ya da en aza indirgenmesi için eğitimin ana dilde belli düzeyde yapılması sağlanmalıdır.
- Göç ile hızla nüfusu artan dolayısıyla sosyal, ekonomik ve kültürel sorunları da paralel olarak çoğalan Diyarbakır merkez ilçelerde öncelikle çözülmesi gereken konulardan biri de eğitimidir. Eğitim için bölgede daha modern, öğrencinin ihtiyaçları karşılayacak okulların yapılması gerekmektedir. Böylece kalabalık sınıf mevcutları düşürülerek ve fiziksel ve sosyal bakımdan daha iyi şartlarda eğitim görülmesi sağlanmalıdır.
- Ailelere, yöneticilere ve öğretmenlere çocuk psikolojisi, çocuk eğitimi konusunda seminerler verilmelidir. Aileler ve öğretmenler çocuklarının gelişimi konusunda bilinçlendirilmelidir.
- Aile ve çocukların yaşadıkları travma ve psikolojik sorunlar uzman kişiler tarafından rehabilite edilmeleri gerekir. Aynı zamanda yönetici ve öğretmenlerin de yaşanan sorunlarla muhatap oldukları için psikolojik danışmanlık almaları sağlanmalıdır.

- Çalışan öğrenciler sorununa çözüm bulunmalıdır. Zorunlu eğitim çağında çalıştırılan bu öğrencilerin ailelerine ve çalıştıkları iş yerlerine gerekli yasal yaptırımlar devlet tarafından uygulanmalıdır. Okula devamsızlık yapan öğrencilerin takibi yapılarak, devamsızlıkları engellenmelidir.
- Psikolojileri bozulan çocukların psikolojilerinin sağlıklı olması için sosyal ve sportif etkinlikler, resim, şiir ve hikaye yarışmaları, tiyatro oyunları yapılmalı ve bunlar desteklenmelidir.
- Göç eden ailelerin ve öğrencilerin dil konusunda yaşadıkları zorlukları azaltmak ve ortadan kaldırmak amacıyla bu öğrencilere yönelik Türkçe kurslarının açılması sağlanmalıdır.
- Göç alan bölgelerin sorunlu olmasından dolayı özellikle öğretmenlere çok iş düşmektedir. Çünkü öğrencilerle okulda günün yarısı birlikte geçiriliyor. Bu nedenle öğretmenlerin çok fedakar, sabırlı ve davranışlarına dikkat etmek zorundadırlar. Cezadan, şiddetten çok sevgiyle, şefkatle, değer hissi vererek istenmeyen davranışların üstesinden gelinmesi sağlanmalıdır.
- Okullarda rehberlik öğretmenlerinin sayısı artırılmalıdır. Gerekirse psikolog ve psikiyatristlerin bu tür okullarda görev yapmaları sağlanmalıdır.
- Bu okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlerin şartları maddi ve manevi olarak iyileştirilmeli ve gelen yönetici ve öğretmen için burası daha cazip hale getirilmelidir. Göç alan okullarda görev yapan çalışanların maaş ya da ek dersleri artırılarak pozitif ayrımcılık yapılmalıdır.
- Bu okullarda özellikle rehber öğretmenler göçle gelen öğrencilerin gelişimlerini düzenli ve yakından takip etmelidir. Çeteleşme ve suça yönelimi olan çocuklar tespit edilip önlemler alınmasını sağlamalıdır.
- Çocukların eğitim sorunlarının çözümü büyük ölçüde ailelerin problemlerinin çözümüne bağlıdır. Ailelerin yaşadıkları sorunlar çocukları da etkilediği için ailenin standart bir yaşam sürdürmeleri için işsizlik sorunun çözülmesi sağlanmalıdır.
- Okul aile birliklerinin daha etkin kullanılması ve okulla olan iletişimi sağlanmalıdır.

4.2.1. Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Yapılan araştırma öğretmen ve yönetici görüşlerine dayalı olarak yapılmıştır. Aynı araştırma öğrenci ve veli görüşleri alınarak karşılaştırmalı bir çalışma yapılabilir.
- Bu araştırma ilk ve ortaokul ile sınırlandırılmıştır. Aynı çalışma liselerde de yapılabilir.
- Bu araştırma nitel araştırma yönteminin görüşme tekniği kullanılarak yapılmıştır. Aynı araştırma nicel araştırma yöntemi kullanılarak yapılabilir ve araştırma sonuçları karşılaştırılabilir.
- Bu araştırma, gözlem tekniği kullanılarak yapılabilir.

EKLER

Ek	Sayfa No
Ek 1: Araştırmanın Yapıldığı Okullar.....	104
Ek 2: Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Formu.....	105
Ek 3: Öğretmen Görüşme Kılavuzu.....	106
Ek 4: Görüşme Takvimi.....	111
Ek 5: Görüşme Kodlama Anahtarı.....	112



Ek 1

Araştırmanın Yapıldığı Okullar

Araştırma yapılan göçü alan okullar, il ve ilçe milli eğitim müdürlüklerinden ve okul müdürlüklerinden gerekli bilgiler alındıktan sonra aşağıdaki okullar belirlenmiştir:

1. Vali Ahmet Cemil Serhadlı Ortaokulu
2. Turgut Özal İlkokulu
3. Vali nal Erkan İlköğretim Okulu
4. Türkiye Odalar Ve Borsalar İlkokulu
5. Seyrantepe İlköğretim Okulu



Ek 2

Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Formu



T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 30769799/604.01.02/1351430
Konu: Anket Uygulaması

13/06/2013

Sayın: Hakkı ATEŞ
Kaynartepe Mah.Sunay Cad. 200.Sok.
Yamaç 4 Apt. No:8
BAĞLAR/DİYARBAKIR

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Hakkı ATEŞ'in, "Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri" konulu tez önerisi ile ilgili olarak geliştirdiği anket çalışması Araştırma ve Değerlendirme Komisyonumuz tarafından incelenmiş olup, Diyarbakır İli ve İlçelerine bağlı İlkokul ve Ortaokul kurumlarına yönelik uygulanacak anket çalışmasının eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde uygulanması müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinize rica ederim.

Süleyman İLGE
Müdür a.
İl Milli Eğitim Müdür Yrd.

EKLERİ:

- 1-Araştırma Değerlendirme Formu
- 2-Onaylı Anket Formu (2 Sayfa)

Şükrü COŞKUN

Memur

Güvenli Elektronik İmza

Aslı ile Aynıdır

13.06.2013

Bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5 inci maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. Evrak teyidi <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3e80-8c58-323d-a2d2-3e6d kodu ile yapılabilir.

İl Milli Eğitim Müdürlüğü -Eski Eğitim Fakültesi
Şehitlik Yenişehir/DİYARBAKIR
Elektronik Ağ: diyarbakir.meb.gov.tr
e-posta: istatistik21@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: A.KONAN-V.H.K.İ
Tel: (0 412) 226 58 50
Faks: (0 412) 226 58 28

Ek 3
Öğretmen Görüşme Kılavuzu
I. Görüşme İzin Formu

Sayın Görüşmeci,

Bu görüşmenin içeriği konusunda, görüşmeye başlamadan önce size bilgi vermiştim. Bu formun amacı, sizi görüşme sürecinden bilgilendirmek ve izninizi almaktır.

Yapacağımız görüşmeyi yazılı olarak ve ses kayıt cihazı ile kaydedeceğim. Yazılı ve sesli kayıtlar Yrd. Doç. Dr. Fatih YILMAZ tarafından da okunacak, dinlenecek ve incelenecektir. Eğer bu konuların herhangi birinde izniniz olmazsa kayıtlar hiçbir biçimde kullanılmayacaktır. Diğer sayfadaki formu imzalamanız ve görüşmeye katılmayı kabul ettiğinizi gösterecektir. Katılımınız ve yardımınız için teşekkür ederim.

Hakkı ATEŞ
Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı
Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Programı

Ek 3 (Devamı)

II. Görüşme İzin Formu

Aşağıda imzası olan ben, ön sayfadaki açıklamaları okuyup anladığımı ve “Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkilerine İlişkin Yönetici ve Öğretmen Görüşleri” ile ilgili görüşmeye kendi isteğimle katıldığımı belirtirim.

İmza
Adı Soyadı



Ek 3 (Devamı)

II. Görüşmecinin Kişisel Bilgileri

Ad:

Soyad:

Cinsiyet:

Yaş:

Branş:

Mesleki Deneyim:

Yöneticilik Konum:

Mezun Olduğu Okul:



Ek 3 (Devamı)

IV. Yönetici Görüşme Formu

1. Göç hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Sizce eğitim açısından göç etmenin etkileri neler olabilir?
3. Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir?
4. Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları nelerdir?
5. Bu davranışların oluşmasında nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?
6. Okul yönetimi olarak öğretmen ve velilerle nasıl bir işbirliği yapıyorsunuz?
7. Veli-öğretmen-öğrenci bağını kurulmasına yönelik yaptığınız etkinlikler nelerdir?
8. Veli-öğretmen-öğrenci bağının kurulmasına engelleyen etkenler sizce nelerdir?
9. Bu konudaki başka görüş ve önerileriniz nelerdir?

Ek 3 (Devamı)

V. Öğretmen Görüşme Formu

1. Göç hakkında ne düşünüyorsunuz?
2. Sizce eğitim açısından göç etmenin etkileri neler olabilir?
3. Göçmen öğrencilerin okullarında yaşadıkları sorunlar hakkında neler düşünüyorsunuz?
4. Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları nelerdir?
5. İstenmeyen öğrenci davranışlarının oluşma nedenleri sizce neler olabilir?
6. İstenmeyen öğrenci davranışlarının çözümünde ailenin, öğretmenlerin ve okul yönetiminin katkısı nelerdir?
7. Göçlerle gelen öğrencilerin okul başarısı üzerindeki etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?
8. Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir? Bu güçlükleri nasıl çözüyorsunuz?
9. Bu konuda söylemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mıdır?

Ek 4
Öğretmen Görüşme Takvimi

Kod İsimler	Görüşme Tarihi	Görüşülen Yer	Kaset No	Görüşme Süresi
Y1	18.06.2013	Müdür Odası	1	55.41
Y2	18.06.2013	Müdür Yrd. Odası	2	37.09
Y3	17.06.2013	Müdür Odası	3	25.27
Y4	17.06.2013	Müdür Yrd. Odası	4	18.50
Y5	21.06.2013	Müdür Odası	5	23.19
Y6	24.06.2013	Müdür Odası	6	15.59
Y7	13.06.2013	Müdür Odası	7	19.35
Y8	13.06.2013	Müdür Odası	8	22.52
Ö1	18.06.2013	Müdür Yrd. Odası	9	14.14
Ö2	18.06.2013	Müdür Yrd. Odası	10	14.30
Ö3	18.06.2013	Müdür Yrd. Odası	11	19.17
Ö4	17.06.2013	Müdür Yrd. Odası	12	38.57
Ö5	17.06.2013	Müdür Yrd. Odası	13	24.58
Ö6	17.06.2013	Müdür Odası	14	15.07
Ö7	24.06.2013	Müdür Odası	15	08.56
Ö8	21.06.2013	Müdür Odası	16	36.26
Ö9	21.06.2013	Müdür Odası	17	20.41
Ö10	24.06.2013	Müdür Odası	18	11.27
Ö11	13.06.2013	Müdür Odası	19	14.57
Ö12	13.06.2013	Müdür Yrd. Odası	20	14.26
Ö13	25.06.2013	Müdür Yrd. Odası	21	16.24
Ö14	25.06.2013	Müdür Yrd. Odası	22	17.28
Ö15	20.06.2013	Müdür Yrd. Odası	23	21.14
Ö16	20.06.2013	Müdür Yrd. Odası	24	11.10
Ö17	26.06.2013	Müdür Odası	25	32.33
Ö18	26.06.2013	Müdür Odası	26	53.33
Ö19	20.06.2013	Müdür Odası	27	32.45

Ek 5

Yönetici ve Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarı

Kodlamalarla ilgili seçenekleri (a, b, c...) yuvarlak içine alarak yapınız.

Yönetici Görüşme Kodlama Anahtarı

1. Göç hakkında ne düşünüyorsunuz?

- Coğrafi yer değişikliği
- Topraklarında çıkarılma
- İnsanların zorla topraklarından sürülmeleri
- Olumsuz bir yaşam biçimi
- Zorunluluktan kaynaklı yer değişikliği
- Zorla coğrafi yer değişikliği
- İsteği dışında yapılan yer değişikliği

2. Sizce eğitim açısından göç etmenin etkileri neler olabilir?

- Dil ve iletişim sorunu yaşama
- Uyum sorunu yaşama
- Eğitimi tamamen olumsuz etkilemesi
- Okul okumak gibi hedeflerinin olmaması
- Okulların fiziki bakımdan yetersiz kalmaları
- Çocukların okulu bırakmak zorunda kalmaları
- Sınıf mevcutlarının çok olması
- Öğretmenin verimliliğinin düşmesi
- Öğrenme sorunu yaşama
- Göç nedeniyle çocukların öğrenim görememesi
- Sosyo-kültürel düzeyin düşüklüğü
- Var olan sisteme karşı olma ve direnç gösterme
- Okula karşı olumsuz tutum sergileme
- Kültür çatışması yaşama
- Öğretmenlerin uyum sorunu yaşama

3. Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir?

- Ailelerin bilinçsizliği ve duyarsızlığı
- Davranış değişikliği oluşturmama

Ek 5 (Devamı)

Ailelerin çocuğa destek olmaması
Okul-aile iş birliğinin yetersizliği
Ailelerin çocuklarıyla ilgilenmemeleri
Boşanmalar, evi terk etmeleri ve eşlerin uyumsuzluğu
Çocukların sahipsiz olması
Çocuğun ailede iyi eğitim alamaması
Göçün ailelerde meydana getirdiği güvensizlik
Devlete olan bakışın olumsuz olması ve bunun okula yansması/Göçe zorlayan ideoloji ile okulun özdeşleştirilmesi

Eğitim kurumuna karşı güvensizlik yaşama
Çocuğun çevresinden etkilenmesi
Ailelerin ekonomik yetersizliği
Ailelerde ve çocuklarda şehir kültürüne ve okula uyum sorunu
Fuhuş, madde bağımlılığı, yan kesicilik, kapkaç gibi sorunlar yaşama
Sokak çocuk işçiliğinin eğitim-öğretimi etkilemesi
Anne babaların eğitimsizliği
Yaşamı sürdürmekten başka bir şey düşünmeme
Sistem ve sistemi temsil edenlere güvensiz olma
Psikolojik, sosyal ve ekonomik güçlükler yaşama
Kültürel uyum ve kültür çatışması yaşama
Velilerin yaşamış olduğu travma

4. Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları nelerdir?

Hırçın olma
İtaatsiz davranma
Ön yargılara sahip olma
Öz güven eksikliği yaşama ve içe kapanma
Geç öğrenme problemi yaşama
Şiddet eğilimi gösterme
Çocuğun ekonomik ve sosyal yoksunluğundan dolayı diğer arkadaşlarıyla uyum sorunu yaşaması
Çocukların gergin olması
Çocukların kültür çatışması yaşaması
Sorunlardan dolayı çocuklarda boş vermişlik olması
Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanamaması

Ek 5 (Devamı)

Okula fiziki bakımından zarar vermeleri
Çocukların psikolojik sorunlar yaşamaları
Çocukların köylerine olan özlemleri
Okula öğrencilerin aç olarak gelmeleri
Yasa dışı işlere bulaşma (hırsızlık, gasp, fuhuş, uyuşturucu kullanma gibi)
Çeteleşme yaşanması
Şiddet yoluyla kendisini ispatlama
Başkalarının yaşamına özenme
Yalan söyleme
Kimlik bunalımı yaşama
Kendi ile barışık olmama ve iç çatışma yaşama
Hazır buluşluk düzeyinin yetersizliği
Suç örgütlerine bulaşma
Duygusal ve ruhsal çatışma yaşama
Okul kültürü uyumsuzluğu
Ötekileşme sorunu yaşama

5. Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışlarının oluşmasında nelerin etkili olduğunu düşünüyorsunuz?

Sınıf mevcutlarının kalabalık olması
Okulun yaşanan sorunlara karşı çaresiz kalması
Devletin bir projesinin olmaması
Ekonomik ve eğitim düzeyinin düşük olması nedeniyle çocukla ilgilenmeme
Ailelerin ihmal edilmeleri
Ailenin ilgisizliği

6. Okul yönetimi olarak istenmeyen davranışları ortadan kaldırmak için öğretmen ve velilerle nasıl bir işbirliği yapıyorsunuz?

Çocuğa değerli olma hissi verme
Okul yönetim sürecine katma
Okul meclisleri aracılığı ile demokrasi kültürü edinme
Kültürel, sportif ve sosyal gezi ve etkinlikler düzenleme
Öğretmen-öğrenci ilişkisini yeniden düzenleme
Okul-aile iş birliğini geliştirme
Ailelere eğitim verilmesi

Ek 5 (Devamı)

Hafta sonu kurslar ve egzersizlerin yapılması
Aile ziyaretlerinin yapılması
Rehberlik servisinin etkin işe koşulması
Okulun onların olduğu bilincini aşılama
İş yeri ziyaretleri yapılması
Çocuklarla birebir görüşme yapma
İlgiyle ve sevgiyle yaklaşma
Okulun çocuklara şefkatle davranması

7. Yöneticilerin göç durumunu yaşamış öğrencilerde veli-öğretmen-öğrenci bağının kurulmasına yönelik yaptığı etkinlikler nelerdir?

Aile ziyaretleri düzenleme ve iletişim kurma
Öğrenci meclis başkanları ve sınıf başkanlarıyla düzenli görüşmeler yapma
Okulu öğrencilerin hizmetine açma
Öğrencileri okulun bir parçası yapma ve değer verme
Ailelere değer verme
Veli toplantısı yapılması
Aile ziyaretleri yapma
Velinin desteği alınmadan çözümün olmaması
Anne okuma yazma bilmeme

8. Yöneticilerin veli-öğretmen-öğrenci bağının kurulmasını engelleyen etkenler nelerdir?

Velinin eğitime olan inançsızlığı
Çocuğun eğitimi önemsememesi
Aile için önemli olan temel ihtiyaçların birincil önemde olması
Okulun fiziki imkanlarının yetersizliği
Sosyal faaliyetlerin yapılamaması
Babalar tamamen eğitimin dışında kalması
Aile ve öğretmenlerin dil sorunu yaşamaması
Güvensizlik sorunu
Veli ve öğretmenin sorumluluğunu yerine getirememesi
Velilerin duyarsızlığı
Çocukların Türkçe bilmemeleri
Şehre uyum problemi ve şehri bilmemeleri

Ek 5 (Devamı)

Veli öğretmen görüşmelerinin olmaması

9. Bu konudaki başka görüş ve önerileriniz nelerdir?

Aile eğitimi/seminer düzenleme

Sivil toplum-aile işbirliğini sağlama

Devletin projelerle çözüme katkıda bulunması gerek

Okul imkanlarının artırılması gerek

Çocuklara okulun sevdirmesi

Ödüllendirme yapılması

Yerel yönetimle işbirliği yapılması

Eğitim öğretimi ilgili olanakları artırma

Ana dil sorununu çözme

Bu okullara karşı pozitif ayrımcılık yapılması

Toplumsal duyarlılık oluşturma

Devlet-toplum işbirliğini sağlama

Rehberlik servisini etkin kullanma

Geri dönüşün teşvik edilmesi

Devletin göç olgusunu önlemesi

Milli Eğitim Müdürlüğü'nün duyarlı davranması

Eğitim sisteminin yeniden gözden geçirilmesi

Okul müdürünün aktif olması gerektiği

Veli, öğretmen ve yöneticiler mesleki seminerler düzenlenmeli

Bu çocuklara pozitif ayrımcılık yapılmalı

Ek 5 (Devamı)

Öğretmen Görüşme Kodlama Anahtarı

1. Göç hakkında ne düşünüyorsunuz?

Travma yaşama
Büyük umutların peşinden gitme
Bilinçli yer değişikliği
Zorla yapılan coğrafik yer değişikliği
İnsanları zoraki bir yaşama zorlama
Ekonomik sıkıntılardan dolayı yasa dışı yollara sapma
Göç etmenin farklı sebeplerinin olduğu bir yer değiştirme
Doğal kaynaklı yer değiştirme
Zorunlu trajik bir yer değiştirme
Göçün insanın tüm hayatını alt üst eden bir vaka olması

2. Sizce eğitim açısından göç etmenin etkileri neler olabilir?

Dil sorunu yaşama
Özgüven sorunu yaşama
İletişim kurmama ve etkin katılım göstermeme
Ötekileşme sorunu yaşama
Aidiyet duygusunun olmaması
Davranış bozukluğu yaşama
Hırçın olma
Çocuğun farklı işlerde çalışması, eğitimi sekteye uğratması
Kültürel ve eğitsel uyum sorunu yaşama
Eğitimin kalitesinin düşmesi
Korkak, içine kapanık çocuklar yaratması
Köye göre olumlu eğitim koşullarını yaşama
Toplumsal şok yaşama
Ailelerin uyum sorununun eğitime yansması
Ailelerde eğitimin arka planda kalması

3. Göçmen öğrencilerin okullarında yaşadıkları sorunlar hakkında neler düşünüyorsunuz?

İçe kapanma ve utangaç olma
Dil sorunu yaşama

Ek 5 (Devamı)

Ekonomik sorun yaşama
Uyum problemi ve iletişim sorunu yaşama
Kendini ifade edememe
Bulunduğu yere ait hissetmeme
Asosyal durumu yaşama
Okuldan kaçma
Derse kendini verememe
Ötekileşme ve kabullenmeme
Psikolojik çöküntü yaşama
Çocuk işçiliği yaşama
Okulu bırakma ve okuldan kaçma
Özgüven sorunu yaşama
Okulu kabullenmeme
Eğitimin öncelikli olmaması
Gerginliklerin kavgaların olması
Kızların eğitim alamamaları

4. Göçe bağlı istenmeyen öğrenci davranışları nelerdir?

Asosyal, etkin olmayan ve utangaç olma
Kendini ifade edememe
Kız çocuklarda utangaçlık yaşama
Konuşmama sorunu yaşama
Her şeye isyan durumu
Güvensizlik yaşama
İletişim sorunu yaşama
Kendini çevreyi beğenmeme
Ait hissedememe
Öğrencilerin temizliğe dikkat etmemeleri
Aile ile iletişim sorunu yaşama
Çocukların çetelerin eline düşmeleri
Okulun ikinci planda olması
Aile için okulun çocuğun evden çıkması anlamına gelmesi
Hırsızlık eğiliminin olması
Derslerde başarısız olma
Soruya cevap vermeme

Ek 5 (Devamı)

- Agresif, saldırgan olma
- Kıskanç olma
- Aileye karşı nefret duyma
- Umutsuz olma
- Kişilik bozukluğu yaşama
- Olumsuzluklar nedeniyle aileyi suçlama
- Psikolojik destek görememe
- Öğretmene karşı saldırgan olma
- Okul ve öğretmeni devletle özdeşleştirme
- Okul ve ailede farklı kuralların olması
- Yaşadıklarına karşı öfke içinde olma
- Genel bir güvensizlik yaşama
- Var olduklarını göstermek için saldırganlaşma, uyuşturucuya yönelme, kız arkadaşlarına sarkma, öğretmenine karşı çıkma
- Değerlerin yok olması
- Şaşkınlık yaşama
- Ailenin çocuğu göz ardı etmesi
- Yanlış arkadaş ilişkilerinin kurulması
- Duygusal boşluk
- Çocuğun ailesiyle olan bağının kopması
- Öğretmenle sağlıklı bir ilişki kuramama
- Toplumdan hayattan kopma
- Dil sorunu yaşama
- Sınıfta uyum sorunu yaşama

5. İstenmeyen öğrenci davranışlarının oluşma nedenleri nelerdir?

- Şehre ve yeni duruma uyum sağlayamama
- Ailenin olumsuz tutumu ve duyarsızlığı
- Devletin olumsuz yaklaşımı
- Doğal ortamından koparma
- Aidiyet duygusu sorunu yaşama
- Ülkede yaşanan savaşın olması
- Göçün getirdiği psikolojik sorunlar ve olumsuz yaşam koşulları
- Ekonomik sorunlar yaşama
- Çocuklardan çok fazla şey beklenilmesi

Ek 5 (Devamı)

- Çocuğun aileyi suçlaması ve aileye isyan etmesi
- Olumsuz eğitim koşullarını yaşama
- Zorunlu göç olduğundan başkaldırı yaşama
- Anne babanın yaşadığı bunalımların çocuklara yansması
- Çocuğun aileyle sağlıklı bir ilişki kuramaması
- Çocuğun bir yıkımla gelmesi
- Kendilerini ifade edecek alanlarının olmaması

6. İstenmeyen öğrenci davranışlarının çözümünde ailenin, öğretmenlerin ve okul yönetiminin katkısı nedir?

- Aileleri bilgilendirme
- Haftalık aile görüşmeleri yapma
- Ailenin okula çağırılması
- Çocukların RAM'a gönderilmesi
- Çocuğu rehber öğretmene gönderme
- Çocuğu psikologa, doktora sevk etme
- Aile ziyaretlerinin yapılması
- İdarenin aile görüşmeleri için çalışma yapması
- Velilere telefonla ulaşma

7. Göçlerle gelen öğrencilerin okul başarısı üzerindeki etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?

- Çocuk işçiliği
- Kaynak eksikliği yaşama
- Başarı için psikolojilerinin düzelmesi ve uyumu aşmaları
- Okulun ve sınıfın fiziki şartlarının kötü olması
- Türkçeye hakim olmama
- Ekonomik yetersizliğin çocukları olumsuz etkilemesi
- Başarısızlığı temelinde ailenin okulu ciddiye almaması
- Çocuğun göç travması yaşaması
- İnsanların temel ihtiyaçlarının karşılanması

8. Göç yaşamış ailelerle ilgili yaşadığınız güçlükler nelerdir? Bu güçlükleri nasıl çözüyorsunuz?

Güçlükler

Ek 5 (Devamı)

Aile için eğitimin arka planda olması
Ailelerle iletişim sorunu
Dil sorunu yaşama
Şehre uyum sağlayamama
Hiçbir umut ve beklentinin olmaması
Sosyal, ekonomik, kültürel sorunlar yaşama
Öğretmene saygının olmaması ve danışılmaması
Köylere dönmek isteme
Ailelerin travma yaşamaları
Ailelerin çocuklarıyla hiç ilgilenmemesi
Ailelerin kendilerini aşağılanmış hissetmeleri ve okula gelmemeleri
Ailenin okulu devletin devamı olarak görmesi
İnsanların çok mutsuz olması

Çözüm Önerileri

Devletin insanların ekonomik sorunlarını çözmesi gerekliliği
Köye dönüş koşullarının yaratılması
Ailelerle empati kurma gerekliliği

9. Bu konuda söylemek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mıdır?

Köyler yaşanılır hale gelmeli
Köye dönüş sağlanmalı
Devlet kurumlarının aileleri ziyaret etmeleri
Göçmenlerin duygularını paylaşmak gerektiği
Devlet maddi katkı sağlamalı
Sorunlar görmezden gelinmemeli, çözümü için müdahale edilmeli
Aile planlamasının yapılması gerekliliği
Ekonomik durumlarının düzeltilmesi gerekliliği
Ortalama standartlarda yaşamaları sağlanmalı
Sorunlar yerinde çözülmeli
Göçü yaratan sebepler ortadan kaldırılmalı
Ana dilde eğitimin olması
Göçle ilgili merkezlerin kurulması
Toplumsal duyarlılığın olması

Ek 5 (Devamı)

- Eğitim sisteminin esnek olması gerekliliği
- Sevgi ile aileleri kazanma
- Eğitime daha çok 6nem verilmesi
- Empati kurulmalı
- Sevgiyle yaklaşmak gerekliliği
- İnsanca yaklaşmak gerekliliği
- Velinin bilinçlendirilmesi
- Psikologların aile danışmanlarının g6revlendirilmesi
- Çocukların eğitiminin devamının sağlanması
- Eğitim için çocuklara burs sağlama
- Okul bittikten sonra da çocukların takibinin yapılması

KAYNAKÇA

- Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008). Göç Ekonomisi. Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Aker, A. T. Çelik, A. B. Kurban, D. Yüksek, D. ve Ünal, T. (2005). Türkiye’de Ülke İçinde Yerinde Edilme Sorunu: Tespitler ve Çözüm Öneriler. İstanbul: TESEV Yayınları.
- Aker, A. T. Kurban, D. Yüksek, D. Çelik, A. B. ve Ünal, T. (2006). Ruhsal Süreçler Açısından Zorunlu Göç ve Yerinden Edilme, Zorunlu Göç ile Yüzleşmek–Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Akgür, Z. G. (1997). Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-993). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, No:201.
- Akkayan, T. (1979). Göç ve Değişme. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay. No: 573.
- Aktaş, C. (1992). Modernizmin Evsizliği ve Ailenin Gerekliği. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Aktaş, C. (1991). Sistem İçinde Kadın. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Akvardar, Y. (2007). Göç Ergenler ve Bağımlılık, XIV. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongre Kitabı. İstanbul: Bilimsel Tıp Yayınevi.
- Akyüz, Y. (2012). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Pegem Akademi.
- Altunışık, R. Coşkun, R. Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2001). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- Altındağ, A. (2007). Göç ve İntihar Epidemolojisi, XIV. Ulusal Sosyal Psikiyatri Kongre Kitabı, İstanbul 21–27 Mart 2007. Bilimsel Tıp Yayınevi, s.38.
- Alpar, İ. ve Yener, S.(1991). Gecekondu Araştırması. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.
- Arendt, H. (2003). Şiddet Üzerine. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Aslan, C. (2001). Göç-Eğitim-Batman ve Çocuk: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Göçün Aile ve Çocuk Eğitimi Üzerindeki Etkisi, Eğitim Sen Paneli, Batman.(<http://eğitim.cu.edu.tr/egitimson/wp.asp?84>, erişim tarihi: 17.04.2013).
- Atalay, İ. (1994). Türkiye Coğrafyası. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 4. Baskı.
- Atan, A. (2011). Tarihi Estetik Değerleriyle Diyarbakır Surları, (<http://www.baglar.bel.tr/bilgi3Diyarbakırın-Tarihi.htm>, Erişim Tarihi: 27.04.2013).
- Audas, R. ve Mcdonald, T. (2004). Rural- Urban Migration inThe 1990 s, CanadianSocialTrends.
- Avşar, Z. G. (1995).Türkiye'de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgelerarası Dengesizlik (1970-1993). Basılmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bağlar Belediyesi, (2013). (<http://www.baglar.bel.tr/Content-8-Ba%C4%9Flar%C4%B1n%20N%C3%BCfusu>, Erişim Tarihi: 24.04.2013).
- Bağlı, M. ve Erkan, R. (2005). Göç ve Yoksulluk Alanlarında Kentle Bütünleşme Eğilimi: Diyarbakır Örneği. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 22, Sayı:1, 105-124.
- Bakeman, R. ve Gottman, J. M. (1997).Observingİnteraction: İntroductiontoSequential Analysis. 2. Ed. Cambridge: Cambridge UniversityPress (Türnüklü, 2000, s.561'deki alıntı).
- Bal, H. (1999). Kent Sosyolojisi. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Balcı, A. (2001). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeleri. Ankara: Pegem Yayıncılık, 3. Baskı.
- Balcıoğlu, İ. (2001). Sosyal ve Psikolojik Açından Göç. İstanbul: Elit Kültür Yayınları, 1. Baskı.
- Balcıoğlu, İ. (2007). Sosyal ve Psikolojik Açından Göç. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.
- Başaran, İ. E.(1991).Eğitim Yönetimi. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları.

- Başbakanlık Aile Kurumu, (1998). Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Terör Nedeniyle Göç Eden Ailelerin Sorunları. Ankara: AAK Yayınları.
- Başol, K. (1995). Demografi. İzmir: Anadolu Matbaası.
- Baştaymaz, T. (2001). Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları, Milli Eğitim Dergisi, sayı151.(<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/bastaymaz.htm>, erişim tarihi: 12.04.2013).
- Batu, E. S. (2000). Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bauman, Z. (1997). Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayhan, V. (1995). Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma. Malatya: İnönü Üniversitesi Uygulaması, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Bayhan, V. (1997). Türkiye'de İç Göçler ve Anomik Kentleşme, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları, s.178-193.
- Bayraktar, E. B. (1999). Köyden Kente Göç Olgusuna Bağlı Olarak Diyarbakır İl Merkezindeki İlköğretim Okullarında Ortaya Çıkan sorunlara İlişkin Öğretmen Algıları. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Beaud, S. ve Noiriél, G. (2003). Göçmenlerin Bütünleşmesini Düşünmek, Toplumbilim – Göç Sosyolojisi Özel Sayısı, sayı:17.
- Berg, L. B. (1998). QualitativeResearchMethodsfor the SocialSciences. MA: AviacomCompany, 3. Edition.
- Bilgen, İ. (2001). Göçün Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bilgili, A. (1996).Doğu Anadolu Bölgesinde Göçe Maruz Bırakılan Çocuklar. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- Bilgili, A.A. ve Güngör, F. C. (1997). Doğu Anadolu Bölgesi'nde Zorunlu Göç Olgusunun Sosyolojik zmlemesi: Van rneği. II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Gç (Mersin, Kasım 1996). Ankara: DİE Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (2004). Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları.İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 3222, 2. Baskı.
- Birinci, N. (2003). Cumhuriyettin 80. Yılında Milli eğitim zerine Bir Bakış. (<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi44/birinci.htm> erişim tarihi:15.04.2013).
- Bogdan, R. C. ve Biklen, S. K. (1998). QualitativeResearch in EducationAn İntroductiont TheoryandMethods. Boston: Allynand Bacon, Third Edition.
- Croll, P. (1986). Systematicclassroomobservation. Londan: TheFarmerPress(Türnüklü, 2000, s.561'deki alıntı).
- Çuhadar, A. ve Sarı, M. (2007). Gç Yollarında Eğitim: İlköğretim 8. Sınıf ğrencilerinin Okula İlişkin Algılarının Gç Bağlamında Değerlendirilmesi, III. Sosyal Bilimler Eğitim Kongresi (<http://egitim.cukurova.edu.tr/myfiles/open.aspx?file-1398.doc> erişim tarihi: 12.04.2013).
- Demir, G. (1997). Toplum Gç Bildirileri Kitabı, Gç Nedenleri ve Gçlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu: Bolu İli Kıbrısıcık ilçesi rneği. Ankara: DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü) Yayın No: 2046.
- Denzin, N. & Lincoln, Y. (1994). HandbookogQualitativeResearch. ThousandOaks, CA: Sage (Altunışık ve diğerleri, s.191'deki alıntı).
- Diņcer, M. (1997). Toplum ve Gç Bildiriler Kitabı, Gç – Doğal Kaynaklar İlişkisine evre Güvenliği Açısından Bir Bakış. Ankara: DİE Yayın No:2046.
- Durugönül, E. (1997). Sosyal Değişme, Gç ve Sosyal Hareketler, Toplum ve Güç. II. Sosyoloji Kongresi. Ankara : DİE.
- Emiroğlu, K. (2003). Antropoloji Sözlüğü.Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Erder, S. (2001). İstanbul'a Bir Kent Kondu Ümraniye. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Erdoğmuş, Z. (1985). Türkiye'de Sanayileşme ve Kentleşmenin Birlikte Etkilediği Bazı Sosyal Problemler, Kentleşme-Sanayileşme Etkileşimi, Dünya Şehircilik Günü Etkinlikleri. Eskişehir.
- Ergün, M. (2000).Eğitim Sosyolojisi.(<http://egitim.aku.edu.tr/ergun8.htm> erişim tarihi:09.04.2013).
- Erjem, Y. (2009). Mersin’de Göç, Kentleşme ve Sosyal Problemler. Mersin: Güven Ofset.
- Erkek, S. (2000). Mersin’e göçler. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Yayınlanmamış Bitirme Tezi.
- Erkan, R. (2004). Kentleşme ve Sosyal Değişme. Ankara: Bilim Adamı Yayınları, s.81.
- Ersoy, M. (1985). Göç ve Kentsel Bütünleşme. Ankara: Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Es, M. ve Ateş, H. (2004). Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, İÜİF Yayını, Sayı:48, s. 205–248.
- Eskicumalı, A. (2003). Eğitim ve Toplumsal Değişme: Türkiye’nin Değişim Sürecinde Eğitimin Rolü, 1923-1946. Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi, 19, 15-29.
- Fichter, J. (1996). Sosyoloji Nedir?Ankara: Attila Kitabevi, 3.Baskı, s.155.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1997). Eğitime Giriş. Ankara: Alkım Kitapçılık.
- Genç, E. (1997). Kentlileşme, Geleneksel-Modern Geriliminde Kimlikler, II. Ulusal.
- Gezgin, M. F. (1994). İşgücü Göçü ve Avusturya’daki Türk işçileri. İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Gişi, İ. (2007). Göksun İlçesinde Yaşanan Göç Hareketlerinin Sosyo – Ekonomik Analizi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Global Commission on International Migration (GCIM). (2005). Migration in an Interconnected World: New Directions for Action, Report of the Global Commission on International Migration, Switzerland

Gökçe, B. Acar, F. Ayata, A. Kasapoğlu, A. Özer, İ. Uygun, H. (1993). Gecekondularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü. Ankara.

Göktürk, A. ve Kaygalak, S. (1999). Göç ve Kentleşme. Ankara: Sosyal Hizmet Sempozyumu.

Gönüllü, M. (1996). Dış Göç. Eğitim Fakültesi Dergisi, Pamukkale Üniversitesi Yayınları sayı:1, s. 94-106.

Gün, Z. (2002). Çocuk ve Göç. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Gün, Z. (2004). Savaş, Göç ve Ruh Sağlığı 2. Göç- Der Haber Bülteni, s.27, s.12.

Gürdal, G. (2005). İlköğretimin Birinci Kademesinde Öğrencilerin Öğrenmelerinde Karşılaşılan Güçlükler. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Hergenhahn, B.R. (1988). An Introduction to Theories of Learning, Prentice- Hall, Inc, New Jersey.

Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. M. (2001). Nöbetleşe Yoksulluk. İstanbul: İletişim Yayınları.

İçbay, M. A. (2005). Türkiye’de Göç Alan Kentlerdeki Eğitim Sorunları: Bir Karşılaştırmalı Durum Çalışması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, s. 282-287, 28-30 Eylül.

İçduygu, A. Ünalın, T. (1998). Türkiye’de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

İçli, G. (1998). Denizli İline Göç Eden Ailelerin Eğitime Bakış Açılıarı. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 5, 70-74, Denizli.

İftar, G. K. (1997). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yaklaşımları. Eskişehir Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Semineri’ne sunulan bildiri, Eskişehir.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kalkınma Merkezi, Eğitim, Araştırma, Uygulama, Danışmanlık, Üretim ve İşletme Kooperatifi, (2006). Zorunlu Göç ve Etkileri, DU&SE Ajans, Diyarbakır.
- Karakuş, E. (2006). Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri Sultanbeyli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Karasar, N. (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık. 9. Basım.
- Kartal, S. K. (1983). Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme. Ankara: Yurt Yayınları.
- Kayapınar Belediyesi, (2013). Kayapınar İlçesinin Bölgesel, Mekânsal ve Tarihsel Gelişimi. (<http://www.diyarbakirkayapınar.bel.tr/ky/kayapınar>, Erişim Tarihi: 21.04.2013).
- Kazgan, G. (1999). Kuştepe Araştırması. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Keleş, R. (1984). Kentleşme ve Konut Politikası. Ankara: A.Ü. S.B.F. Yayınları, Yayın no:540.
- Keleş, R. (1995). Anakent ve İlçe Belediyeleri Arasında Görev Bölüşümü. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Keleş, R. (2002). Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Kitabevi, 7. Baskı.
- Keser, İ. (2011). Göç ve Zor Diyarbakır Örneğinde Göç ve Zorunlu Göç. Ankara:Ütopya Yayınevi, 1. Baskı.
- Kıray, M. K. (1999). Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Kıray, M. (1982). Sosyo-Ekonomik Hayatın Değişen Düzeni: Kendiliğinden Dört Köyün Monografik Karsılaştırılması.Toplum Bilim Yazıları, Sayı 56, s. 2, Ankara: Gazi Üniversitesi Yayını.

- Kızılçelik, S. Erjem, Y. (1994). Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü. s.176. Ankara.
- Köknel, Ö. (1989). Bireysel ve Toplumsal Şiddet. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Kurşuncu, H. (2006). Kentsel Yoksulluk: Diyarbakır Azizye Mahallesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Leslie, Larson, Gorman (1986). Introductory Sociology, (3rd Edition), New York.
- MarcErrera, Marie-Marie Pénicaud. Uluslararası Planlama ve Kentsel Tasarım Çalıştayı. Diyarbakır, Türkiye, 2013 (http://www.ateliers.org/en/sites/default/files/docschantiers/Konu_Atelier_Diyarbakir_TK.pdf, Erişim Tarihi: 04.04.2013).
- Mısırlı, A. Akar, H. ve İçbay, M. A. (2005). Türkiye’de Göç Alan ve Veren İllerdeki Eğitim Soruları. XIV.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi 28-30 Eylül 2005. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, s. 277-281.
- Nar, B. (2008). Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi.
- Oktik, N. (1997). Toplum ve Göç Bildiriler Kitabı, Köyün İticiliği – Kentin Çekiciliği. Ankara: DİE Sosyoloji Derneği Yayın No:2046.
- Özer, İ. (2004). Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özgüven, İ. E. (1992). Görüşme İlke ve Teknikleri. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlikve Eğitim Merkezi, 2. Baskı.
- Robonson, C. (1993). Real Word Research. Oxford BlackwellPublishers Ltd. 1993(Türnüklü, 2000, s.561’deki alıntı).
- Paker, M. (2005). Psikolojik Açından Göç. Birgün Gazetesi, Pazar Eki. 6 Kasım.
- Sallan G. (2002). Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Yardımlar. İnsan Hakları Yıllığı, Cilt 23-24, s. 79-93.

Sarı, D.(2003). Okul Yönetimi ve Halkla İlişkiler. (<http://www.cengizdogan.com/Kopyas%C4%B1%20koseyazilari-DERYA.htm> erişim tarihi:12.04.2013).

Sayın, Ö. (1994). Sosyolojiye Giriş. İzmir: Neşa Yayınevi, 2. Baskı, s. 161.

Senemoğlu, N. (2001). Çocuk Hakları Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları. Milli Eğitim Dergisi Sayı:151.

Sezal, İ. (1992). Şehirleşme. İstanbul.

Sur Belediyesi, (2013). Sur İlçesinin Gelişim Tarihi. (http://www.sur.bel.tr/erişim_tarihi: 13.04.2013).

Şensoy, S. E. (2005). Köy, Kent ve Göç Van İline Çevre İl Ve İlçelerden Göç Edenlerin Sorunlarına Sosyolojik Bir Yaklaşım. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç. Kamu-İş Dergisi, Cilt:10, 177-204. (<http://www.kamu-is.org.tr/pdf/1048.pdf> erişim tarihi: 11.04.2013).

TBMM Raporu, 2005.

Tekeli, İ. (2008). Göç ve Ötesi. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TESEV, Türkiye’de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu: Tespitler ve Çözüm Önerileri Araştırma Raporu. (http://www.tesev.org.tr/etkinlik/yerinden_edilme.php erişim tarihi:11.04.2013).

Tezcan, M. (1997). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Tezcan, M. (1994). Ülkemizde Göç ve Eğitim Sorunları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi. Cilt: 21, sayı: 1 s. 61-67.

Tomar, G. Y. (2007). Göç Alan Semtlerde Yaşayan Ailelerin Çocuklarının Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Tufan, B. (1987). Türkiye'ye Dönen İkinci Kuşak Göçmen İşçi Çocuklarının Psiko-Sosyal Durumları. Ankara: D.P.T. Sosyal Planlama Başkanlığı, Planlama Dairesi Yayınları.
- TÜİK,(2006). Türkiye İstatistik Kurumu Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları, Ankara.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (1998). Beşeri Coğrafya. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği İnsan Hakları Komisyonu Zorunlu Göç Raporu. (Aralık 2003).(<http://www.tmmob.org.tr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=361&mode=thread&order=0&thold=0> erişim tarihi:10.04.2013).
- TDK,(2013).TürkçeSözlük.http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.524edc9514c021.88988291, Erişim Tarihi: 20.04.2013.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarına Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 24: 543-559.
- Uzuner, Y. (1997). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Özellikleri. VI.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri-3. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 428-439.
- Üçdoğruluk, İ. (2002). İzmir'deki Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı:1, Cilt: 17, s.157-183.
- Ünalın, T. (1998). Türkiye'de İçgöçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi, (Ed.) A. İçduygu, Türkiye'de İçgöç İçinde. İstanbul: Tarih Vakfı, ss.91-103.
- Üner, S. (1972). Nüfusbilim Sözlüğü, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, s. 77 Üniversitesi İİBF Dergisi, 22 (1), s.23-38.
- Üner, S. (1986). Ankara: Nüfus Bilim Sözlüğü.
- Yalçın, C. (2004). Göç Sosyolojisi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yenişehir Belediyesi, (2013). Yenişehir İlçesi ve Mahalleleri Hakkında Genel Bilgiler. (<http://www.diyarbakiryenisehir.bel.tr/pages.asp?ID=21>, Erişim Tarihi: 26.04.2013).

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş 2. Baskı.
- Yıldız, S. (2007). Kırdan Kente Göç Eden Ailelerin Kız Çocuklarının Meslek Kazanması ve Çalışması Konusundaki Görüşleri ve Davranışları. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yılmaz, B. (2003). Göç ve Kentsel Yoksulluğun İstanbul Tarlabası Mahallesi Örneğinde İncelenmesinde İlk Adımlar, İlk Sorular. Toplumbilim, sayı:17.
- Yörükan, A. ve Yörükan, T. (1966). Şehirleşme, Gecekonular ve Konut Politikası. Ankara: İmar ve İskan Bakanlığı Merkez Gen. Müd. Sos. Araş. Dairesi, 2. Baskı.
- Yörükan, T. (1968). Gecekonular ve Gecekondu Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri. Ankara: İmar İskân Bakanlığı Yayınları.
- Yörükoğlu, A. (2000). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. İstanbul: Özgür Yayınları, 6. Baskı.
- Yüceşahin, M. ve Özgür, M. (2006). Türkiye'nin Güneydoğusunda Nüfusun Zorunlu Yerinden Oluşu: Süreçler ve Mekansal Örüntü. Ankara: Coğrafi Bilimler Dergisi, IV, S.2, ss.15-35.